

Owner:

Ahmet Yiğit YILDIRIM
Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, Türkiye

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Hamza KANDEMİR
Isparta University of Applied Sciences, Türkiye

Scientific Board

Prof. Dr. Ruhi ERSOY	Ankara Hacı Bayram Veli University
Prof. Dr. Nevzat AYPEK	Ankara Hacı Bayram Veli University
Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN	Kayseri University
Prof. Dr. Muhammet KOCAK	Gazi University
Prof. Dr. Sefa LÖK	Selçuk University
Prof. Dr. Yalçın SARIKAYA	Giresun University
Prof. Dr. İlyas TOPSAKAL	İstanbul University
Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN	Yıldız Teknik University
Prof. Dr. Kürşat ÖZDAŞLI	Burdur Mehmet Akif Ersoy University
Prof. Dr. Celal TAŞDOĞAN	Ankara Hacı Bayram Veli University
Prof. Dr. Yücel ÖKSÜZ	Ondokuz Mayıs University
Prof. Dr. Yılmaz YEŞİL	Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Ceyhun YÜKSELİR	Osmaniye Korkutata University
Assoc. Prof. Dr. Hasan Kazım KALKAN	Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Cengiz TAŞKIRAN	Muş Alparslan University
Assoc. Prof. Dr. Alparslan KARABULUT	Bolu Abant İzzet Baysal University
Assoc. Prof. Dr. Emine ÇELİKSOY	Çankırı Karatekin University
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Barış YILMAZ	İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Tuba TOMBULOĞLU	Mersin University
Assoc. Prof. Dr. Gencay KARAKAYA	İstanbul Ticaret University
Assoc. Prof. Dr. Onur Kemal YILMAZ	Bandırma Onyeddi Eylül University
Assoc. Prof. Dr. Sinan GÖKDEMİR	Çanakkale Onsekiz Mart University
Asst. Prof. Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN	Hacettepe University
Asst. Prof. Dr. Agah Kürşat KARAUZ	Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Halil İbrahim KAYA	Sivas Cumhuriyet University
Asst. Prof. Dr. Aybüke YALÇIN	Ankara Hacı Bayram Veli University
Asst. Prof. Dr. Ali ARI	İnönü University
Asst. Prof. Dr. Kürşat KORKMAZ	Kırıkkale University
Asst. Prof. Dr. Cemil Doğaç İPEK	National Defence University
Asst. Prof. Dr. Halil İbrahim DEMİR	Burdur Mehmet Akif Ersoy University

Technical Editor:

Asst. Prof. Dr. Abdullah BERAM
Pamukkale University, Türkiye

Layout Editor:

Ömer YILDIZ
Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, Türkiye

Instructor Serkan ÖZDEMİR
Isparta University of Applied Sciences, Türkiye

Contact:

Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı,
Nasuh Akar Mahallesi 1401. Sokak No: 17, 06520 Çankaya/Ankara, Türkiye

Web: dergipark.org.tr/busad
E-mail: busad@ulkuocaklari.org.tr

İmtiyaz Sahibi:

Ahmet Yiğit YILDIRIM
Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, Türkiye

Editör:

Doç. Dr. Hamza KANDEMİR
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Türkiye

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Ruhi ERSOY	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat AYPEK	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Derviş BOZTOSUN	Kayseri Üniversitesi
Prof. Dr. Muhammet KOCAK	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Sefa LÖK	Selçuk Üniversitesi
Prof. Dr. Yalçın SARIKAYA	Giresun Üniversitesi
Prof. Dr. İlyas TOPSAKAL	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN	Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Kürşat ÖZDAŞLI	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Prof. Dr. Celal TAŞDOĞAN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Yücel ÖKSÜZ	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Prof. Dr. Yılmaz YEŞİL	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Ceyhun YÜKSELİR	Osmaniye Korkutata Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan Kazım KALKAN	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Cengiz TAŞKIRAN	Muş Alparslan Üniversitesi
Doç. Dr. Alparslan KARABULUT	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Barış YILMAZ	İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Tuba TOMBULOĞLU	Mersin Üniversitesi
Doç. Dr. Gencay KARAKAYA	İstanbul Ticaret Üniversitesi
Doç. Dr. Onur Kemal YILMAZ	Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi
Doç. Dr. Sinan GÖKDEMİR	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Bahadır Bumin ÖZARSLAN	Hacettepe Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Agah Kürşat KARAUZ	Akdeniz Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim KAYA	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Aybüke YALÇIN	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Ali ARI	İnönü Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Kürşat KORKMAZ	Kırıkkale Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Cemil Doğaç İPEK	Milli Savunma Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Halil İbrahim DEMİR	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi

Teknik Editör:

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BERAM
Pamukkale Üniversitesi, Türkiye

Mizanpaj Editörü:

Ömer YILDIZ
Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı, Türkiye

Öğr. Gör. Serkan ÖZDEMİR
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Türkiye

Adres:

Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı,
Nasuh Akar Mahallesi 1401. Sokak No: 17, 06520 Çankaya/Ankara, Türkiye

Web: dergipark.org.tr/busad
E-mail: busad@ulkuocaklari.org.tr

BILGE INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE
BİLGE ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

VOLUME/CİLT: 6   ISSUE/SAYI: 1   2022   e-ISSN: 2602-2303

A peer reviewed journal, published biannually by
Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı.

Yılda iki sayı olarak yayınlanan hakemli bir dergidir.
Ülkü Ocakları Eğitim ve Kültür Vakfı tarafından yayınlanmaktadır.

Year/Yıl: 2022, Volume/Cilt: 6, Issue/Sayı: 1

The journal is indexed in Google Scholar, DRJI, ASOS Index, CiteFactor and ResearchBib.
Dergimiz Google Scholar, DRJI, ASOS Index, CiteFactor ve ResearchBib' de taranmaktadır.

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

- Fransa'daki Türk-İslam Algısının Siyasi Yansımaları/
Political Reflections of Turkish-Islamic Perception in France
Murat Ercan, Ayşe Seymen Çakar..... 1-10
- Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Dönüşümcü Liderlik Algıları ile Örgütsel Bağlılık
Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi/
Investigation of The Relationship Between Physical Education Teachers'
Transformational Leadership Perceptions and Levels of Organizational Commitment
Ramazan Kubat, Mahmut Ulukan, Yunus Şahinler, Adnan Ersoy..... 11-16
- Para Politikası Uygulamalarının Ekonomik Büyüme Üzerindeki Uzun Dönem
Etkisinin Vektör Otoregresif Modeli ile Analizi: 2006-2021 Dönemi Türkiye Örneği/
Analysis of The Long-Term Effects of Monetary Policy Applications on Economic
Growth with A Vector Autoregressive Model: The Case of Turkey in 2006-2021
Melike Çetin 17-29
- Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik Düzeylerinin Yaşam Doyumuna Etkisi/
The Effect of University Students' Optimality Level on Life Satisfaction
Vedat Bakır 30-38
- Kovada Gölü Ekoturizm Değerlendirmesi/
Kovada Lake Ecotourism Evaluation
Serkan Okay..... 39-48
- Örgüt Adaletinin Çalışanlar Üzerindeki Performans ve İş Tatminine Etkisi: Nevşehir İli Örneği/
The Effect of Organizational Justice on Performance and Job Satisfaction
on Employees: The Case of Nevşehir Province
Su Ünlü 49-58

FRANSA'DAKİ TÜRK-İSLAM ALGISININ SİYASİ YANSIMALARI

Murat Ercan¹, Ayşe Seymen Çakar^{1*}

Özet: İslam korkusu anlamına gelen İslamofobi, Batı'da Müslümanlara karşı duyulan ayrımcılık, nefret, düşmanlık ve kin besleme gibi hisleri ifade etmektedir. Soğuk Savaş'ın son bulması ile birlikte Batılı ülkeler komünizmin yerine geçecek yeni düşman olarak İslam'ı seçmişler ve İslam'ı terörizmle bir tutmuşlardır. Bu çalışmanın amacı Fransa'daki İslamofobik politikaları ortaya koyarak bu politikaların yansımalarını analiz etmektir. Bu amaçla çalışmada şu soruların cevabı aranmaktadır: Avrupa ve Fransa'daki İslamofobi'nin ve İslamofobik politikaların temel nedeni nedir? Bu politikaların Fransız siyasetine ve toplumuna yansımaları nasıl olmuştur? 11 Eylül terör saldırısı sonrası gündeme getirilen Avrupa İslam'ı ve Fransa İslam'ı projesinin temel amacı nedir? Nitel çalışma olan bu araştırmada, elde edilen verilere göre yorumlayıcı yöntem izlenmiştir. Veriler ise literatür taraması sonucu elde edilmiştir. Ayrıca çalışmada Fransa gibi Avrupa ülkelerindeki Müslümanların, İslam karşıtı politikalar karşısında nasıl bir strateji izlemeleri gerektiği hususunda çözüm önerileri sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Fransa, Politika, Avrupa İslam'ı

POLITICAL REFLECTIONS OF TURKISH-ISLAMIC PERCEPTION IN FRANCE

Abstract: Islamophobia, which means the fear of Islam, expresses the feelings of discrimination, hatred, hostility and grudge against Muslims in the West. With the end of the Cold War, Western countries chose Islam as the new enemy to replace communism and equated Islam with terrorism. The aim of this study is to reveal the Islamophobic policies in France and analyze the reflections of these policies. For this purpose, answers to the following questions will be sought in the study: What is the main reason for Islamophobia and Islamophobic policies in Europe and France? How did these policies reflect on French politics and society? What is the main purpose of the European Islam and French Islam project, which was brought to the agenda after the September 11 terrorist attack? In this research, which is a qualitative study, the interpretive method was followed according to the data obtained. The data were obtained as a result of literature review. In addition, in the study, solutions are offered on what kind of strategy Muslims in European countries such as France should follow against anti-Islamic policies.

Key Words: Islamophobia, France, Policy, European Islam

¹**Adres:** Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Eskişehir, Türkiye

*Sorumlu Yazar: aysenseymencakar@anadolu.edu.tr

Atıf: Ercan, M., Seymen Çakar, A. (2022). Fransa'daki Türk-İslam Algısının Siyasi Yansımaları. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1): 1-10.

1. GİRİŞ

Tanım olarak İslam korkusu anlamına gelen İslamofobi, Batı'da Müslümanlara karşı duyulan ayrımcılık, nefret, düşmanlık ve kin besleme gibi hisleri ifade etmektedir. Bu düşünce ise Müslümanları Batı'da mücadele edilmesi gereken düşman konumuna getirmiştir. 11 Eylül terör saldırısı ile birlikte bu kavram Batılı, özellikle de Avrupalı

ülkeler tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. 21. yüzyıl Avrupa'sında yaşanan olaylar, özellikle de Müslümanların ve Türklerin dini inançlarına Hz. Muhammed üzerinden yapılan saldırılar, kıtada İslamofobik ve Türkenfobik sorunları su yüzüne çıkartmıştır. Hatta 11 Eylül saldırılarından sonra İslamofobi ve Türkenfobi küresel bir nitelik kazanarak 21. yüzyıl Avrupa'sının yeni ideolojisi haline gelmiştir, denilebilir. Çünkü Avrupalı ülkeler 11

Eylül terör saldırısından sonra İslam dinini yanlış yorumlayarak hem Türklere hem de Müslümanlara karşı önyargı oluşturup, düşmanlık beslenmesini meşru olarak göstermeye çalışmışlardır.

Tarih boyunca Batılı/Avrupalı ülkeler Türkler ve Müslümanlara karşı “onlar ve biz” düalizmine dayalı şarkiyatçı bir bakış açısı sergilemişlerdir. Her ne kadar Avrupalı ülkeler bu tutumlarını zaman zaman rafa kaldırıp Türkler ve Müslümanlar ile ilişkilerini geliştirmeye çalışsa da bu yaklaşımlar çıkara dayalı olmuştur. Soğuk Savaş döneminde de Avrupalı ülkeler, Batı'nın çıkarına hizmet edecek senaryoyu hayata geçirerek komünizm karşısında güçlü olmak amacıyla Türkler ve Müslümanları kendi saflarına çekmeye çalışmışlardır. Soğuk Savaş boyunca Avrupalı ülkeler, Türkler ve Müslümanlar ile ilişkilerini iyi tutmaya çalışmışlardır. Fakat komünizmin dağılıp Soğuk Savaş'ın son bulması ile birlikte Avrupalı/Batılı ülkeler komünizmin yerine geçecek yeni düşmana ihtiyaç duymuştur. Bu doğrultuda Avrupalı ülkeler, İslam'ı terörizm ile özdeşleştirerek düşmanın rengini kıızıdan yeşile dönüştürmeye çalışmışlardır. Düşmanın renginin değişmesi ile birlikte Avrupalı ülkeler Müslümanlara yönelik baskıcı politikalarının şiddetini artırmışlardır. Özellikle 11 Eylül terör saldırısı sonrası, Avrupalı ülkelerin, Türklere ve Müslümanlara yönelik önyargılı baskıları artmış; 2003 İstanbul, 2004 Madrid, 2005 Londra ve 2015 yılında Paris'te gerçekleştirilen terör saldırılarının ardından bu baskılar doruğa çıkmıştır. 2008 ekonomik krizi ve 2010 yılında başlayan Arap Baharı ile birlikte Avrupa'da göçmen krizi patlak vermiştir. Bu krizlerle birlikte Avrupalı ülkeler İslam'ı radikalleştirip yeni düşmanını yaratmıştır. Böylelikle tüm Avrupa'yı saran İslam'a yönelik önyargı, kıtada kalıcı kodlamalara dönüşmüştür. Fakat Avrupa'da kalıcı hale gelen İslam önyargısı aşırı sağ partilerin önlenemez güçlenmesine, akabinde de Avrupa kıtasında tek tip ırkçılığın (Türkler ve Müslümanlara yönelik) ortaya çıkmasına ve yükselmesine neden olmuştur.

1990'lı yıllardan itibaren Avrupa'da yükselişe geçen merkez sağ partiler büyük bir toplumsal taban kazanmaya başlamış ve 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ise Avrupa Kıtası'nın tamamına yayılmıştır. Özellikle Avusturya, Fransa, Almanya, Belçika ve Norveç'te son 20-25 yılda yapılan seçimlerde merkez sağ partiler oylarını artırmıştır. Avusturya, Hollanda, Fransa, Almanya, Belçika ve Norveç'te güçlenen merkez sağ partiler Avrupa'da domino etkisi yaratmış ve Batı'da İslamofobik söylemlerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bugün oy kaybı yaşayan Avrupalı sol partiler dahi merkez sağ kesimin oyunu alıp kendi oy oranlarını artırabilme amacıyla merkez sağ söylemlerden kaçınmamaktadır. Dolayısıyla bugün Avrupa'da/Batı'da kendi iç politikalarının dizaynında ve ülke içindeki krizleri aşabilmek amacıyla İslam'ı ve İslamofobi'yi kullanan politikacıların sayısı artmıştır. Bu siyasetçiler bir taraftan oy oranlarını artırmak, diğer taraftan da kültürel olarak yozlaşan Avrupa halkını birbirine entegre edebilmek için İslam'ı bir entegrasyon aracı olarak kullanmışlardır.

1990'lı yılların başlarında Avrupalı ülkeler, tarihi ve siyasi süreçlerle entegrasyon politikalarını şekillendirmiş ve bu politikalar çerçevesinde Türk ve İslam alemine yönelik “ötekileştiren” bir dil kullanmaya başlamışlardır. Bugün İslamofobik söylemlerin yoğun bir şekilde gündeme getirildiği Avrupalı ülkelere birisi Fransa'dır. Özellikle

11 Eylül terör saldırısı sonrası Fransa'da Türk ve İslam toplumuna yönelik dışlayıcı söylemler ve davranışlar vuku bulmaya başlamıştır. Bu durum ise Fransa'da pek çok siyasetçi ve bürokratin söylemleri ile normalleştirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca son dönemlerde Fransa, terör ile ülkedeki Müslüman göçmenler arasında ilişki kurarak, kendi toplumu içerisinde yaşayan Müslümanlara yönelik korku ve güvensizlik iklimi oluşturmaya çalışmaktadır. Fransız toplumu üzerinde Müslümanlara dayandırılarak oluşturulan korku ve güvensizlik, Fransa'nın Müslümanlara yönelik oluşturduğu entegrasyon politikalarının sorgulanmasına neden olmuştur. “Fransa'daki Türk-İslam Algısının Siyasi Yansımaları” başlıklı bu çalışmanın amacı, Fransa'daki İslamofobik politikaları ortaya koyarak bu politikaların yansımalarını analiz etmektir. Bu amaçla çalışmada şu soruların cevabı aranmaktadır: Avrupa ve Fransa'daki İslamofobi'nin ve İslamofobik politikaların temel nedeni nedir? Bu politikaların Fransız siyasetine ve toplumuna yansımaları nasıl olmuştur? 11 Eylül terör saldırısı sonrası gündeme getirilen Avrupa İslam'ı ve Fransa İslam'ı projelerinin temel amacı nedir? Nitel çalışma olan bu araştırmada, elde edilen verilere göre yorumlayıcı yöntem izlenmiştir. Veriler ise literatür taraması sonucu elde edilmiştir. Ayrıca çalışmada Fransa gibi Avrupa ülkelerindeki Müslümanların, İslam karşıtı politikalar karşısında nasıl bir strateji izlemeleri gerektiği hususunda çözüm önerileri sunulmaktadır.

2. FRANSA'DAKİ TÜRK-İSLAM ALGISININ TARİHSEL NEDENLERİ

1400 yıllık bir geçmişe sahip olan İslamiyet, bağrından birçok medeniyetin çıkmasına neden olmuştur. Zamanla bu medeniyetler Avrupalı ülkeler tarafından tehdit olarak algılanmıştır. Özellikle Türk-İslam medeniyeti Avrupalı ülkeler tarafından ötekileştirilerek, mücadele edilmesi gereken bir hastalık olarak değerlendirilmiş ve bu iki medeniyet arasında sürekli çatışmalar yaşanmıştır. Günümüzde ise İslam korkusu olarak ifade edilen “İslamofobi” Müslümanların başta din ve inanç özgürlükleri olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılarak baskı altına alınması olarak tanımlanmaktadır.

Genelde Avrupalı ülkelerde, özelde Fransa'da Türk-İslam Medeniyetinin ötekileştirilmesinin ve günümüzde bu düşüncelerin İslamofobi olarak yaygınlaştırılmasının temel nedeni nedir? Bu sorunun cevabını verebilmek için tarihin derinliklerine inmek gerekmektedir. Çünkü bu sorunun cevabı İslamiyet'in ortaya çıkması, yaygınlaşması ve merkezi bir yer tutması ile ilgilidir. Türk- İslam medeniyeti ile Avrupalı ülkelerin ilişkileri uzun bir tarihi geçmişe sahiptir. Fakat bu iki medeniyet arasındaki ilişkilerin tarihi, savaş ve çatışmalar ile doludur. Özellikle Türklerin, İslamiyet ile özdeşleşmesi bu çatışmaların dozunu artırmıştır. Burada belirtmelidir ki İslam medeniyeti, Türk medeniyeti için önemli bir yere sahiptir. İslam medeniyeti tamamen Araplara ait olmadığı gibi Türk medeniyetinin de İslam medeniyeti ile özdeşleştirilmesi doğru değildir. Çünkü Türk uygarlığı, İslamiyet'in ortaya çıkmasından binlerce yıl önce mevcut idi. Fakat Türklerin İslamiyet'i benimsemesiyle birlikte İslam medeniyeti önemli bir değer kazanmıştır. Bu doğrultuda, daha önceki Türk medeniyeti ile Batı medeniyeti arasındaki çatışma, dinler arasındaki çatışmaya dönüşmüştür. Dolayısıyla iki medeniyet arasındaki ilişkiler hep gergin ve çatışma halinde olmuştur. Bu hususta Beşir

Mustafayev şunları ifade etmektedir: “*Türklerin Batı’yla olan ilişkileri 1600 yıllık çatışmalarla dolu bir geçmişe sahiptir ve sürekli hale getirilen savaşlar üzerinde kuruludur. Aral Gölü çevresinde toplanan Hun boylarının, İç Asya’daki Çin baskısı ve kuraklık yüzünden 4. yüzyılın ortalarından başlayarak Batı’ya doğru ilerlemeleri sonucu Kavimler Göçü başlamıştır. İç Asya’dan gelen kuzeyli Hun akıncıları, Batı Roma İmparatorluğu’nun yıkılmasına neden olarak kitle egemenliğine dayalı olan Eskiçağ’ı sona erdirmiş ve Ortaçağ perdesini aralamışlardır. Böylece Avrupa’da Feodalite rejimi ortaya çıkmış ve Hristiyanlık barbar kavimler arasında yayılmıştır. Öte yandan Fatih Sultan Mehmet, Doğu Roma İmparatorluğu’nun (Bizans’ın) varlığına son vererek feodalitenin çözümlenmesini ve Ortaçağ’ın çöküşünü hazırlamış, Yeniçağ dönemini başlatmıştır. Türkler, Batı’ya karşı, Batı Roma İmparatorluğu’nun çöküşünden, 1699 Karlofça Antlaşması’na dek tam 1300 yıl kesin bir üstünlük sağlamıştır. Avrupalıların, Hristiyanlığı kullanarak düzenlediği sekiz Haçlı seferini Türkler göğüslemiş ve onları yenilgiye uğratmıştır*” (Mustafayev, 2017: 87). Mustafayev’in de ifade ettiği gibi Türkler Avrupa’da üstünlüğü sağlayarak hem dünyadaki hem de Avrupa’daki düzeni değiştirip İslamiyet’in güçlenmesini sağlamışlardır. Türk ve İslam medeniyetinin güçlü olduğu dönemlerde Hristiyan Avrupa, Türklere karşı uzun bir süre büyük mücadeleler vermiştir. Bu süre zarfında Avrupalı ülkeler Türk-İslam medeniyetinin temsilcisi Türklerin nefesini enselerinde hissetmişlerdir.

Türkler ile birlikte İslam medeniyeti üstünlüğünü sürdürürken Avrupa’da XV. yüzyılda Hümanizma kendini göstermeye başlamıştır. Hümanizma, Kilise’nin “ilâhî” kabul edildiği için tartışılmaz değerleri yerine, insanın tartışılabilir “aklı” değerlerinin konulması anlamına gelmekteydi. Bu yeni dünya görüşüne göre dünyadaki her şey insan için ve insanlar tarafından yapıldı. Fakat bu yeni dünya görüşü, insanı sevmekten ziyade, akli ortaya koymuştur. Ayrıca Hümanistler yeryüzündeki varlıkları ve oluşumları dini olarak değil insani akıl ile açıklıyorlardı. Bu noktada Türk-İslam medeniyeti ile Hristiyan Avrupa medeniyeti arasında ayrılıklar başlamıştır. Başka bir ifade ile İslam medeniyeti, insani ve dini değerler çerçevesinde hareket ederek duygusalılığı devam ettirirken; Hristiyan medeniyeti ise akıl ve mantık ile hareket etmiştir (Acar,2003: 38). Doğulu İslam medeniyetinin akılcılık yerine duygusalılığı devam ettirmesi, onu Batı’ya daha kolay hedef haline getirmiştir.

Artık Ortaçağ Avrupa’sının bilim anlayışı doğanın gözlemlenmesini esas alan Aristo’nun düşünceleri üzerine inşa edilmişti. Yani Aristo’nun mantığına göre eşyalar sınıflandırılıyordu. Bu sınıflandırmalar en alttan en üste doğru idi. Böylelikle sınıflandırmalar ile üst kavramlar ortaya çıkıyordu. Fakat Hristiyan Avrupa medeniyeti doğadaki varlıkları sınıflandırırken gözlemlenemeyen metafizik aleme öncelik verip büyüclük gibi işlerle uğraşıyorlardı. Aziz Augustinus’un “Şeytanla İşbirliği” öğretilerinden beri Hristiyanlığa karşı kurulmuş bir kumpasın varlığına inanılmaktaydı (Akın, 2011: 109). Hristiyan Avrupa medeniyeti sınıflandırmaya dayalı bu bilim tarzını, insanları sınıflandırmak üzere kullanarak “biz ve öteki” ayrımını yapmaya başlamıştı. Fakat insanlar üzerinde uygulanan bu anlayış, siyasi ideoloji ile birleşince ortaya çok ciddi sorunları çıkartmıştır. Avrupa ülkelerindeki sınıflandırmaya dayalı bu anlayış, Türk-İslam dünyasının

ötekileştirilmesine neden olmuştur. Dolayısıyla Hristiyan dünyası, ötekileştirdiği Türk-İslam dünyasına karşı pek çok kez Haçlı Seferleri düzenlemiş ve her defasında da hezimete uğramıştır (Acar, 2003: 39). Özellikle XV. yüzyıldan itibaren Hristiyan Avrupalı ülkeler, öteki olarak gördüğü Türk-İslam medeniyeti üzerinde egemenlik kurabilmek için çabalarını artırmıştır.

Batı’nın Türk-İslam karşıtlığı ve Türk korkusu algısında, İstanbul’un fethinin önemli bir yeri vardır. Örneğin, 1453 Mayıs’ında İstanbul’un Osmanlılarca fethedilmesinden bir yıl kadar önce, Bizans İmparatoru XI. Konstantin, Papa Nikalous’a ulak göndererek; Osmanlı Sultanı II. Mehmet’in Bizans’ı ele geçirmeye hazırladığını bildirerek yardım ve destek istediğinde; Papa, Portekiz Kralı V. Alfonso’ya verdiği 18 Haziran 1452 tarihli bir belge olan “Dum Diversas” ile Kralı “Saraken’lere (Müslümanlara ve Araplara), putatapanlara ve öteki İsa düşmanlarına” saldırmak ve bu insanları köleleştirmekle görevlendirmiştir (Aybay, 2019: 28). Bu hususta Erhan Afyoncu şunları ifade etmektedir: “*İstanbul’un fethinden sonra Osmanlıların durdurulamaması yüzünden Avrupa’da büyük bir ümitsizlik ve korku oluştu. Nitekim Makıyavelli’nin bir eserinde, kitabın kahramanı “Türkler gelecek yıl İtalya’ya gelirler mi?” diye soruyordu. Kanuni’den itibaren Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa için gerçek bir tehlike oldu. Avrupalılar, 1522’de Rodos’un fethedilmesi ve 1529’daki Birinci Viyana Kuşatması ile tehlikenin nefesini iyice enselerinde hissettiler*” (Afyoncu, 2019). Erhan Afyoncu’nun da ifade ettiği gibi Türklerin Avrupa’daki ilerleyişinin durdurulamaması, Avrupa’da Türklerin yenilmez olduğu anlayışını doğurmuştur.

Özellikle 16. yüzyılda Türkler Avrupa’da öyle izler bırakmışlardır ki Avrupa halkı, çocuklarını Türklerle korkutmuşlardır. Hatta Avrupalı din adamları, Tanrı’nın kendilerini cezalandırmak için Türkleri gönderdiğini söylemişlerdir. Yukarıdaki ifadeleri Martin Luther’in şu cümleleri doğrulamaktadır; “*Türkler, Tanrı’nın falakası ve Şeytanın hizmetçisi, bunda hiç şüphe yok*” (Olgun, 2008: 33). Luther, Mayıs 1525’te yazdığı, Svabya Köylülüğünün On İki Maddesi Hakkında Barış İçin Muhtıra adlı risalesinde “*Eğer yaşadıkları topraklarda düzen ve barış istiyorlarsa, Paganların, Türklerin ve Yahudilerin bile uymak zorunda oldukları kural budur. Hristiyan olmayı bırakın, öyleyse siz Paganlar ve Türklerden daha kötüsünüz*” (Gemalmaz, 2016: 166) ifadeleriyle hem Türkleri ve hem de Hristiyanlık dışındaki diğer inanç sahiplerini aşağılamayı sürdürmüştür. Türk tehlikesini Tanrının bir cezası olarak değerlendiren Luther’in risalelerinde Türklerden kurtulmak için halkı dua ve tövbe etmeye davet ederek Türklerle mücadele edilmesi gerektiğini savunduğu görülmektedir. Türklerden korkan Luther, Avrupa’nın Türkleşip Müslümanlaşmaması için çeşitli yollara başvurmuştur. Bu çerçevede Luther, Avrupa halkının öncelikle Türklerin dini ve kültürü hakkında bilgi sahibi olunması gerektiğini savunmuştur (Hagemann, 2000: 10; Lamparter, 1940: 116). Hatta Luther, İslam ve Türkler hakkındaki bilgileri bizzat Kuran-ı Kerim’i tercüme edip, birincil kaynaktan öğrenmeye çalışmıştır. Luther’in, Türklerle ve İslam dini ile ilgili sözleri gerçekçi yansıtmamaktaysa da Batı’daki Türk korkusunu açıkça gözler önüne sermektedir. Luther’in, Tanrı’nın, Avrupalıları Türk sopsasıyla (kırbaçıyla) cezalandırdığını ifade etmesi ve cezadan kurtulmak için dua ve tövbeden bahsetmesi, Batı’nın/Avrupalıların ne kadar barbar bir tarihe sahip

olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda bu gerçek, Avrupa'nın Türklerden ne kadar korktuğunu göstermektedir. "Anneciğim Türkler geliyor" sözü o günlerden kalmıştır. Çünkü onlara göre Osmanlılar, Tanrı'nın kendilerini cezalandırdığı "Tanrı'nın kırbağı"dır. Osmanlı Devleti, Batı üzerinde öyle bir etki bırakmıştır ki Osmanlıların durdurulamaması, Avrupa'da tam bir kâbus ve yaklaşan kıyametin habercisi olarak yorumlanmıştır. Hatta bu doğrultuda Batılı devletler meydana gelen bütün doğal afetleri, hastalıkları ve diğer felaketlerin nedenini Türklere dayandırmışlardır.

Günümüzde ise Batı'nın hala hazmedemediği olay, İstanbul'un 1453 yılında Türklerin eline geçmesidir. Yani İstanbul'un fethidir. Batılılar, Roma İmparatorluğu'nun başkentinin Türklerin eline geçmesini ne geçmişte ne de bugün unutmadılar. Batılıların, Türkleri sevmemelerinin en önemli nedeni budur, denilebilir. Bu hususu Erhan Afyoncu şöyle yorumlamaktadır: "*İstanbul'un, Türklerin eline geçmesi Hristiyan dünyasında birçok ağıt yakılmasına sebep oldu. Hristiyanlar, İstanbul'un Türklerin eline geçmesini Romalıların Kudüs'ü yakıp yıkması, Hazreti İsa'nın çarmıha gerilmesi ve dünyanın sonu gibi insanlık tarihindeki büyük felaketlerden birisi olarak algıladılar*" (Afyoncu, 2019). Batı'daki Osmanlıya karşı duyulan korku İstanbul'un fethi ile daha da derinleşmiştir. Doğal olarak Batı, üzerindeki Türk korkusunu, 18. ve 19. yüzyıllara kadar atamamıştır. 18. yüzyıldan itibaren Osmanlı'nın zayıflaması, Hristiyan toplumunu rahatlatmış ve Türklere karşı duyulan korku, yerini kin ve nefretle birlikte intikam düşüncesine bırakmıştır. Böylelikle Batılı ülkeler, 18. yüzyıldan itibaren, Türk ve Müslümanlara yönelik baskıcı ve sınırlayıcı politikalarının dozunu artırmışlardır.

Özellikle Soğuk Savaş'ın son bulması ile birlikte Batılı ülkeler, İslam'ı ve Müslümanları terörle özdeşleştirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda, 11 Eylül terör saldırıları, Batılı ülkeler için bir fırsat sunmuş ve 2000'li yıllarda Batı'da/Avrupa'da gerçekleşen terör saldırıları Avrupa'da/Batı'da İslamofobiyi yaygınlaştırmıştır. 11 Eylül terör saldırılarından sonra Batılı/Avrupalı ülkeler İslam'ı, özgürleştirilerek iyileştirilmesi gereken bir hastalık olarak değerlendirmişler ve politikalarını bu yönde uygulamaya başlamışlardır. Batılı ülkelerin uygulamaya koyduğu bu politikalar, Batılı ülkelerde yaşayan Müslümanlar üzerinde ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bu politikalar çerçevesinde Batı'da Müslümanlar pek çok İslamofobik eylem ve uygulamalarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Günümüzde bu uygulamalarda dikkati çeken ülkelerin başında Fransa gelmektedir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde Fransa'nın İslamofobik politikaları ve bu politikaların Fransa'da yaşayan İslam toplumuna yansımaları analiz edilecektir.

3. FRANSA'DAKİ TÜRK-İSLAM KARŞITLIĞININ SİYASİ YANSIMALARI

Son zamanlarda Türk-İslam karşıtlığı ile gündeme gelen Fransa, sınırları içerisinde yaşayan Türk-İslam toplumuna yönelik baskıcı politikalarını artırarak "Siyasi İslam ve ayrılıkçı fikirlerle" mücadele adı altında kendi topraklarındaki Müslümanları baskı altında tutmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda Fransa'nın 11 Eylül terör saldırısından sonra bir yandan İslam için kurumsallaşma adımları atarken, diğer yandan da İslamofobi çerçevesinde

Türk-İslam toplumunun temel hak ve özgürlüklerini kısıtlama yönünde adımlar atmaya başladığı ifade edilebilir. Fakat Fransa'nın Müslümanları baskı altında tutmaya yönelik politikaları, 11 Eylül terör saldırısı sonrası başlamamıştır. Fransa'nın ırkçılık, İslamofobi ve yabancı düşmanlığına dayalı İslamofobik politikası çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır.

Fransa, Osmanlı Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte Fas, Tunus ve Cezayir gibi Osmanlı topraklarını sömürgeleştirmiş ve daha sonra bu topraklardan Fransa'ya askerlik ve beden gücü gerektiren işlerde çalıştırılmak üzere iş gücü getirmiştir. Daha sonra 1830'lu yıllarda, Kuzey Afrika ülkelerinden Müslüman vatandaşlar Fransa'ya göç etmeye başlamışlardır. 1930'lu yıllarda, Müslüman ülkelerden Fransa'ya göç eden Müslüman nüfus 2,7 milyona ulaşmıştır. Böylelikle Fransa, Avrupa kıtasında en çok Müslüman göçmen barındıran ülke konumuna gelmiştir (Ece, 2019: 81). II. Dünya Savaşı sonrası Fransa, nüfus artışı sorunu yaşamış ve 1950-1970 yılları arasında ülkeye göçmenleri kabul etmiştir. Aslında Fransa bu nüfus politikası ile Avrupalı göçmenleri tercih etmeye çalışmıştır. Fakat bahsedilen dönemde Paris'e Avrupalı göçmenlerden daha çok Afrika ve Asyalı göçmenler gelmişlerdir. 1970'li yılların sonlarında Fransa'daki Müslüman nüfusun sayısı hissedilir bir şekilde artmıştır. Fransa'daki Müslüman nüfusun artışı, Paris hükümetini endişelendirmiş ve 1970-1980 yılları arasında Fransız hükümeti, göçmenlerin ülkelerine geri dönmesi için göçmenlere on bin Fransız Frangı ödemeye başlamıştır. Fakat Fransız hükümetinin göçmenlere yönelik bu politikası, Müslüman göçmenler tarafından ilgi görmemiştir. Tam tersine Fransız hükümetinin bu politikasına Avrupalı göçmenler ilgi gösterip, on bin Fransız Frangı karşılığında ülkelerine geri dönmüşlerdir (Kaya, 2008: 53). Bu durum Fransa'da yerli nüfusun azalmasına ve Müslüman göçmenlerin sayısının artmasına neden olmuştur. Ayrıca Fransa'daki Müslüman göçmen nüfusunun sayıca çoğalması ile göçmenlerin istihdamdan aldığı pay artmış, göçmenler Fransız devletinin sunduğu sosyal konut ve yardımları almaya başlamışlardır. Üstelik Fransa, Müslüman göçmenleri asimile edememiştir. Müslüman göçmenler, dini ve kültürel inançlarını Fransızlara göstermekten çekinmemişlerdir. Ayrıca Fransa'da artan Müslüman nüfus, Fransız halkı arasında, Fransa'nın Müslümanlaşacağı ve bütün kurum ve kuruluşlarda Müslümanların çalışacağı ve Müslümanların, Fransız halkı için karar vereceği korkusunu yaratmaya başlamıştır. Bu durum 20. yüzyılın sonlarında, Fransa'da yukarıda ifade edilen tarihsel ve kültürel nedenlerle birlikte ırkçılık, İslamofobi ve yabancı düşmanlığının yeniden gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur.

Fransa'daki Müslümanlara yönelik ırkçı ve İslamofobik tutumların bir başka nedeni ise Soğuk Savaş sonrasında Avrupalı/Batılı ülkelerin İslam'ı şiddet ve terörizm ile özdeşleştirmesi ve 11 Eylül terör saldırısını kullanarak, bu algıyı meşrulaştırma çabalarıdır. İslam'ın terörizmle özdeşleştirilmesi ile birlikte, yaşamını Fransa'da devam ettiren Müslümanlar, Fransız halkı tarafından, güvenlik sorunu yaratan birer terörist olarak görülmeye başlanmıştır. 11 Eylül terör saldırısı sonrası Fransa, Müslümanları içerideki düşman olarak değerlendirip, göçmen politikalarını daha katı hale getirmiştir. Böylelikle Fransa, içerideki düşman olarak ilan ettiği Müslümanlar üzerindeki baskıyı artırarak onları fişleyip izlemeye başlamıştır (Ece, 2019: 84).

11 Eylül saldırısı sonrasında Londra, Madrid ve Paris'te meydana gelen terör saldırıları, Fransa'nın Müslüman göçmenlere yönelik baskıcı politikalarının daha da artmasına neden olmuştur.

11 Eylül terör saldırısı sonrası Avrupa'da meydana gelen terör saldırılarının, Avrupa'nın pek çok ülkesinde Müslümanlara yönelik etkileri olduğu gibi Fransa'da da İslam karşıtı oluşumlara ve kamusal alanlarda hukuki dayanağı olmayan tartışmalara ve İslamofobik olayların artmasına neden olmuştur.

Yapılan araştırmalar, Fransa'daki İslamofobik politikalarından dolayı Fransa'da Müslümanlara yönelik gerçekleşen fiziksel saldırıların %500, sözlü saldırıların %100 ve Fransız sokaklarında Müslümanlara yönelik şiddet eylemlerinin ise %400 (Ece, 2019: 84) arttığını ortaya koymaktadır. Yapılan bu araştırmalarda, Müslümanların karşılaştığı ırkçı olayların pek çoğunun, polis ve jandarma tarafından kayıt altına alınmaması sebebiyle, Müslümanların, sorunları yargıya taşıyamadığı belirtilmektedir. Hatta Fransa'da ırksal mağduriyet yaşayan Müslümanların pek çoğu Fransız makamlarının kendilerini aşağılayıp küçük düşüreceği endişesinden dolayı şikâyetçi olmamaktadırlar. Fransa'da yaşanan İslamofobik bu olaylar, Fransız halkı ile Müslümanlar arasındaki iletişimi engellediği gibi aynı zamanda da iki toplum arasındaki ilişkilere ciddi zarar vermektedir.

Soğuk Savaş'ın son döneminden itibaren Batılı ülkeler ortak düşman üzerinde uzlaştıktan sonra Fransa'nın Müslümanlara yönelik baskı politikaları artmıştır. Fransa'da, terörizmle ve İslamcılıkla mücadele söylemiyle, Fransa sınırlarında yaşayan Müslümanların temel hak ve özgürlükleri sınırlandırılmaktadır. Örnek olarak, 1989 yılında Fransa'nın Creil kentinde üç Müslüman kökenli öğrencinin, başörtülerinden dolayı, dersin öğretmeni tarafından dersten atılması, gösterilebilir. Her ne kadar bu olay yargıya taşınmış olup Danıştay tarafından eğitim hakkının ihlali olarak değerlendirilmişse de olaya neden olan öğretmen cezalandırılmamıştır. Aksine bu olay, Fransa'nın diğer kamu kurumlarında İslamofobik olayların yaşanmasına örnek teşkil etmiştir.

1989 yılında yaşanan başörtüsü skandalı, 2004 yılında yeni siyasi gelişmelere neden olmuş ve Fransız yasa koyucu ilk ve orta dereceli okullarda başörtüsünü yasaklayan yasal düzenlemeyi yürürlüğe sokmuştur. Böylelikle Fransa, savunduğu liberal düşüncelere ve temel hak ve özgürlüklere büyük bir darbe indirmiştir. Fransa'da temel hak ve özgürlüklere vurulan darbe bu düzenleme ile son bulmamıştır. 2018 yılında Paris-IV Üniversitesi'nin öğrenci sendikası temsilcisi olarak başörtülü Maryam Pougetoux'un seçilmesinin hemen sonrasında, dönemin İçişleri Bakanı, seçimi sindiremeyerek olayı "skandal" olarak değerlendirmiştir. Bu olaydan iki yıl sonra Maryam Pougetoux başörtüsü ile pandeminin öğrenciler üzerindeki ekonomik etkilerinin görüşüleceği bir toplantıya katılmış, başörtüsünü sindiremeyen iktidar ve muhalefet partilerinin milletvekilleri toplantıyı terk etmişlerdir (Elmacıgil, 2020). Böylelikle hem Maryam Pougetoux hem de Fransa'daki Müslüman nüfus, toplumsal ve kamusal alanda ayrımcılık ve ırkçılıkla karşı karşıya kalmıştır. Fransa'ya sadece başörtüsü örneği üzerinden bakılması bile Fransa'daki Türk-İslam toplumunun, ayrımcı ve ırkçı eylemlere nasıl maruz

kaldığını göstermek açısından yeterli görülmektedir. Son zamanlarda, Fransa'daki Türk-İslam toplumunun dinî ve etnik aidiyetlerinin çokça tartışılır olması, İslamofobinin Fransızların kılcal damarlarına kadar nasıl yayılıp genişlediğini göstermektedir.

Şüphesiz ki Fransız karar vericileri, bu tarz politikalar ile Müslümanları tek tipleştirerek, onları asimile etmeyi amaçlamaktadırlar. Türk-İslam toplumunu asimile etmek amacıyla, sağ ya da sol kökenli olması fark etmeksizin her gelen iktidar, diğerini aratarak İslamofobik politikaları devam ettirmektedirler. Her dönem iktidar koltuğuna oturan Fransız hükümetleri, yaptıkları yasal düzenlemeler ile Türk-İslam toplumunu, temel toplumsal haklardan mahrum bırakarak İslamofobik politikaların devamlılığını sağlamaktadırlar. Zira Fransa'da ana akım Türk ve Müslüman göçmen karşıtlığı, yabancı düşmanlığı ve İslamofobi üzerine inşa edilerek marjinalleştirilmektedir. Dolayısıyla bugün Fransa'da sağ ya da sol görüş fark etmeksizin toplumun pek çok kesimine göre İslam, kendini Fransa'ya uydurmak zorunda olan olağan bir şüphelidir.

Hiçbir şekilde din, dil, ırk ve cinsiyet ayırt etmeden insan hak ve özgürlüklerini koruyacağına dair uluslararası antlaşmaların altında imzası bulunan Fransa'da karar vericiler, Türk-İslam toplumunun hak ve özgürlüklerinin ihlalini konuşmaktan kaçınmaktadır. Bilakis İslamofobi, Fransa'da devlet yönetimi düsturu haline gelmiştir. Fransa'da iktidar, ülkedeki ekonomik, siyasi ve toplumsal krizlerdeki başarısızlığını topluma anlatamadığından dolayı ayrımcı söylemlerle Fransız toplumunun öfkesini Müslümanlara yöneltmekten kaçınmamaktadır. Bu doğrultuda Fransız hükümeti ve siyasetçileri Müslümanların örf, adet, gelenekleri ve İslami yaşam tarzlarını, siyasi malzeme olarak kullanıp Fransız toplumunun öfkesini Müslümanlar üzerine çekmektedirler. Örneğin Fransız hükümetinin İslamofobik propagandasından dolayı Müslüman bir kadın baş örtüsü sebebiyle ayrımcı muamele ile karşılaştığında, gerçekleştirilen hak ihlali değil aksine başörtüsünün neyi simgelediği tartışılmaktadır. Ayrıca Müslümanların namaz kıymaları, sakal bırakmaları ve oruç tutmaları, Fransa'da kamusal tehdit olarak algılanabilmekte ve bu davranışlardan dolayı Müslümanlar fişlenebilmektedir (Özcan, 2021a).

Özellikle Sarkozy ve Hollande tarafından, laiklik kavramı üzerinden ötekileştirilen İslam, Emmanuel Macron tarafından daha derin tartışmaların hedefi haline getirilmiştir. Özellikle Fransa'da vuku bulan terör saldırıları sonrasında Fransa'da yaşayan Müslümanlar daha da ötekileştirildiği gibi Fransız hükümeti, Müslümanlar üzerindeki baskısını artırmıştır. Bilhassa 13 Kasım 2015 tarihinde Paris'te meydana gelen terör saldırısından sonra hükümet OHAL ilan ederek terörizme karşı güvenlik tedbirlerini artırmıştır. Fransa'da OHAL, 2017 yılına kadar devam etmiş, 2017 yılından itibaren Terörle Mücadele Kanunu yürürlüğe sokulmuştur. Güvenliği artırmak gerekçesiyle Fransız emniyet güçleri, Müslüman göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı mahalleleri ablukaya alarak camilere baskınlar düzenlemişler, camileri kapatmışlar ve sadece Müslümanlara yönelik kimlik kontrolleri yapmışlardır. Fransa'da sadece 2017 yılında 27 cami, radikalleştikleri şüphesi ile İçişleri Bakanlığı tarafından ve hiçbir belgeye dayandırılmadan kapatılmış ve camii imamaları yargılanmadan sınır dışı edilmiştir. 2017

yılında OHAL kaldırılmış olmasına rağmen Fransa'da Terörle Mücadele Kanunu çerçevesinde valiliklere hem cami kapatma kararı alma hem de kapalı kalma süresini belirlemeye ilişkin geniş yetkiler verilmiştir (Çakır, 2018). Böylelikle Fransa'da Müslümanlara yönelik baskıcı politikalar devam ettirilmiştir. Ayrıca terör eylemleri sonrası oluşturulan güvenlik politikaları, Müslümanlara yönelik ırkçı saldırıların artmasına neden olmuştur.

Örneğin sadece 2019 yılında Fransa'da Müslümanlara karşı 154 vaka kayda geçmiş olup bu vakaların 63'ü fiziki ve sözlü saldırı, 91'i de tehdit niteliğindedir (République Française, 2020). Ayrıca 2019 yılındaki verilerin bir önceki yıla oranla %18 artış gösterdiği kaydedilerek, gerçekleşen 789 vakanın %59'unun ayrımcılık, %9'unun ırkçılık ve %32'sinin de nefret suçu kapsamında olduğu değerlendirilmiştir (CCIF, 2020). 2019 yılında Fransa'da Türklere yönelik 25 saldırı gerçekleşmiştir. Ayrıca Fransa'daki Türk vatandaşlarına yönelik 25 saldırıdan 12'si ırkçı, 8'i İslamofobik, 5'i de PKK tarafından düzenlenmiş saldırılardır (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2020). 2020 yılında Fransa'daki İslamofobik politikaların yansıması olarak sadece Türk vatandaşlarına yönelik gerçekleşen saldırılar 2019 yılına kıyasla %100 artmıştır. 2020 yılında Fransa'da Türk vatandaşlarına yönelik 40 saldırı gerçekleşmiş, bu saldırıların %20'si ırkçı, %17'si İslamofobik, %3'ü PKK terör örgütü tarafından gerçekleşmiştir (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2021).

2019 -2020 Saldırıları:

Fiziksel Saldırı	2019 Yılı Sayısı	2020 Yılı Sayısı
Şahsa Saldırı	12	5
Cami Saldırısı	3	4
Dış Temsilciliğe Saldırı	2	-
İşletmeye Saldırı	1	2
Otomobil ve Konut Saldırısı	1	2
Derneğe Saldırı	1	3
Mezarlığa Saldırı	1	
Nefret Söylemi / Tehdit	4	24
Toplam	25	40

Yukarıdaki tabloda da ifade edildiği gibi Fransa'da yaşayan Türklere yönelik gerçekleşen saldırıların büyük bir oranı İslamofobik ırkçı saldırılardır. Her ne kadar tabloda saldırılar şahsa, camilere, dış temsilciliğe, işletmelere, konutlara ve derneklere, mezarlığa saldırılar olarak listelenmiş olsa da bu saldırılar Fransa'daki İslamofobik politikaların yansıması sonucu artan ırkçı aşırı sağ tarafından gerçekleşmiştir.

Fransa'daki Türklerin 2019 yılında karşılaştığı saldırıların motivasyonu incelendiğinde, bu saldırıların %32'sinin İslamofobik, %48'inin ırkçı amaçlarla ve %20'sinin ise PKK tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2020). 2020 yılında yapılan saldırıların ise %50'si ırkçı, %40'ı İslam düşmanlığı ve %10'u PKK terör örgütünün (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2020) saldırıdır. Her ne kadar Fransa'da, Türklere yönelik yapılan saldırıların %5'inin PKK tarafından gerçekleştirildiği belirtilmekte ise de aslında eylemde bulunan PKK üyelerinin, destek ve motivasyonlarını Fransız hükümetinin Türkenfobik ve İslamofobik politikalarından aldığı söylenebilir. Saldırıların

motivasyonu genel olarak değerlendirildiğinde saldırıların tamamının Fransa'daki İslamofobik politikaların yansıması olarak ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Fransa'daki İslamofobik politikaların yansıması sonucu Müslümanlara yönelik vuku bulan eylem ve saldırıların bir diğer türü de hem gündelik hayatta hem de medyadaki nefret söylemleri ve tehditleridir. Fransa'da yaşayan Müslümanların medyada karşılaştıkları hakaretler ve tehditler ile hem İslam dini, hem de Müslümanlar aşağılanarak küçük düşürülmek istenmektedir. Ayrıca bu tür saldırılar ile Müslümanlar, psikolojik baskı altında tutulmak istenmektedir.

Fransa'da 2019-2020 yılları arasında İslamofobik politikalar çerçevesinde Türk ve İslam karşıtı çok sayıda ırkçı saldırı meydana gelmiştir. Bu saldırıların bazıları şunlardır (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, 2020):

Fransa'da 2019 Yılında Gerçekleşen ırkçı ve İslam Karşıtı Saldırıları:

-07. 01. 2019 Tarihli Türk Kültür Derneği Saldırısı; Derneğin duvarına Fransa'daki İslam karşıtı ırkçılar tarafından gamalı haçlar çizilmiştir. Failleri tespit edilememiştir.

-26. 01. 2019 Tarihli, Fransız Senatörün ırkçı Söylemi; Fransız senatör Esther Benbassa, atmış olduğu tweet ile darbeye maruz kalan Brezilyalı Maduro'yu işaret ettikten sonra, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ı göstererek "Sıra Erdoğan'a ne zaman gelecek?" sorusunu yöneltmiştir.

-21. 02. 2019 Tarihinde Fransız Bir Müşterinin, Mağazada Çalışan Başörtülü Bir Kadına Nefret Söylemi; Fransa'nın Napoule kentinde H&M mağazasında çalışan bir başörtülü kadın çalışana Fransız bir müşteri "Başı kapalı bir bayandan hizmet almak istemiyorum. Burada olmamanız gerekirdi" diye aşağılayıcı hakarete bulunmuştur. Ayrıca kentin Belediye Başkanı Henri Leroy, mağaza yönetimine başörtülü çalışanın işten çıkarılması talebinde bulunmuştur.

-08. 03. 2019 Tarihli, Kadınlar Fuarında Başörtülü Bir Kadına Nefret Söylemi; Mézières kentinde düzenlenen kadınlar fuarında ürünlerini sergilemek isteyen Morgan Dermarcy'e başörtüsünden dolayı hakaret edilerek, Belediye Başkanı tarafından fuardan atılmıştır.

-29. 03. 2019 Tarihli, DİTİB Türk Kültür Derneği'ne Nefret Saldırısı; Türk Kültür Derneği'nin posta kutusu, kimliği belirsiz kişiler tarafından kırılmış ve posta kutusunun üzerine haç işareti çizilmiştir. Olayın failleri bulunamamıştır.

-12. 05. 2019 Tarihli, Müslüman Mezarlığı Saldırısı; Fransa'nın Draguignan kentindeki bir mezarlıkta Müslümanlara ait mezarların taşları kimliği belirsiz kişiler tarafından kırılarak tahrip edilmiştir.

-14. 05. 2019 Tarihli, Türk İşletmesine ırkçı Saldırı; Fransa'nın Troyes kentinde Türk vatandaşına ait kebabçıya, kimliği belirsiz kişiler tarafından saldırı düzenlenmiş, saldırıda işletme sahibi darp edilmiştir.

-21. 05. 2019 Tarihli, Otoparkta Başörtülü Bir Kadına Sözlü ve Fiziksel Saldırı; Fransa'nın Draguignan kentindeki bir alışveriş merkezinin otoparkında, başörtülü bir kadın fiziksel saldırıya uğramıştır. Saldırı sırasında mağazanın güvenliğinin hiçbir müdahalesi olmamıştır. Üstelik AVM güvenliği "Somut bir delil yok" diye polise dahi haber vermemiştir.

-04. 07. 2019 Tarihli Cami Saldırısı; Fransa'nın Reims şehrindeki bir camiye bir kişi tarafından silahlı saldırı düzenlenerek Cami cemaati tehdit edilmiştir.

-01. 07. 2019 Tarihli, Türk Çocuğuna Saldırı; Paris'te 4 yaşındaki Türk kız çocuğu parkta oynarken 20 yaşındaki bir erkek tarafından şişe camı ile saldırıya uğramıştır. Saldırgan, Türk kız çocuğunu sırtından ve omuzundan yaralayıp kaçırmıştır.

-10. 09. 2019 Tarihli, Türk Ailenin Evine Irkçı Saldırı; Fransa'nın Bordeaux şehrinde yaşayan bir Türk ailesinin evine uzun bir süre Fransız komşusu tarafından saldırılar gerçekleştirilmiştir. En sonunda Türk aile memleketlerinde izindeyken evleri Fransız komşusu tarafından yakılıp küle dönüştürülmüştür.

-05. 10. 2019 Tarihli, Türk Öğrenciye Irkçı Saldırı; Fransa'nın St-Usage bölgesinde bir kolejde eğitim gören Türk öğrenci, katıldığı spor müsabakasında kazanmış olduğu kupa ile Türk askerleri anısına selamda bulunmuştur. Bunun üzerine, Türk öğrencinin kazandığı kupa okul müdürü tarafından ve okuldaki arkadaşlarının gözü önünde geri alınmıştır. Her ne kadar okul müdürü hatasından dolayı öğrenci ve ailesinden özür dilemiş olsa da okul müdürü Türk öğrencisinin onurunu toplum önünde aşağılayarak rencide etmiştir.

-18. 10. 2019 Tarihli, Türk Kadına ve Çocuklarına Saldırı; Fransa'nın Hericourt bölgesinin Belediye parkında oynayan Türk çocuklarına ve bir kadına bahçenin görevlileri tarafından ırkçı saldırı düzenlenmiş ve saldırıda Türk çocukları ve kadın darp edilmişlerdir.

-24. 10. 2019 Tarihli, Türk Öğrenciye Irkçı Saldırı; Fransa'nın Roanne bölgesinde yaşayan Türk üniversite öğrencisi, üzerine giydiği Türk Milli Takımı'nın formasından dolayı dersten atılmıştır. Ayrıca dersin hocası "Türk bayrağını gördüğü zaman, gamalı Nazi haçını düşündüğünü" söyleyerek sözde soykırım iddialarında bulunarak Türklere hakaret etmiştir.

Fransa'da 2020 Yılında Gerçekleşen Irkçı ve İslam Karşıtı Saldırıları:

-19. 02. 2020 Tarihli, Limoges Türk Takımı'na Terörist Yaftası; Fransa amatör lig sonuçlarının yer aldığı "Score'n'co" isimli web sitesinde Limoges Türk Kültür Derneği Futbol Takımı'nın ismine "terörist" ifadesi eklenerek takımın adı "Limoges Türk Terörist Kültür Derneği" olarak değiştirilmiştir.

-14. 04. 2020 Tarihli, Fransa St.Etienne Dernek Kapısına Nefret Yazısı; Fransa'da St. Etienne Türk Kültür Derneği'nin kapısına "Covid 19'dan Ölün Araplar" şeklinde tehdit yazısı yazılmıştır.

-22. 04. 2020 Tarihli, Cami minaresine nefret yazısı; Fransa'nın Lyon şehrindeki Ulu Camii'nin minaresine "Lyon, Strazburg, Marsilya, Almanya, İspanya. Dur! Müezzinin şarkısı (Ezan) Avrupa'da yankılanmayacak" şeklinde yazılar yazılarak İslam düşmanlığı yapılmıştır.

-09. 06. 2020 Tarihli, Türk Kadın Muhabire Sözlü Saldırı; Fransa'nın Paris şehrinde Türk kadın muhabir Türkçe canlı yayın yaparken Fransız bir kadın "Burası Fransa, başka dilde konuşamazsınız. Sizi istemiyoruz" şeklinde ifadelerle sözlü saldırıda bulunmuştur.

-18. 06. 2020 Tarihli, Canlı Yayında Nefret Söylemi; Fransa'nın Paris şehrinde canlı yayına katılan göçmen karşıtı gazeteci, "Fransa'nın banliyölerinde Kur'an ve Kalaşnikof bir arada" diyerek, ülkedeki tüm Müslümanları terör ile ilişkilendirmiştir. Ayrıca ırkçı gazeteci, Fransa sokaklarında gösterilere karışan Müslümanları "Uyuşturucu baronları tarafından yönetilen kölelere" benzeterek aşağılamıştır.

-26. 08. 2020 Tarihli, Villedieu-le-Château'nin Eski Belediye Başkanının Türkiye Düşmanlığı Açıklaması; Fransa'nın Villedieu-le-Château bölgesinin eski Belediye Başkanı, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı hedef alarak sosyal medyadan attığı mesajında "Türk Lirası'nın değer kaybetmesini sağlayarak Türkiye'yi batırmalıyız" ifadesini kullanmıştır.

-15. 10. 2020 Tarihli, Türk Derneğine Nefret Söylemi; Fransa'nın Thiers kentindeki Türk Birliği Derneği'ni gösteren sokak tabelasına kimliği belirsiz kişilerce "% 100 Cohon (domuz), Cochonou (sosis markası)" ibareleri yazılmış ve tabelaya haç işareti çizilmiştir.

-22. 10. 2020 Tarihinde Türk Kadının Fransız Polisi Tarafından Darp Edilmesi; Fransa'nın Charleville-Meziers kentinde, 19 yaşında iki Türk kadın, rutin trafik kontrolü sırasında kendilerine araba ruhsatını getiren ailelerinin önünde polisler tarafından darp edilmiştir. Mağdurların babaları polisi uyarmak istemiş fakat Fransız polis, "Sen kanunları bilmiyorsun, burası Türkiye değil, ülkene dön" şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Aile, polisi savcılığa şikâyet etmiş, fakat Fransız savcı, "Polisin zor kullanma yetkisi var" diyerek polisi desteklemiştir.

-23. 10. 2020 Tarihli, Paris'in Simgesi Kültürel Camiye Saldırı; Paris'in beşinci bölgesinde bulunan ve Fransız kolonilerinde Almanlara karşı savaşan Müslümanların anısına 1926'da Fransa'da inşa edilmiş ilk cami olan, sembol niteliğindeki Paris Büyük Camii'nde Cuma namazı kılmak üzere toplanan cemaatin üzerine yandaki binadan havai fişekli saldırı gerçekleştirilmiştir.

-25. 10. 2020 Tarihli, Aşırı sağcı siyasetçi Marine Le Pen'nin, Başörtüsüyle Savaş Çağrısı; Fransa'nın aşırı sağcı partisinin başkanı Marine Le Pen, Fransa'daki Müslümanları hedef alıp, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin bazı maddelerinin askıya alınarak başörtüsüne karşı savaş açılması gerektiğine dair kışkırtıcı açıklamalarda bulunmuştur.

-26. 10. 2020 Tarihli, Camiye Tehdit Mektubu; Fransa'nın Vernon bölgesindeki camiye kimliği belirsiz kişiler tarafından tehdit ve hakaret içeren mektup bırakılmıştır.

-29. 10. 2020 Tarihli, Markete Başörtülüler Giremez Yazısı; Fransa'nın Names kentinde bir süpermarketin kapısına "Bugünden itibaren başörtülüler içeriye alınmayacaktır" yazısı asılmıştır.

-30. 10. 2020 Tarihli Cami Kundaklama Girişimi; Fransa'nın Chateaudun bölgesinde bulunan Mevlâna Camii'ne bir kişi benzin ile kundaklama girişiminde bulunmuştur. Olayda can kaybı yaşanmamıştır. Ayrıca Fransa'nın başka bir bölgesinde bulunan Dunkerque Camii'nin kapısına, İslam dini kastedilerek "köpeklerin, cinayetlerin dini" şeklinde hakaretler içeren yazılar yazılmıştır.

-01. 11. 2020 Tarihli, Fransız Doktordan Türkiye Düşmanlığı; Fransa'nın Evry bölgesindeki bir doktor, Türk vatandaşı bir kadına "Siz de Cumhurbaşkanınız gibi dik başlısınız. Her yerde sorunsunuz. Barbar Türkler!" şeklinde cümleler ile hakarete bulunarak, Türk kadını poliklinikten kovmuştur.

-01. 11. 2020 Tarihinde Cami İnşaatına Domuz Kafası bırakılması olayı; Fransa'nın Compiègne bölgesinde inşaatı devam eden DİTİB Ulu Camii'ne, kimliği belirsiz kişilerce iki yaban domuzu kafası bırakılmıştır.

-03. 11. 2020 Tarihinde Türk İşletmesine İrkçi Saldırı; Fransa'nın Nantes şehrindeki bir kasap dükkanının panjurlarına ve duvarlarına "Buradan defolun, evinize dönün", "Yaşasın domuz", Yaşasın Le Pen", "Erdoğan'a ölüm", "Fransa, Fransızlarındır", "Türklerle ölüm" şeklinde nefret söylemi içeren yazılar yazılmış, dolapların camları kırılmıştır.

Yukarıda, 2019-2020 yılları arasında Fransa'da vuku bulan Türk ve İslam karşıtı ırkçı saldırıların bazılarında yer verilmiştir. Yapılan araştırmalarda belirtilen yıllar öncesi ve sonrasında veya analiz edilen yıllar içerisinde dahi Fransa'da bunların dışında, Türk-İslam karşıtı pek çok ırkçı ve İslam karşıtı eylemlerin gerçekleştiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yapılan araştırmalarda Fransa'da gerçekleşen ırkçı ve İslam karşıtı eylemlerin arkasında, geçmiş tarihlerde olduğu gibi Fransa'da iktidara gelen siyasi partilerin İslamofobik ve Türkenfobik politikaları olduğu anlaşılmaktadır. Fransa'daki siyasi iktidarların ve partilerin Türk-İslam karşıtı politikaları ve söylemleri Fransız halkını kızdırmaktadır. Ayrıca Türk-İslam karşıtı politikalar ülkede ırkçılığın artmasına neden olmaktadır.

Bugün Fransa'nın mevcut Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Paris'te İslam düşmanlığına bağlı ırkçılığın artmasına neden olan liderlerdendir. Emmanuel Macron, Cumhurbaşkanı koltuğuna oturduğu günden beri Fransa'da Türk-İslam karşıtı politikaların fitilini ateşleyerek Paris'te ırkçılığın yükselişinin önünü açmıştır. Son dönemlerde Fransa Cumhurbaşkanı Macron kendini "Avrupa İslam'ı" genel projesinin alt versiyonu olan "Fransa İslam'ı" projesinin en hararetli savunucusu gibi göstermektedir. Hatta bugün Macron'un adeta bu yönde kendisine bir misyon yüklenmiş gibi hareket ettiği dikkati çekmektedir. Bunun en önemli nedeni Fransız kamuoyunun her geçen gün Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'a olan güveninin azalmasıdır. Son dönemlerde ciddi oy kaybı yaşayan Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, sağ partiye kayan oylarını geri alabilmek için "İslam bugün dünyanın her yerinde krizde" ve "Planladığımız stratejinin dördüncü

ekseni, Fransa'da aydın/aydınlatılmış bir İslam inşa etmektir; dış etkilere bağlı İslam'a ihtiyacımız yok" mealindeki iddia ve hezeyanlarını sarf etmektedir. Bu meyanda ayrıca "Türkiye, Fas ve Cezayir'in imamlarını eğitmesine son vereceğiz" (Hıdır, 2020) çıkışını yapmıştır. Bu doğrultuda Macron, "Avrupa İslam'ı" genel projesinin alt versiyonu olan "Fransa İslam'ı" projesini her platformda ifade ederek savunmaktadır. Aslında Macron bir taraftan sağ kesime kayan oyları geri kazanmak için İslam projesine başvurmakta, diğer taraftan da 11 Eylül terör saldırısından sonra Avrupa'nın gündemine oturan "Avrupa İslam'ı" projesinin hayata geçirilmesi için çaba sarf etmektedir. Zira Avrupa'da, Müslümanlar, yaşadıkları ülkelerde asimile edilemediklerinden dolayı önemli güvenlik sorunu olarak görülmektedirler. Dolayısıyla Avrupalı ülkeler, Avrupalı Müslümanların, Avrupa İslam'ı projesi adı altında kendi ülkelerinin şartlarına göre tek tipleştirilmesini savunmaktadır. Başka bir ifade ile Avrupalı ülkeler, İslam'ı; "Almanya İslam'ı", "Fransa İslam'ı", "Hollanda İslam'ı", "İngiltere İslam'ı", "Amerikan İslam'ı" ve "Avusturya İslam'ı" gibi alt versiyonlara ayırarak kendilerinin belirlediği kurallar çerçevesinde yeniden şekillendirmeye çalışmaktadırlar.

Bugün Avrupa siyasi projesi olarak ortaya çıkan bu proje ile Macron, başta Fransa İslam'ı olmak üzere Avrupa'daki ulusal İslamlar projesinin pilot uygulamaları ve "Avrupa İslam'ı" projesinin versiyonlarını hayata geçirmek için büyük çaba sarf etmektedir. Macron ve diğer Avrupalı ülkelerin bu proje ile temel amaçları Avrupa'daki Müslümanların İslami kimlikleriyle çelişmiş olsa dahi Hristiyan Avrupa norm ve değerlerini içselleştirmelerini sağlamaktır. Başka bir deyişle Avrupa İslam'ı projesiyle Avrupa'da tek tip İslam yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda Macron, Müslümanların hayatını değiştirmek için planladığı düşüncelerini yasallaştırmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda Macron, cihatçı terör ve İslamcı ayrılıkçılıkla mücadele etmek" iddiasıyla "Ayrılıkçılık Yasası", diğer bir ifade ile "Seperatizm" Yasa tasarısını ulusal Meclise sunmuş ve tasarısı, 18 Şubat 2021 tarihinde Meclisten geçerek görüşülüp nihai kararın verilmesi için Senatoya gönderilmiştir. Fransız Senatosu tasarısı 13 Nisan 2021 tarihinde gündeme almış ve Müslümanları hedef alan tasarısı dokuz hayır oyuna karşı iki yüz sekiz "evet" oyuyla kabul etmiştir (Özcan, 2021b). Fransa'da, İslam'ı hedefleyerek ayrımcılığı öngören yasal düzenlemenin içeriği ile ilgili olarak Özcan Hıdır şu ifadelerde bulunmuştur: "Fransa, Seperatizm Yasası ile a) Türkiye, Cezayir ve Fas başta olmak üzere, yurt dışından imam getirilmesi yaklaşık dört yıl içinde yasaklanacak ve imamların Fransa'da yetiştirilmesi sağlanacak, b) Türkiye'nin de dâhil olduğu azınlıklara yönelik "yabancı dil ve kültür dersleri" anlaşmasına son verilecek, c) STK'ların laiklik sözleşmesi imzalaması ve uymayanların kapatılması sağlanacak, d) "Politik İslam" ile mücadele kapsamında, camilerin daha sıkı kontrol edilmesi ve "İslami ayrılıkçılık" yapanların kapatılması sağlanarak yurtdışı finans kaynakları yasaklanacak, e) Okullarda başörtüsü yasaklanacak, f) Bazı belediyeler laikliğe aykırı olarak okul kantinlerinde dini menü tercihleri sunacak, g) Havuzların erkek-kadın olarak ayrılması gibi uygulamalar kaldırılacaktır. Seperatizm Yasası'nın uygulanması ve takibi yetkileri valilere verilecektir" (Hıdır, 2020). Ayrıca, 51 maddeden oluşan düzenlemeyle, özel okulların ve derneklerin faaliyet ve finansal girdileri gibi noktalar, cumhuriyet değerleri ile prensiplerine uygunluk

kapsamında denetlenebilecektir. Fransız Cumhurbaşkanı Macron, yasayı, “Yabancı ülkelerin, Fransa’daki Müslümanlar üzerindeki etkisini kırmak, Müslüman örgütlerini daha iyi organize etmek ve tüm İslamcı ayrımcılıkla mücadele etmek; böylece, ülke topraklarında her yerde Cumhuriyeti ve onun yasalarını üstün kılmak” (Çakır, 2020) ifadeleri ile savunmuştur. Her ne kadar Macron, Cumhuriyeti ve onun değerlerini üstün kılmak amacı taşıdığı ifadesiyle yasal düzenlemeyi savunmuş olsa da Macron’un asıl amacı, Müslümanları, insan hak ve özgürlüklerinden mahrum edebilmek için süreci yasallaştırmaktır. Böylelikle Macron, hem Müslümanların dış dünyayla ilişkilerini kesmeyi, hem de Müslümanları baskı yolu ile ülkede asimile etmeyi ve netice olarak da Avrupa İslam’ı projesinin alt versiyonu olan Fransa İslam’ını hayata geçirmeyi hedeflemektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Fransa, 11 Eylül terör saldırısı ve bilhassa Fransa ve Avrupa’da vuku bulan terör saldırılarından sonra Fransa sınırlarında yaşayan Müslümanları kendi başlarına bırakmak istememektedir. Bunun için Fransa sadece yasal düzenlemelerle yetinmeyip, Fransa İslam’ını hayata geçirmek için büyük çaba sarf etmektedir. Bu çerçevede Fransa, ülke sınırları içerisinde yaşayan Müslümanların insan hakları ve din özgürlüğünü ihlal etmekten dahi kaçınmamaktadır. Son dönemlerde “özgürlükler ülkesi” Fransa’nın, Müslümanların özgürlüklerini kısıtlamaya yönelik izlediği baskıcı politika, artık tahammül sınırlarını zorlar hale gelmiştir.

Fransa’da Müslümanları hedef alan ayrılıkçı ve ırkçı düzenlemelere giden süreçte, politikacıların, gazetecilerin ve medyanın İslam ve Müslümanlar hakkında gerçeği yansıtmayan İslamofobik söylemleri etkili olmuştur. Fransa’daki İslamofobik politikaların ve söylemlerin nedenleri ise tarihi ve kültürel nedenler, Soğuk Savaş’ın son bulmasıyla ortaya çıkan yeni düşman arayışı ve gerçekleşen bazı terör saldırılarının fırsat bilinenek inşa edilmeye çalışılan Avrupa İslam’ı projesidir. Bu proje ile Avrupalı ülkeler, Avrupa’daki Müslümanları kendi kimliklerinden ve yaşam şartlarından uzaklaştırarak Müslümanları tek tipleştirmek istemektedirler. Bu projenin Avrupa’daki en ciddi savunucusu Macron’lu Fransa’dır. İktidar sürecine bakıldığında, Macron, “Avrupa İslam’ı” genel projesinin alt versiyonu olan “Fransa İslam’ı” projesinin en hararetli savunucusu görünümündedir. Hatta Macron’un iktidar sürecindeki icraatlarına bakıldığında, adeta bu yönde kendine misyon yüklenmiş gibi hareket etmektedir. Zira bu proje ile Macron, bir taşa iki kuş vurmak istemektedir. Bunlardan ilki sosyalist Macron’un sağ partilere kayan oylarını geri kazanıp 2022 seçimlerinde iktidarı tekrar kazanmak istemesidir. İkincisi ise Avrupa İslam’ı projesinin alt versiyonu olan Fransa İslam’ını hayata geçirerek kendini önemli kılmaktır. Bu iki düşüncüyü hayata geçirebilmek için Macron, başta din ve vicdan özgürlüğü olmak üzere pek çok insan hakkını ihlal etmekten dahi kaçınmamaktadır. Hatta Macron, söz konusu ihlalleri meşrulaştırabilmek amacıyla yasal dayanaklar üretme yoluna gitmektedir. Macron’un bu eylemleri, Hitler’in yaptığı soykırımın alt yapısını oluşturabilmek için yasal mevzuat oluşturma sürecini hatırlatmaktadır.

Fransa ve Avrupa’daki İslamofobik politikalar, toplumlar üzerinde küçümsenemeyecek ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Bunlardan en önemlisi, Avrupa’da İslam karşıtlığının artması ve İslamofobinin tüm Avrupa ülkelerine yayılarak ana akımlaşmasıdır. Tüm Avrupa’yı etkisi altına alan İslamofobi aynı zamanda Fransa gibi Avrupa ülkelerinde sağ popülizmin yükselmesine, sağ popülizm ise ırkçılığın ve Müslümanlara karşı ırkçı eylemlerin artmasına neden olmaktadır. İslamofobik politikalar ile kimlikleri ve dini yaşam şartları değiştirilmek istenilen Müslümanlar kendilerine yönelik artan ırkçı eylemler karşısında sessiz kalmayacaktır. Her ne kadar bugün Fransa gibi Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslümanlar karşılaştıkları İslamofobik politikaları ve ırkçı eylemleri kısıp sesle protesto etseler de ırkçı politikalar ve eylemlerin sayısı arttıkça Müslümanların sesleri ciddi bir şekilde yükselecektir. Bu ise Fransa ve Avrupa’da ikinci dini iç çatışmaya dönüşebilecektir. Bu noktaya başta Fransa olmak üzere Avrupalı ülkeler dikkat etmek zorundadır.

Fransa’daki Müslümanlar, devletin baskıcı siyasetine açıktan direnebilecek imkân ve stratejiye sahip olmasalar da inanç, kanaat ve düşünce bazında sahip oldukları anlayışı gündemde tutarak Fransız siyasi karar vericilere karşı baskı zemini ve şartlarını olgunlaştırmaları gerekmektedir. Örneğin sık sık protesto ve mitingler düzenleyip Fransa gibi Batılı ülkelerin hükümetlerinin İslam işleri sözcüsü konumunda bulunan sözde İslam uzmanını reddetdiklerini ve İslamofobi ve İslamofobik politikalara karşı olduklarını dile getirip bunları uluslararası kamuoyu ile paylaşabilirler. Hatta Fransa’da İslamofobiyle Mücadele Enstitüleri kurup, İslamofobiyle bu yoldan mücadele edebilirler. Bilhassa göçmen kökenli olmayan Fransız Müslümanların, Fransızlara, İslam karşıtlığının ve İslam’a karşı oluşan önyargıların yersiz olduğunu anlatmaları gerekmektedir. Aksi takdirde İslamofobik politikalara sessiz kalmak hem Fransa’daki Müslümanlara hem de son din İslam’a ciddi zarar verir. Fransa’daki Müslümanların bilinçli bir şekilde kendilerine strateji oluşturup, sorundan kaçmadan sorunun üzerine gitmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- ACAR, S. (2003), Medeniyetler Çatışması mı, Menfaatler Çatışması mı?, D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi, 18(2), 33-42.
- AFYONCU, E. (2019), Batı İçindeki Türk Korkusunu Yenemedi, 13.01.2022 tarihinde <https://www.sabah.com.tr/yazarlar/erhan-afyoncu/2019/10/26/bati-icinindeki-turk-korkusunu-yenemedi> adresinden alındı.
- AKIN, H. (2011), Ortaçağ Avrupası’nda Cadılar ve Cadı Avı, 2. Baskı, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- AKYÜZ, Y. (2021), Ütopyalarda Din-Siyaset İlişkisi, İstanbul: Cinius Yayınları.
- AYBAY, R. (2019), İnsan Hakları Hukuku, Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- CCIF (2020), Communiqué final - Final Statement CCIF, 12.12.2021 tarihinde <http://www.islamophobie.net/rapport-2020/> adresinden alındı.

ÇAKIR, A. (2018), Fransa'da Kapatılan Camiler, 12.12.2021 tarihinde <https://www.amerikaninsesi.com/a/fransa-da-kapatilan-camiler/4430507.html> adresinden alındı.

ÇAKIR, A. (2020), Macron'dan Siyasal İslam'la Mücadele İçin Yeni Yasa, 17.01.2022 tarihinde <https://www.amerikaninsesi.com/a/macron-dan-siyasal-islamla-mucadele-icin-yeni-yasa/5593446.html> adresinden alındı.

ECE, E. (2019), Günümüz Avrupa'sında İslamofobi ve Yansımaları: Almanya ve Fransa Örneği, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ELMACIGİL, O. (2020), İslamofobinin Gölgesinde: Fransa'da Müslümanların Uzun Yolu, 27. 12. 2021 tarihinde <https://perspektif.eu/2020/11/01/islamofobinin-golgesinde-fransada-muslumanlarin-uzun-yolu/> adresinden alındı.

GEMALMAZ, M. S. (2016), Devlet, Birey ve Özgürlük, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Legal Yayınları.

HAGEMANN, L. (2000), Martin Luther ve İslam Anlayışı, Çeviren: Karamantürk Kuthan, İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.

HIDIR, Ö. (2020), Macron'un İslam'a Yönelik Hezeyanları, 16.01.2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/macron-un-islam-a-yonelik-hezeyanlari/1999725> adresinden alındı.

KAYA, A. (2008), Fransa Türkleri: Cumhuriyetçi Entegrasyon Modelinin Eleştirisi, D. DANIŞ ve V. İRTİŞ içinde Entegrasyonun Ötesinde Türkiye'den Fransa'ya Göç ve Göçmenlik Halleri (35-72) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

LAMPARTER, H. (1940), Luthers Stellung zum Türkenkrieg, München.

MUSTAFAYEV, B. (2017), Türk-İslam ve Hıristiyan-Batı Medeniyeti Çatışması Üzerine, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı. 5(8), 79-97.

OLGUN, H. (2008), Teolojik Uyum Sorunu: Luther ve İslam, İstanbul: Ağaç Yayınları.

ÖZCAN, Y. (2021a), Fransa'da 'Ayrılkçılık' Yasa Tasarısı ve İslamofobi'ye Karşı Gösteriler Devam Ediyor 12. 12. 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransada-ayrilikli-yasa-tasarisi-ve-islamofobiye-karsi-gosteriler-devam-ediyor/2183583> adresinden alındı.

ÖZCAN, Y. (2021b), Fransa'da Senato'da 'ayrılıkçılık' yasa tasarısı kabul edildi, 17.01.2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fransada-senatoda-ayrilikli-yasa-tasarisi-kabul-edildi/2206958> adresinden alındı.

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE (2020), Actes racistes et antireligieux : les chiffres pour 2019, 12.12.2021 tarihinde <https://www.vie-publique.fr/en-bref/272943-actes-racistes-et-antireligieux-les-chiffres-pour-2019> adresinden alındı.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI (2020), Yurt Dışındaki Türk Vatandaşlarını Hedef Alan Saldırıları 2019 Raporu, 10.01.2022 tarihinde <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2020/2020Raporlar/YURTDIŞI%CC%A7INDAKI%CC%87%20TU%CC%88RK%20VATANDAS%CC%A7LARINI%20HEDEF%20ALAN%20SALDIRILAR%202019%20RAPORU.pdf> adresinden alındı.

202019-TU%CC%88RK%CC%A7E-5f6c9604900 b0.pdf adresinden alındı.

YURTDIŞI TÜRKLER VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI (2021), Yurt Dışındaki Türk Vatandaşlarını Hedef Alan Saldırıları 2020 Raporu, 10.01.2022 tarihinde <https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/2021/BELGELER/T%C3%BCrk%C3%A7e%202020-608aa0e64e97f.pdf> adresinden alındı.

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN DÖNÜŞÜMCÜ LİDERLİK ALGILARI İLE ÖRGÜTSEL BAĞLILIK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Ramazan Kubat¹, Mahmut Ulukan^{1*}, Yunus Şahinler¹, Adnan Ersoy²

Özet: Bu çalışmanın amacı, Aydın ilinde MEB'e bağlı farklı kurumlarda görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik algıları ile örgütsel bağlılık düzeylerinin belirlenmesi, iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi ve dönüşümcü liderlik algılarının örgütsel bağlılık düzeylerini yordayıp yordamadığının açıklanmasıdır. Bu çalışma nicel araştırma deseninde ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırma evrenini Aydın ilinde MEB'e bağlı kurumlarda görev yapan beden eğitimi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini belirlemek için gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Aydın ilinde farklı kurumlarda görev yapan 167 (%50,9) erkek, 161 (%49,1) kadın olmak üzere toplam 328 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak "Dönüşümcü Liderlik Ölçeği" ve "Örgütsel Bağlılık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 25.00 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, korelasyon ve regresyon istatistikleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; beden eğitimi öğretmenlerinin ölçeklerden aldıkları ortalama puana göre dönüşümcü liderlik algılarının ve örgütsel bağlılık düzeylerinin orta seviyelerde olduğu tespit edilmiştir. Beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik algılarının ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif yönde bir ilişki olduğu ve dönüşümcü liderliğin örgütsel bağlılığın önemli bir yordayıcısı olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik algılarının ve çalıştıkları kurumlara bağlılıklarının iyi seviyelerde olduğu, öğretmenlerin dönüşümcü liderlik düzeyleri arttıkça çalıştıkları kuruma olan bağlılık düzeylerinin de artacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Spor, Liderlik, Dönüşümcü Liderlik, Bağlılık, Örgütsel Bağlılık

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PHYSICAL EDUCATION TEACHERS' TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP PERCEPTIONS AND LEVELS OF ORGANIZATIONAL COMMITMENT

Abstract: This study aims to determine the transformational leadership perceptions and organizational commitment levels of physical education teachers working in different institutions affiliated to the Ministry of National Education in Aydın, examine the relationship between the two variables, and explain whether transformational leadership perceptions predict their organizational commitment levels. This study is descriptive in the relational survey model. The research universe consists of physical education teachers working in institutions affiliated with the Ministry of National Education in Aydın. A random sampling method was used to determine the study sample. The sample of the study consists of 328 physical education teachers, 167 (50.9%) male and 161 (49.1%) female, working in different institutions in Aydın. As data collection tools were used "Transformational Leadership Scale" and "Organizational Commitment Scale". Research data were analyzed using SPSS 25.00 statistical package program. Descriptive statistics, correlation and statistical regression techniques were used in the analysis of the data. According to the research findings, the transformational leadership perceptions and organizational commitment levels of physical education teachers were at moderate levels according to the average score they got from the scales. It has been determined that there is a moderately positive relationship between the transformational leadership perceptions of physical education teachers and their organizational commitment levels and that transformational leadership is an essential predictor of organizational commitment. As a result, it can be said that the transformational leadership perceptions of physical education teachers and their commitment to the institutions they work at are at reasonable levels, and as the transformational leadership levels of the teachers' increase, their level of commitment to the institution they work will also increase.

Keywords: Physical Education and Sports, Leadership, Transformational Leadership, Commitment, Organizational Commitment

¹Adres: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Kütahya, Türkiye

²Adres: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Kütahya, Türkiye.

*Sorumlu Yazar: mhmtulkn@mail.com

Atıf: Kubat, R., Ulukan, M., Şahinler, Y., Ersoy, A. (2022). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Dönüşümcü Liderlik Algıları ile Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1): 17-29.

1. GİRİŞ

Kaliteli bir eğitimde en önemli faktörlerden biri de öğretmenin rolüdür. Fredriksson'a (2004) göre öğretmenler, öğretme ve öğrenme sürecinde öğrencilerin sermaye gelişiminde bir fark yaratacak gerçek güce sahip olduklarından, okulun etkililiğini artırma sorumluluğunu taşırlar. Bu nedenle öğretmenlerin örgütsel bağlılığı, eğitim reformunun başarısını ve öğrencilerin çıktılarını dolaylı olarak etkileyen okul etkililiği için önemli bir unsurdur (Abd ve ark., 2009). Çünkü onlar, okul kendilerine aitmiş gibi görevlerini fazlasıyla yerine getireceklerdir (Joffres & Haughey, 2001). Adanmış öğretmenlerin daha fazla iş çabası ve katılımı vardır ve pozisyonlarını bırakma ve devamsızlık gibi diğer geri çekilme davranışlarını sergileme olasılıkları daha düşüktür (Singh & Billingsley, 1998).

Örgütsel bağlılık, bir örgütün üyelerinin o örgütte aktif oyuncular olmak, örgütte olup bitenler üzerinde bir etkiye sahip olmak, örgüt içinde yüksek statüye sahip olduklarını hissetmek ve kendilerinden beklenenin ötesinde katkıda bulunmaya istekli olmaları anlamına gelir (Bogler & Somech, 2004). Çalışanların örgütsel amaç ve değerleri benimseyip, hedeflere ulaşmak için kendilerini yetkin ve motive hissettiklerinde örgüt ile aralarında oluşan duygusal bir bağ olarak ifade edilmiştir (Sağır ve Aydın, 2019). Robbins (2006) örgütsel bağlılığı, bir çalışanın belirli bir grubu amaçlarıyla tanıdığı ve grup üyesi statüsünü korumayı umduğu bir aşama olarak ifade etmiştir. Örgütsel bağlılığın üç bileşeni olan çok boyutlu bir yapı olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılıktır. Duygusal bağlılık, çalışanların örgütün değerlerine ve hedeflerine duygusal anlamda bağlı hissetmelerini anlamına gelmektedir. Güçlü duygusal bağlılık hisseden çalışanlar, çalıştıkları yerin hedeflerini birleştirecek ve istedikleri için örgütte kalma olasılıkları yüksek olacaktır. Devam bağlılığı ise çalışanların örgüte katkılarıyla geliştirilen bağlılığı ifade etmektedir. Normatif bağlılık, çalışanların örgütte kalma konusunda ahlaki yükümlülük hissetmelerini ifade eder (Meyer ve Allen, 2004; Aktaran: Hamid ve ark., 2013, s. 782-787).

Dönüşümcü liderlik konusu ise, birçok bilim insanı tarafından hızla tercih haline gelmiştir. Dönüşümcü liderlik, insanları değiştiren ve dönüştüren bir sistemdir (Hall, ve ark., 2008). Dönüşümcü liderlik, daha çok değişime odaklanır ve takipçilerine “bir kuruluş veya birim için ortak bir vizyon ve hedefler taahhüt etme, onları yenilikçi problem çözümler olmaya zorlama ve koçluk, mentorluk ve hem meydan okuma hem de destek sağlama yoluyla liderlik kapasitelerini geliştirme” konusunda ilham verir (Bass ve Riggo, 2006).

Dönüşümcü liderliğin bir başka tanımında ise lider ve takipçilerinin dönüşüm sürecini kapsadığı için lider ile takipçileri arasındaki uzun dönemli ilişkileri ifade etmektedir (Northouse, 2007).

Bir koç veya akıl hocası olarak hareket eden dönüşümcü liderler, her bir takipçinin başarı ve büyüme ihtiyaçlarına özel önem verirler. Destekleyici bir iklimle birlikte yeni öğrenme fırsatları yaratıldığında, bireyselleştirilmiş değerlendirme ortaya çıkar. Dönüşümcü lider, bireysel düşüncenin gösterilmesinde etkili bir dinleyicidir ve çalışanın bireysel farklılıklarını tanı ve kabul eder. İki yönlü iletişim teşvik edilir ve takipçilerle etkileşimler kişiselleştirilir. Bireysel olarak düşünceli bir lider, takipçileri geliştirmenin bir aracı olarak görevleri devredecektir. Takipçilerin ek yönlendirmeye veya desteğe ihtiyacı olup olmadığını belirlemek ve ilerlemeyi değerlendirmek için devredilen görevler izlenir; ancak takipçiler kontrol edildiklerini veya izlendiklerini hissetmezler (Bass & Riggo, 2006; Aktaran: Arokiasamy ve ark., 2016).

Araştırmalar, çalışanların örgütsel bağlılığının örgütsel liderlik uygulamalarıyla pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir (Meyer ve Allen, 1997). Bu durum eğitim bağlamında da geçerlidir (Nguni ve ark., 2006). Örgütsel bağlılık, öğretmen etkililiğinin güçlü bir yordayıcısıdır (Dee ve ark., 2006). Örgüt teorisyenleri, örgüt destek ile çalışanların ürettiği iş arasındaki ilişkinin çok yoğun olduğunu bildirmişlerdir (Liu ve Ipe, 2010). Çalışanların örgütten bu desteği alabilmeleri, örgütteki liderlik tarzı ile yakından ilgilidir. Çalışanların örgütün, çalışma ortamının ve liderlerin destekleyici olduğunu hissetmeleri, ortak amaç ve hedeflere yönelme ve kurum içindeki alışverişin adaletli ve elverişli olduğunu hissetmeleri örgütsel bağlılık düzeylerini artırabilir (Allen, 2003).

Araştırmanın amaçları, (a) Aydın ilinde beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel bağlılık düzeyinin (b) Aydın ilinde beden eğitimi öğretmenleri arasında algılanan dönüşümcü liderlik düzeyinin (c) Aydın ilinde beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik algıları ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaçladığı için nicel araştırma deseninde ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır (Karasar, 2009). Tarama modelinde yapılan araştırmalar, geniş kitlelerin

niteliklerini açıklamaya çalışan çalışmalardır (Büyüköztürk ve ark., 2014). Bu çalışmada beden eğitimi öğretmenlerinin liderlik ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu açıdan çalışma ilişkisel tarama modelinin özelliklerini sergilemektedir. Araştırmada ayrıca liderliğin örgütsel bağlılığı yordayıp yordamadığı incelenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Aydın ilinde MEB'e bağlı eğitim kurumlarında görev yapan beden eğitimi öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma örnekleminin belirlenmesinde gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini Aydın'da farklı kurumlarda görev yapan 167 (%50,9) erkek, 161 (%49,1) kadın olmak üzere toplam 328 beden eğitimi öğretmeninden oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, "Dönüşümcü Liderlik Ölçeği" ve "Örgütsel Bağlılık Ölçeği" kullanılmıştır.

Dönüşümcü Liderlik Ölçeği: Beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik uygulamalarını belirlemek amacıyla Podsakoff ve ark., (1996) tarafından geliştirilen "dönüşümcü liderlik ölçeği" kullanılmıştır. Dönüşümcü liderlik ölçeğinin Türkçe versiyonu Dikmen'in (2012: 281-282) yüksek lisans tezinden elde edilmiştir. Ölçek 23 madde ve beş alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci faktör olan "vizyon ve ilham sağlama ve uygun rol model olma" ikinci faktör olan "grup amaçlarının kabulünü sağlama" üçüncü faktör olan "entelektüel teşvikte bulunma" dördüncü faktör olan "bireysel ilgi" ve beşinci faktör olan "yüksek başarı beklentisine sahip olma"dır. Bu çalışma için ölçeğin genelinden alınan ortalama puandan yararlanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 115 ve en düşük puan 23'tür. Ölçek 5'li Likert tipinde "kesinlikle katılmıyorum 1 - kesinlikle katılıyorum 5" şeklinde puanlanmaktadır. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır.

Örgütsel Bağlılık Ölçeği: Ölçek, eğitim ve iş organizasyonlarında çalışanların örgütsel bağlılığını ölçmek için sıklıkla kullanılan ölçeklerden biridir. Bu çalışmada Meyer, Allen ve Smith (1993) tarafından geliştirilen "Örgütsel Bağlılık Ölçeği"nin Türkçe uyarlaması Dağlı, Elçiçek ve Han (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçek 18 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Örgütsel bağlılık ölçeğinin alt boyutları ise "duygusal bağlılık", "devam bağlılığı", "normatif bağlılık"dır. Bu ölçekten alınan en yüksek puan 90, en düşük puan 18'dir. Ölçeğin 3, 4, 5 ve 13. maddeleri ters puanlanmaktadır. "Kesinlikle katılmıyorum 5 - tamamen katılıyorum 1" şeklinde sıralanan beşli likert tipi bir derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır.

Mevcut araştırma verileri aynı katılımcılardan aynı dönemde iki ölçek aracılığıyla toplanmıştır. Bu iki ölçeğin farklı amaçlarının yanı sıra ölçek maddeleri içerik olarak da birbirinden farklıdır. Ayrıca ölçek maddelerinde ters kodlanmış olumsuz ifadeler bulunmaktadır. Bunlar, ortak yöntem sapmasının (OYS) bir nedeni olabilir. OYS'nin ana ölçüm hatası kaynaklarından biri olduğu belirtilmiştir (Podsakoff ve ark., 2012). Bu doğrultuda Harman'ın tek

faktör analizi, aynı ankete birden çok ölçeğin dahil edilmesinden ve tüm ölçeklerin aynı anda katılımcılar tarafından değerlendirilmesinden kaynaklanabilecek ortak yöntem yanlılığını incelemek için kullanılmıştır (Podsakoff ve ark., 2003). Ölçeğin ilk ortaya çıkan faktörünün varyans değeri %50'den az ise ortak bir yöntem yanlılığı olmadığı şeklinde yorumlanır (Fuller ve ark., 2016; Podsakoff ve ark., 2003). Analiz sonucunda ölçekteki tek faktörlü (% 43.455) varyans değeri ortak bir yöntem yanlılığını göstermemiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri analiz edilirken SPSS 25.00 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerin analizinde frekanslar alındıktan sonra verilerin güvenilirliği için güvenilirlik analizi ve çarpıklık ve basıklık normallik testi yapılmıştır. Normallik analizi sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği belirlendi. Dönüşümcü liderlik ölçeği için çarpıklık değeri -.433 ve basıklık değeri .189 dir. Örgütsel bağlılık ölçeğine ilişkin çarpıklık değeri .193 ve basıklık değeri .151 dir. Büyüköztürk ve ark., (2014) -1 ile +1 sınırları içinde kalması, çarpıklık ve basıklık değerleri normallik göstergeleri olduğunu ifade etmişlerdir. Verilerin normal dağılım gösterdiği belirlendiği için araştırma bulgularında parametrik testler uygulanmıştır. Verilerin analizinde, beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık düzeylerini belirlemek için betimsel istatistikler kullanılmıştır. Dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık arasında ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon analizi; dönüşümcü liderliğin örgütsel bağlılığın bir yordayıcısı olup olmadığını belirlemek için basit regresyon analizi yapılmıştır. Beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık düzeyleri belirlenirken ölçekten alınan en düşük ve en yüksek puanlar dikkate alınmıştır. Ölçekten alınan puanlar ne kadar yüksekse dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık düzeyleri de o kadar yüksektir. Ölçeklerden elde edilen sınır puanlara göre ortanca puan belirlenmiş ve belirlenen ortanca puana göre yorum yapılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi $\alpha = 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık düzeyleri tanımlayıcı istatistik analizi ile incelenmiş ve analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Dönüşümcü Liderlik ve Örgütsel Bağlılık Düzeyleri

	N	Min.	Max.	$\bar{x}$	Ss
Dönüşümcü Liderlik	328	27,00	115,00	80,30	18,408
Örgütsel Bağlılık	328	31,00	83,00	55,19	9,814

Tablo 1'de araştırmaya katılım gösteren katılımcıların liderlik düzeyi; almış oldukları ($\bar{x}$ =80,30; SD=18,408) puan ortalamalarına göre orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların örgütsel bağlılık düzeyi; almış oldukları ($\bar{x}$ =55,19; Ss=9,814) puan ortalamalarına göre orta seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelenmiş ve analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Dönüşümcü Liderlik ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki

	Örgütsel Bağlılık
Dönüşümcü Liderlik	,565** .000

**p< .01

Tablo 2 incelendiğinde değişkenler arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Dönüşümcü liderlik ile örgütsel bağlılık arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.565$, $p<.01$).

Dönüşümcü liderliğin örgütsel bağlılık düzeyinin yordayıcı rolünü incelemek amacıyla yapılan basit regresyon analizi sonuçları Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Dönüşümcü Liderliğin Örgütsel Bağlılığı Yordamasına İlişkin Basit Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p	R	R ²
Sabit	30.991	2.007		15.445	.000	.565	.320
Dönüşümcü Liderlik	.301	.024	.565	12.373	.000		

F=153.089 **p< .01 *p< .05

Tablo 3 incelendiğinde dönüşümcü liderlik puanları ($R=.56$, $R^2=.32$, $F=153.089$, $p<.001$) örgütsel bağlılık düzeylerini anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Bu durumda örgütsel bağlılık düzeylerine ilişkin varyansın %32' sini dönüşümcü liderlik açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre dönüşümcü liderliğin örgütsel bağlılık düzeyini yordamaya ilişkin katkısı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\beta=.565$, $t=12.373$, $p<.001$).

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Bu araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik algıları ile örgütsel bağlılık düzeylerinin belirlenmesi, iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi ve dönüşümcü liderlik algılarının örgütsel bağlılık düzeylerini yordayıp yordamadığı amaçlanmıştır.

Çalışma doğrultusunda katılımcıların dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık düzeyi almış oldukları puan ortalamalarına göre orta seviyede olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda beden eğitimi öğretmenlerinin öğrencilerin beklentilerine cevap veren, hedeflere ve ortak bir görüşe bağlılık göstererek çevresindekilerini dahil edebileceği düşünülmektedir. Ayrıca beden eğitimi öğretmenlerin ikna edici bir vizyon gösterdikleri ve bireysel değerlendirme konusunda başarılı oldukları da söylenebilir. Öğretmenlerin örgüte olan bağlılıklarının artması ile çalışma performansı da artış gösterebilir. Nitekim örgütsel bağlılığın iş performansı ile güçlü ve pozitif bir ilişkisi olduğu söylenebilir. Alanyazın taramasında dönüşümcü liderlik ve örgütsel bağlılık ile ilgili mevcut çalışmayı destekleyen araştırmalar olduğu görülmüştür. Arokiasamy ve ark., (2016) Malezya'da okul

müdürlerinin dönüşümcü liderlik uygulamalarının orta düzeyde olduğunu rapor etmiştir. Selamat ve ark., (2013) öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarında dönüşümsel liderlik davranışının etkisini incelemiş ve araştırma sonucunda örgütsel bağlılığın her üç bileşenin ortalama puanlarının 5,16 ile 4,53 arasında olduğunu, bu da puanların yüksek ile orta arasında olduğunu bildirmiştir. Kul ve Güçlü (2010), beden eğitimi öğretmenlerinin algılarına göre okul yöneticilerinin liderlik tarzlarını araştırdığı çalışmanın sonucunda okul yöneticilerinin daha fazla dönüşümcü liderlik davranışı sergiledikleri ve "zaman zaman" orta düzeyde etkileşimci liderlik davranışları sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Özden (1997), yönetici davranışlarının öğretmenlerin örgütsel bağlılığına etkileri üzerine yaptığı çalışmada, öğretmenlerin çalıştıkları okulla bütünleşmelerindeki farkın, yönetici davranışından memnuniyet ile yüzde oranında ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. %40 oranında ve öğretmenlerin %20 oranında okul yönetimine katılımıyla gerçekleştirilmektedir. Genel olarak öğretmenlerin yöneticilerine yönelik etik liderlik algıları oldukça yüksektir.

Araştırmada yapılan korelasyon analizi sonucunda dönüşümcü liderlik ile örgütsel bağlılık arasında orta düzeyde anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur. Regresyon analizi sonucunda dönüşümcü liderlik puanlarının örgütsel bağlılık düzeylerini anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Bu durumda örgütsel bağlılık düzeylerine ilişkin varyansın %32' sini dönüşümcü liderlik açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre dönüşümcü liderliğin örgütsel bağlılık düzeyini yordamaya ilişkin katkısı istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu durumda beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik algılarının artması örgüte olan bağlılık düzeyini de artırmaktadır. Dönüşümcü liderlik, değişikliğe yol açabilecek yeni bir vizyon sunma becerisini ve örgütsel bir değişim ihtiyacını ifade eder. Örgüt üyelerinin lidere güven duyması gerekir. Dönüşümcü liderlik, atanan görevlerin ve zorunlulukların değerini ortaya çıkarır. Dönüşümcü liderler, üyelere başarı beklentilerinin yanı sıra görevler de verir. Böylece liderliğin örgüte olan bağlılığı artırması beklenen bir durumdur. Yapılan literatür taramasında araştırmanın bu bulgularını destekler nitelikte araştırmalar olduğu görülmüştür. Selamat ve ark., (2013) öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarında dönüşümsel liderlik davranışının etkisini inceledikleri araştırmada dönüşümcü liderlik davranışı ve örgütsel bağlılık, güçlü ve pozitif doğrusal bir ilişki gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Dale ve Fox (2008) tarafından yapılan araştırmaya göre lider girişimcilik ve lider prestiji, örgütsel bağlılıkla pozitif ilişkilidir. Liderlik tarzları ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacıardan biri olan O'Reilly ve Roberts (1978), liderlerde yüksek düzeyde insan odaklı bir sınıfın çalışanlar arasında yüksek düzeyde iş tatmini ve örgütsel bağlılık ürettiğini belirtmişlerdir. Yılmaz (2014) tarafından spor genel müdürlüğü ve taşra teşkilatında görev yapan yöneticilerin etik liderlik davranışlarının kurumda görev yapan personelin örgütsel bağlılık düzeyine etkisini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada; Örgütsel bağlılığın bir alt boyutu olan duygusal bağlılığın, etik liderliğin alt boyutlarından biri olan iklim etiğini önemli ölçüde etkilediği sonucuna varmıştır. Chen (2002) ise çalışma alanında liderlik davranışları ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada dönüşümcü liderliğin örgütsel bağlılık üzerinde etkileşimci liderliğe göre daha anlamlı bir

etkiye sahip olduğu sonucuna varmıştır. Karahan (2008) başka bir saha çalışmasında liderlik ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkiyi incelerken liderlik ve örgütsel bağlılık arasında pozitif bir ilişki bulmuştur. Dönüşümcü liderlik tarzının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisini analiz etmeyi amaçlayan bir çok çalışmanın sonuçları, örgütsel liderlik tarzının çalışanların örgütsel bağlılığını güçlü bir şekilde etkilediğini göstermiştir (Eliyana ve Muzakki, 2019; Keskes ve ark., 2018; Nguni ve ark., 2006; Wang ve ark., 2014).

Sonuç olarak beden eğitimi öğretmenlerinin dönüşümcü liderlik algılarının ve çalıştıkları kurumlara bağlılıklarının iyi seviyelerde olduğu, öğretmenlerin dönüşümcü liderlik düzeyleri arttıkça çalıştıkları kuruma olan bağlılık düzeylerinin de arttığı söylenebilir. Örgütsel bağlılık ve liderliğe etki edebilecek farklı değişkenler belirlenebilir. Örgütsel bağlılık ve liderlik çalışmaları farklı kurum ve kuruluşlarla karşılaştırılarak alana katkı sağlayacak araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- ABD RAZAK, N., DARMAWAN, I.G.D., and KEEVES, J.P. (2009). Teacher commitment. Saha, L. And Dworkin, A. (Eds.). *International Handbook of Research on Teachers and Teaching*, (pp. 343-360), Netherlands: Springer.
- ALLEN, N.J. (2003). Examining organizational commitment in China, *Journal of Vocational Behavior*, Vol. 62, 511–515.
- AROKIASAMY, A.R.A., ABDULLAH, A.G.K., SHAARI M.Z.A., and İSMAİL, A. (2016). Transformational Leadership of School Principals and Organizational Health of Primary School Teachers in Malaysia, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 229, 151-157. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.07.124>
- BASS, B. M., and RİGGİO, R. E. (2006). *Transformational leadership* (2nd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- BOGLER, R., & SOMECH, A. (2004). Influence of teacher empowerment on teachers' organizational commitment, professional commitment and organizational citizenship behavior in schools. *Teaching and Teacher Education*, 20, 277–289.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E. K., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş. Ve DEMİREL, F. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- CHEN, L.Y. (2002). An examination of the relationship between leadership behavior and organizational commitment at steel companies. *Journal of Applied Management and Entrepreneurship*, 7(2), 122–142.
- DAĞLI, A., ELÇİÇEK, Z., HAN, B. (2018), Örgütsel Bağlılık Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1765-1777.
- DALE, K. ve FOX, M.L. (2008). Leadership style and organizational commitment: mediating effect of role stress. *Journal of Managerial Issues*, 20(1), 109-130.
- DEE, J. R., HENKİN, A. B., & SINGLETON, C. A. (2006). Organizational commitment of teachers in urban schools: examining the effects of team structures. *Urban Education*, 41, 603–627.
- DİKMEN, B. (2012). *Liderlik Kuramları ve Dönüştürücü Liderlik Kuramı'nın Çalışanların Örgütsel Bağlılık Alguları Üzerindeki Etkisine Yönelik Uygulamalı Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- FREDRİKSSON, U. (2004). Quality education: The key role of teachers. *Education International Working Papers*, 14, 1-20.
- FULLER, C. M., SİMMERİNG, M. J., ATİNC, G., ATİNC, Y., & BABİN, B. J. (2016). Common methods variance detection in business research. *Journal of Business Research*, 69(8), 3192-3198.
- HALL, J., JOHNSON, S., WYSOCKI, A., & KEPNER, K. (2008). *Transformational leadership: The transformation of managers and associates*. Florida: University of Florida.
- HAMİD, S.F., NORDİN, N., ADNAN, A.A. VE SİRÜN, N. (2013). A study on primary school teachers' organizational commitment and psychological empowerment in the district of Klang, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 90, 782–787. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.07.152>
- JOFFRES, C., and HAUGHEY, M. (2001). Elementary Teachers' Commitment Declines: Antecedents, Processes, and Outcomes. *The Qualitative Report*, 6(1), 1-22. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2001.2007>
- KARAHAN, A. (2008). Hastanelerde Liderlik ve Örgütsel Bağlılık İlişkisinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 145-163.
- KARASAR, N. (2009) Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Nobel Yayınları, Ankara.
- KESKES, I., SALLAN, J. M., SİMO, P., & FERNANDEZ, V. (2018). Transformational leadership and organizational commitment: Mediating role of leader-member exchange. *Journal of Management Development*, 37(3), 271–284.
- KUL, M. ve GÜÇLÜ, M. (2010). Okul yöneticilerinin liderlik stilleri ile beden eğitimi öğretmenlerinin örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1021-1038.
- LİU, Y. & IPE, M. (2010). The impact of organizational and leader-member support on expatriate commitment. *The International Journal of Human Resource Management*, 21(7), 1035-1048.
- MEYER, J. P., & ALLEN, N. J. (1997). *Commitment in the workplace: Theory, research, and application*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- MEYER, J. P., & ALLEN, N. J. (2004). TCM employee commitment survey academic users guide 2004. London, Ontario, Canada: The University of Western Ontario, Department of Psychology.
- MEYER, J. P., ALLEN, N. J. & SMİTH, C. A. (1993). Commitment to organizations and occupations: Extension and test of a three-component conceptualization. *Journal of Applied Psychology*, 78, 538-551.

MUZAKKİ, M., ELİYANA, A., & MUHTADİ, R. (2019). Is employee performance affected by organizational cuoture, work motivation and organizational citizenship behavior (OCB)?: An empirical investigation. *IJIEEB International Journal of Integrated Education, Engineering and Business* eISSN 2615-1596 pISSN 2615-2312, 2(1), 36-42.

NGUNİ, S., SLEEGERS, P., & DENESSEN, E. (2006). Transformational and transactional leadership effects on teachers' job satisfaction, organizational commitment, and organizational citizenship behavior in primary schools: *The Tanzanian case. School Effectiveness and School Improvement*, 17(2), 145–177.

NORTHOUSE, G. (2007). *Leadership Theory and Practice*. New Delhi: Sage.

O'REILLY, C. A. VE ROBERTS, K. H. (1978). Supervisor İnfluence and Subordinate Mobility Aspirations as Moderators of Consideration and İnitating Structure. *Journal of Applied Psychology*, 63(1), 96-102.

ÖZDEN, Y. (1997). Öğretmenlerde okula adanmışlık: yönetici davranışları ile ilişkili mi. *Milli eğitim*, 135(7/9), 35-41.

PODSAKOFF PHİLİP M., MACKENZİE SCOTT B., BOMMER WILLİAM H., (1996). Transformational Leader Behaviors and Substitutes for Leadership as Determinants of Employee Satisfaction, Commitment, Trust and, Organizational Citizenship Behaviors. *Journal of Management*, 22(2), 1996, ss. 259-298.

PODSAKOFF, P. M., MACKENZİE, S. B., & PODSAKOFF, N. P. (2012). Sources of method bias in social science research and recommendations on how to control it. *Annual Review of Psychology*, 63(1), 539-569. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-120710-100452>

PODSAKOFF, P. M., MACKENZİE, S. B., LEE, J. Y., & PODSAKOFF, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: A critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88(5), 879-903.

ROBBİNS, S. (2006). *Organizational behavior*. New Jersey: Prentice Hall.

SAĞIR, M. ve AYDIN, A.U. (2019). Otantik Liderlik, Örgütsel Bağlılık ve Psikolojik Sermaye Arasındaki İlişki: Tekstil Sektöründe Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 800-812.

SELAMAT, N., NORDİN, N. VE ADNAN, A.A. (2013). Rekindle Teacher's Organizational Commitment: The Effect of Transformational Leadership Behavior, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 90, 566-574, <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.07.127>

SİNGH, K., & BİLLİNGSLEY, B. S. (1998). Professional support and its effects on teachers' commitment. *The Journal of Educational Research*, 91, 229–239.

WANG, X., MA, L., & ZHANG, M. (2014). Transformational leadership and agency work-ers' organizational commitment: The mediating effect of

organizational justiceand job characteristics. *Social Behavior and Personality*, 42(1), 25–36.

YILMAZ, M. (2014). *Spor Genel Müdürlüğü ve Taşra Teşkilatı Çalışanlarının Yöneticilerine İlişkin Etik Liderlik Davranış Özelliklerinin Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Açısından İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sakarya.

PARA POLİTİKASI UYGULAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ UZUN DÖNEM ETKİSİNİN VEKTÖR OTOREGRESİF MODELİ İLE ANALİZİ: 2006-2021 DÖNEMİ TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Melike Çetin^{1*}

Özet: Bu çalışmanın amacı Türkiye ekonomisi özelinde önemli bir tartışma konusu olan para politikası ve para politikası araçlarının uzun dönem ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ölçmektir. Olumlu ya da olumsuz etkileri kısa dönemde çok kolay gözlemlenebilen para politikalarının uzun dönem etkilerini gözlemlemek oldukça güçtür. Dolayısıyla kullanılan para politikasının uygunluğunun tespiti aşamasında bu uzun dönem etkileri izlemek elzemdir. Bu çalışma kapsamında çeyrek frekanslı veriler kullanılarak 2006:Q1-2021:Q4 dönemini kapsayan ekonometrik analiz sonucunda elde edilen bulgular, kullanılan para politikalarının ekonomik büyüme üzerinde Johansen eşbütünleşme analizine göre uzun dönemde bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Analizin sonuçlarına göre GSYİH değişkeninin uzun dönemde para politikası araçlarından sadece M3 para arzından etkilendiği ortaya çıkmıştır. Para arzının genişletilmesi milli gelir üzerinde pozitif bir etkiye neden olmaktadır. Faiz ve ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri değişkenleri ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Uzun dönemde işgücü oranı ve brüt sabit sermaye oluşumu değişkenlerinin GSYİH değişkeni ile ilişkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır ve büyüme literatürünü desteklemektedir. Çalışma ortaya koyduğu sonuçlar açısından literatüre katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyüme, Para politikası, VAR Analizi, Eşbütünleşme

ANALYSIS OF THE LONG-TERM EFFECTS OF MONETARY POLICY APPLICATIONS ON ECONOMIC GROWTH WITH A VECTOR AUTOREGRESSIVE MODEL: THE CASE OF TURKEY IN 2006-2021

Abstract: The aim of this study is to measure the effect of monetary policy and monetary policy instruments, which are an important topic of discussion in the Turkish economy, on long-term economic growth. It is very difficult to observe the long-term effects of monetary policies, whose positive or negative effects can be observed very easily in the short term. Therefore, it is essential to monitor these long-term effects at the stage of determining the appropriateness of the monetary policy used. The findings obtained as a result of the econometric analysis covering the period 2006: Q1-2021:Q4 using quarterly frequency data within the scope of this study show that the monetary policy used has a long-term relationship on economic growth according to the Johansen cointegration analysis. According to the results of the analysis, it has been revealed that the GDP variable is only affected by the M3 money supply, one of the monetary policy instruments in the long run. The expansion of the money supply has a positive effect on national income. The variables of Interest and US Dollar Foreign Exchange Purchase Value were not found statistically significant. In the long run, the relationship between the labor force rate and gross fixed capital formation variables with the GDP variable is positive and statistically significant and supports the growth literature. The study will contribute to the literature in terms of its results.

Keywords: Growth, Monetary policy, VAR Analysis, Cointegration

¹Adres: İstanbul Gelişim Üniversitesi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul, Türkiye

*Sorumlu Yazar: meceetin@gelisim.edu.tr

Atıf: Çetin, M (2022). Para Politikası Uygulamalarının İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkisinin Vektör Otoregresif Modeli ile Analizi: 2006-2022 Dönemi Türkiye Örneği. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1): 17-29.

GİRİŞ

İktisat politikalarının en önemli amaçlarından ikisi, fiyat istikrarının sağlanması ve ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesidir. Bu iki amaç başarıya ulaştığında toplumların refah seviyesi artmakta ve istenen gelişmişlik seviyelerine ulaşmaktadırlar. Yalnız, bu iki amacın aynı anda gerçekleştirilebilmesi her zaman kolay değildir, çünkü gelir artışı ile değişen tüketim kalıpları üzerinden birbirini olumsuz etkileyebilecek bir ilişkiye sahiptirler. Dolayısıyla bu noktada iktisat politikası araçları ile doğru müdahalelerin yapılmasına ihtiyaç doğmaktadır. Fakat özellikle makro değişkenleri etkileyebilecek araçlar olarak kabul edilen para politikaları ve maliye politikalarının reel ekonomiye bir etkisinin olup olmadığı ve hangisinin daha etkin bir politika olarak kabul edildiği görüşü, farklı ekollerin bakış açılarıyla günümüze kadar bir tartışma içinde süregelmiştir. Bir sonuca ulaşmayan bu tartışmalar güncelliğini korumaktadır. Tartışmalara neden olan görüş ayrılıklarının iki karşıt yaklaşım temelinde sürdüğünü söyleyebiliriz: Keynesyen ve Monetarist yaklaşım.

Monetaristler, klasik ekolün temel argümanları üzerine geliştirdikleri teorileriyle para politikasının reel çıktı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını ve para arzındaki bir artışın ise sadece fiyatlar genel seviyesini artıracaklarını savunurlar. Keynesyen yaklaşım, aksine konuyu istihdam dengesi ve paranın değişim hızı üzerinden ele alır. Paranın dolanımdaki değişim hızının reel çıktı üzerinde etkili olabileceğini savunur ve aynı zamanda ekonomi Keynesyen teoriye göre tam istihdamda değil eksik istihdamdadır.

Ekoller çerçevesinde ekonomistler, para politikasının ekonomik büyümeyi etkileyebileceğini veya etkileyemeyeceğini farklı ülke ekonomilerinin değişen ekonomik koşulları altında ortaya koymaya çalışmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı da, uygulanan para politikalarının Türkiye'nin ekonomik büyümesi üzerinde ne kadar etki yaratacağı ve para politikası ile yaratılan parasal şoklara büyüme değişkeninin uzun dönemde nasıl cevap vereceği bulgusuna ulaşmaktır.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm literatür, ikinci bölüm ampirik çalışmaları sunmaktadır. Üçüncü bölümde ise uygulanan para politikası araçlarının etkisi Türkiye ekonomisinin büyümesi üzerinde test edilmiş ve bulgular ortaya koyulmuştur. Son bölüm de de sonuç ve öneriler kısmı yer almaktadır.

1. İKTİSAT TEORİLERİNDE PARA POLİTİKALARI VE BÜYÜME İLİŞKİSİ

1.1. Klasik Teori

Klasik iktisat okuluna göre para politikalarının temelinde Fisher'in miktar teorisi (The Quantity Theory of

Money (QTM)) yatmaktadır (Fisher, 1911:14). Teoriye göre, ekonomi kendiliğinden tam istihdamda olduğu için, hem paranın hem de reel çıktının sabit olduğu varsayılmaktadır. Çünkü klasik teoriye göre eğer mal piyasası dengedeysen para piyasası da dengededir. Dolayısıyla, para miktarında yapılan herhangi bir artış, miktar teorisine göre sadece fiyatlar genel düzeyinin orantılı olarak artmasına neden olacaktır. Bunun sonucu olarak teori, büyümenin uzun vadede sadece reel faktörlerden etkilendiğini ve para arzının büyüme üzerine herhangi bir etkisinin olmadığını savunmaktadır. (Humphrey, 1974:2; Mankiw, 2009:86).

1.2. Keynesyen Teori

Keynesyen teori, ekonomide her zaman denge durumunun olmadığını savunarak Fisher'in miktar teorisini reddetmiştir. Keynes, özellikle paranın yansızlığı konularında klasik iktisat okulunu eleştirmektedir. Ekonominin her zaman tam istihdamda olmadığını ve para hacminin sabit ve durağan olmadığını, devletin de bir şekilde buna müdahale etmesi gerektiğini söylemiştir. Dolayısıyla Keynes, paranın hem reel ekonomiyi hem de fiyatlar genel düzeyini etkileyebileceğini savunmuştur (Keynes, 1936:121). Fiyatların katı olduğu ve para miktarının hızlıca ayarlanabildiği görüşünü destekleyen Keynesyen iktisat okulu, para talebinin dışsal değil, içsel olduğunu ve likidite tercih teorisinde açıklandığı gibi talebin gelir ve faiz oranlarına bağlı olduğunu savunur. Bir başka deyişle, reel faiz oranları aşırı düşse bile, para arzında yapılan artışların ekonomiyi canlandırmayacağı, yani genişletici para politikalarının bir noktadan sonra faiz oranlarını daha fazla düşürmeyeceği ve yatırımların faize duysuz kalacağı kabul edilmektedir. Sonuç olarak Keynesyen düşünce, ekonomide istikrar için maliye politikalarının para politikalarından daha baskın olduğunu, para politikalarının doğrudan değil dolaylı olarak etkisinin olduğunu savunur (Hicks, 1937:153, Romer, 2006:195).

1.3. Monetarist Teori

Öncülüğünü Milton Friedman'ın yaptığı Monetarist görüş, yine temellerini miktar teorisinden alarak, Keynes'in maliye politikalarının reel çıktı üzerinde daha etkin olduğu görüşünü eleştirmiştir. Genel olarak teoride, paranın miktar teorisindeki hızının sabit olduğu varsayılmakta ve bu varsayım ile nominal gelirin büyük ölçüde para arzının bir işlevi olduğu gösterilmektedir (Friedman 1956:3)

Monetaristler, klasik ekolün ilkelerini temel alarak, Philips eğrisini nominal ücretler üzerinden değil gerçek ücretler üzerinden yeniden düzenlemiştir. Böylece, işgücü piyasasındaki dengenin doğal oranda oluştuğu ve yapışkan ücret varsayımının geçerli olduğu varsayımını kabul etmişlerdir (Roberts, 1995:975; Taylor, 1980:109). Ücretler ve fiyatlardaki nominal katlıklar, para politikasının kısa vadede reel geliri etkilediğini göstermektedir. Para

stokundaki bir artış kısa vadede etkili olmaktadır fakat genel fiyatlarda ki artışların etkisine bağlı olarak uzun vadede bir etkisi beklenmemektedir. Başka bir deyişle, uzun vadede para arzının enflasyonist olduğunu ve bu nedenle uzun vadede parasal tarafsızlığın olduğunu savunmuşlardır. Dolayısıyla para politikalarının doğrudan reel ekonomi üzerinde etkisinin olduğu ve maliye politikalarının daha az etkin olduğu görüşü ileri sürülmektedir (Aktan, 2010: 169)

1.4. Yeni Klasik Teori

Yeni klasik iktisadi düşünce, klasik ve monetarist okulların temel ilkeleri üzerine kurulan yeni bir ekol olarak ortaya çıkmıştır. Bu görüş içinde yer alan ekonomistler de devlet müdahalesinin gereksiz olduğunu savunmakta ve Keynesyen görüşü eleştirmektedirler. Okulun öncüleri yüksek enflasyon ve işsizlik üzerine yoğunlaşmışlardır. Bu okulun görüşlerine göre, reel çıktı, talep yanlı politikalarla ne kısa dönemde ne de uzun dönemde etkilenmez (Birol, 2015:575). Dolayısıyla para politikaları etkin değildir, para yansızdır. Öyle ki bu yaklaşım çizgisinde düşünen en radikal iktisatçılar merkez bankasının olmadığı paranın serbest piyasalarda özel bankalarca sağlandığı bir model önermektedir (Ay ve Daşdemir, 2022:14).

Bu görüşün temelinde, “Rasyonel Beklentiler (Rational Expectation)” hipotezi yer almaktadır. Bu teoriye göre, öngörülen para politikalarının (beklenen) rasyonel beklentiler hipotezi ve piyasadaki durgunluk varsayımına göre reel çıktı üzerinde bir etkisi beklenmemektedir. Sadece öngörülmeleyen para arzı sürprizlerinin (beklenmeyen) reel çıktı üzerinde geçici bir etkisi beklenmektedir (Muth, 1961:316).

1.5. Yeni Keynesyen Teori

1980’lerde ortaya çıkan Yeni Keynesyen görüş, temel olarak Keynesyen ekolünü desteklemektedir. Keynesyen teorisinin temel varsayımı olan “ekonominin tam istihdamda olmadığı varsayımı üzerine yeni varsayımlar geliştirmişler ve finansal istikrarsızlıklar üzerine yeni makroekonomik temelli çalışmalar ortaya koymuşlardır. Yeni keynesyen görüşün temel farkı mikro ekonomik temellere dayanması ve rasyonel beklentiler teorisini kabul etmeleridir. Fakat rasyonel beklentiler teorisini kabul etmelerinin yanı sıra piyasaların eksik bilgi (asymmetric information) ile işlediğini varsayarlar (Gordon, 1990:1115; Grossman 1981: 543).

Yeni Keynesyen düşüncenin temel varsayımı ücret ve fiyatlarda oluşan katılıklardır. Bu katılıklar mikro ekonomik temelli nedenlerden kaynaklanmaktadır. Örneğin, eksik rekabet piyasası veya heterojen emek ücreti mal piyasasında ve ücret piyasasında ücret belirleyici faktörlerdir. Bu aynı zamanda nominal katılığın yanında ücretlerde reel katılığa da neden olur. Sonuç olarak para veya maliye araçları kullanılarak yapılan herhangi bir politika değişikliği reel çıktı üzerinde etkili olabilmektedir (Farmer, 1999:3-6; Barro,1979:2).

1.6. Yeni Uzlaş

Yeni Konsensüs Modeli, Yeni Klasik Görüş ve Yeni Keynesyen Görüşün bir uzlaşısı olarak ortaya çıkmıştır. Teori hem “Rasyonel Beklentiler Hipotezi”ni temel alır hem

de ücret ve fiyatların kısa dönemde katı olduğunu söyler. Ayrıca, fiyat istikrarının öncelikli hedef olduğunu ve büyümeyi içeren diğer hedeflerin ikinci planda kaldığını ve dolayısıyla faiz oranlarının para politikası aracı olarak kullanılması gerektiği görüşünü savunur. Model, para politikaları aracılığı ile kısa vadede reel çıktıya ve uzun vadede de fiyat istikrarına odaklanılması gerektiğini iddia eder. Böylelikle, para politikalarının kısa vadeli faiz oranlarını kullanarak, ekonominin talep tarafını etkileyebileceğini ve uzun vadede de ekonomilerin arz yönlü dengeye yakınlaşabileceğini göstermektedir (Woodford, 2003: 4; Fontana, 2007:48).

2. PARA POLİTİKASI VE UZUN DÖNEMLİ BÜYÜME

Paranın büyüme oranındaki değişikliklerin reel ekonomik değişkenler üzerinde kalıcı etkileri para teorisinin temel sorularından birini oluşturmaktadır. Paranın yansızlığını savunan ekollere karşı, para artışında meydana gelecek kalıcı bir değişikliğin reel faiz oranı, sermaye birikimi ve reel gelir üzerinde uzun dönemli etkilerinin olup olmadığı 1960’lı yıllardan beri tartışılmaktadır. Bu konuda ilk katkı James Tobin (1965) tarafından yapılmıştır. Tobin, kurduğu basit bir model ile gelecekteki tüketim için yalnızca cari gelirden tasarruf edildiğini ve tasarruf edilen bu kısmın sadece elde tutularak veya gerçek sermaye varlıklarına yatırım yapılarak parasal genişlemedeki bir artışın daha yüksek büyümeye yol açabileceğini göstermiştir. Tobin’in bu analizinden sonra, basit bir mekanizma ile paranın bir varlık ya da servet biriktirme rolü ile paranın aşırı yansız olduğu tezi çürütülmüştür. Para artışında meydana gelen bir artış, paranın kendi getiri oranını azaltan ve gerçek sermaye lehine bir portföy kaymasına neden olan daha yüksek bir enflasyon oranına yol açmaktadır. Böylece, uzun vadede sermaye stokunda bir artış ve kişi başına daha yüksek bir çıktı seviyesi elde edilir (Tobin, 1965:672).

Diğer bir katkı, Robert Mundell (1963)’den gelmiştir. Mundell çalışmasında, beklenen enflasyon ve reel faiz oranı arasındaki bağlantıyı göstermiştir. Mundell’in çalışmasının farkı, enflasyonda meydana gelecek kalıcı bir artışın reel faiz oranı ve ekonomik büyüme üzerindeki uzun dönemli etkilerini değil kısa dönemli etkilerini incelemesidir (Mundell, 1963: 475).

1960’lardan günümüze kadar para politikaları ve büyüme üzerine yapılan çalışmalar oldukça genişlemiştir. Tobin’in analizi ile öncülük ettiği para politikaları ve büyüme ilişkisi yeni teorilerle daha da iyileştirilmiş ve parasal genişlemenin büyüme üzerinde olumlu ve kalıcı bir etkisi olduğuna dair görüşler derinlik kazanmıştır. Fakat yine de tartışmalar sonlandırılmamıştır. Hala para politikalarının büyüme üzerindeki kısa ve uzun dönemli etkileri tartışmalıdır. Para ve büyüme üzerine teorilerin varsayımları gerçek dünyanın sahip olduğu koşullardan çok farklıdır. Diğer bir deyişle, parasal genişlemenin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri temel varsayımlara da bağlıdır (Papademos, 2003: 25).

Modele dışsal olarak dahil edilen teknolojik ilerlemenin uzun vadeli büyümenin temel belirleyicisi olduğu geleneksel büyüme modellerinden türetilen para, enflasyon ve büyüme ilişkisinden sonra, yeni içsel büyüme teorilerine değinilecek olursa, uzun vadeli büyüme oranı, beşeri sermayeye veya

araştırma ve geliştirmeye yapılan yatırım yoluyla, içsel olarak belirlenmektedir (Lucas, 1988:17).

Paranın etkilerini içsel büyüme modellerine dahil eden çalışmalar, daha yüksek enflasyonun iş getirisini düşürdüğü için emek arzında geçici bir düşüşe yol açtığını göstermiştir. Beşeri sermayenin yaparak öğrenme yöntemi ile geliştiği düşünülürse, işgücü arzındaki azalış, beşeri sermaye oranını azaltmakta ve bu da ekonominin büyüme oranını düşürmektedir (Gomme, 1993: 54). Başka bir çalışmada ise daha yüksek enflasyonun sermaye stokunu artırabileceği ve böylece uzun vadeli büyüme oranını yükselttiği gösterilmiştir (Ho,1996:581).

Dolayısıyla teorik literatürden yapılan çıkarım, para ve büyüme teorilerinin doğası hakkında kesin olmayan görüşlerin olduğudur. Modellerin temel varsayımlarının gerçekçiliği değerlendirilmeden, paranın reel ekonomi üzerindeki rolü tartışmalı olacaktır (Arcand vd, 2015: 107).

3. AMPİRİK LİTERATÜR

Son elli yıldır ekonomik büyüme ve para politikaları arasındaki ilişki çok sayıda yapılan ampirik çalışma altında incelenmiştir. Özellikle 1980'lerden sonra ekonometri alanında yapılan yeniliklere paralel olarak büyüme ile makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkileri ve bu makro değişkenlerin birbirine olan etkileri daha etkin ölçülmeye başlanmıştır. Fakat bu süreçte yapılan yoğun çalışmalara rağmen, maliye ve para politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki göreceli etkisi hala tartışılmaktadır. Ekonomik büyümenin para politikaları tarafından etkilendiğini söyleyen birçok araştırma olsa da, bunun aksini söyleyerek maliye politikalarını destekleyen ya da hiçbir etkisinin olmadığını gösteren araştırmalar da bulunmaktadır. Büyüme ve para politikaları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu gösteren çalışmalardan bazıları şöyledir:

Sena ve arkadaşları (2021), Otoregresif Dağıtılmış Gecikme (ARDL) yaklaşımını kullanarak, finansal gelişmenin para politikasının etkinliğini etkileyip etkilemediğini araştırmıştır ve 1980-2016 dönemi için Gana'nın ekonomik büyümesi üzerindeki ortak etkisini değerlendirmiştir. Finansal gelişmenin Gana'da para politikasının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi pozitif bulunmuştur.

Tan ve arkadaşları (2020) çalışmalarında, 1980:Q1'den 2017:Q1'e kadar Malezya, Singapur ve Tayland'da para ve maliye politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Araştırmanın yöntemi olarak, uzun dönemli ilişkiyi belirlemek için otoregresif dağıtılmış gecikme (ARDL) yaklaşımı kullanılmıştır. Bulgular, faiz oranının seçilen ülkelerin hepsi için ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Yuliadi araştırmasında (2020), Endonezya'da para arzını etkileyen faktörleri ve ekonomik faktörlerin para arzını ne ölçüde etkilediğini analiz etmeyi amaçlamıştır. 2001:Q01 - 2013:Q01 dönemini kapsayan çalışmada para arzı, faiz oranı ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değişkenleri arasındaki ilişki Vektör Otoregresif (VAR) yöntemi ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Para piyasası ve reel piyasa arsasında iki yönlü bir ilişki tespit edilmiştir.

Sriyana (2019), çalışmasında, 1971-2017 yıllık verilerine göre Endonezya'da ekonomik büyümenin sürdürülebilirliğinin belirleyicilerini analiz etmektedir. Modelin değişkenleri olarak kullanılan enflasyon oranı, genişletilmiş para arzı, döviz kuru, devlet harcamaları ve vergi oranının ekonomik büyüme üzerindeki dinamik etkileri, vektör hata düzeltme modeli (VECM) yöntemiyle tahmin edilmiştir. Bulgular, değişkenlerin bir kısmı için uzun dönemde denge olduğunu göstermektedir. Fiyat seviyesi ve maliye politikası ekonomik büyümenin sürdürülebilirliği üzerinde olumlu etkiye sahiptir.

Duman (2016), 1998-2015 döneminde üç aylık zaman serisi verilerini kullanarak yaptığı çalışmada, para politikalarının ekonomik büyüme üzerindeki reel etkilerini Türkiye ekonomisinin uzun dönemi ve kısa dönemi üzerinden inceleyerek ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada eş bütünleşme ve hata düzeltme modeli kullanan araştırmacı, para politikalarının Türkiye ekonomisinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Chipote ve Makhetha-Kosi (2014), Güney Afrika ülkesi için para politikası ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bulgulara göre, uzun dönemde para politikası ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Yıldırım (2013), çalışmasında yapısal VAR modeli kullanarak Türkiye, Brezilya, Hindistan, Çin, Rusya ve Güney Afrika'da sıkı para politikası uygulamalarının büyüme üzerine etkisini çalışmıştır. Enflasyon ve büyüme üzerinde faiz oranlarının olumsuz etki yarattığını göstermiştir.

Vinayagathan (2013), Ocak 1978'den Aralık 2011'e kadar olan dönemde Sri Lanka için zaman serisi verilerini kullanarak para politikasının reel ekonomi üzerindeki etkisini yedi değişkenli bir yapısal VAR modeli kullanarak tahmin etmiştir. Çalışmada, faiz oranları şokunun ekonomi teorisine göre reel ekonomi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu bulmuşlar fakat aynı zamanda, pozitif para şokunun çıktı üzerinde anlamlı ama tutarsız sonuçlar sağladığını ve çıktının artıştan ziyade azaldığını tespit etmişlerdir.

Lashkary ve Kashani (2011), ekonometrik regresyon modeli analizini monetaristlerin yaklaşımına uyarlayarak, 1959-2008 döneminde yaptıkları çalışmada İran'da parasal değişkenlerin ekonomik büyüme üzerine olan etkisi incelemiş ve para miktarı ile ekonomik büyüme, istihdam ve reel ekonomik değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır.

Düzgün (2010) çalışmasında, ADL (Autoregressive Distributed Lag) yöntemini kullanarak para politikalarının Türkiye ekonomisi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmış, aksine kamu harcamalarının anlamlı ama negatif bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Çetin ve Çetin (2007), çalışmasında para, maliye ve kur politikalarının bazı makroekonomik değişkenler üzerindeki etkilerini araştırmıştır. 1988:4-2005:4 dönemini incelemek için araştırmasında VAR analizi modelini kullanan Çetin ve Çetin, para politikası değişkeni olan faiz oranının reel döviz kurunu ve enflasyon oranını pozitif, reel GSYİH'yı ise negatif yönde etkilediğini bulmuştur. Diğer para politikası

değişkeni olan reel M2 para arzının da sadece borç oranına istatistiksel olarak pozitif tepki verdiğini göstermiştir. Reel GSYİH varyans değişimlerinin sonuçlarına bakıldığında ise reel döviz kuru, borç oranı ve enflasyon negatif etkiye sahipken, M2 istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip değildir.

Hodge (2006), enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkiyi çalışmış ve olumsuz bir etki meydana getirdiği sonucuna ulaşmıştır.

Rousseau ve Vuthipadadorn (2005) çalışmalarında, Japonya, Kore, Hindistan, Endonezya, Pakistan, Malezya, Tayland, Filipinler, Singapur ve Sri Lanka ülkeleri için 1950-2000 dönemini kapsayan bir çalışma yapmıştır. Vektör Otoregresyon (VAR) ve Vektör Hata Düzeltme (VECM) modeli kullanılan çalışmada finansal değişkenlerin hem milli gelir hem de sermaye birikimi ile olan ilişkisi ortaya konulmuştur. Çoğu ülke için finansal büyüme ile sermaye birikimi arasında pozitif, yetkin bir ilişki bulunmuşken milli gelir ile olan ilişkiler zayıf bulunmuştur.

Ansari (2002), Malezya için yaptığı çalışmada, büyüme üzerinde para ve maliye politikalarının etkinliğinin olup olmadığını incelemiştir ve anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır. Yine Ansari (1996) yılında Hindistan ekonomisi için yaptığı bir başka çalışmada ise, maliye politikalarının daha etkin olduğu, para politikalarının ise çok az etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Faria ve Carneiro (2001) çalışmalarında 1980 – 2000 dönemi boyunca Brezilya’da enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. VAR analizi yardımıyla elde edilen bulgulara göre uzun dönemde değişkenler arasında bir ilişki bulunamamıştır. Fakat kısa dönem analizinde enflasyonun büyüme üzerine negatif yönlü etkisinin olduğu ortaya konulmuştur.

Koray (1993), enflasyon ve ekonomik büyüme ilişkisini 1953 – 1969 dönemi için araştırmıştır. VAR analizi bulgularına göre enflasyonun ekonomik performans üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir.

Grimes (1991) çalışmada, enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini araştırmıştır. Bir grup gelişmiş ülke üzerinde yapılan araştırmanın bulgularına göre, kısa dönemde enflasyonun ekonomik büyümeyi olumlu, uzun dönemde ise olumsuz yönde etkilediği gösterilmiştir.

Tablo 1: Bağımlı ve Bağımsız Değişkenler

Veri kaynağı	Değişken tanımları	Düzye simge	Mevsimsel etkilerden arındırılmış simge	Logaritmik simge
TCMB EVDS	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	GSYİH	GSYİH_M	lnGSYİH_M
TCMB EVDS	M3 Düzeyinde Para Arzı	M3	M3_M	lnM3_M
TCMB EVDS	Toplam Mevduat Faiz Oranı	FAİZ	FAİZ_M	lnFAİZ_M
TCMB EVDS	ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri	USD	USD_M	lnUSD_M
FRED Economic Data	Brüt Sabit Sermaye Oluşumu	SERMAYE	SERMAYE_M	lnSERMAYE_M
FRED Economic Data	İşgücüne Katılma Oranı	İŞGÜCÜ	İŞGÜCÜ_M	lnİŞGÜCÜ_M

Model

$$\ln \text{GSYİH}_M = \alpha + \beta_1 \ln \text{FAİZ}_M + \beta_2 \ln \text{M3}_M + \beta_3 \ln \text{USD}_M + \beta_4 \ln \text{İŞGÜCÜ}_M + \beta_5 \ln \text{SERMAYE}_M + e \quad (1)$$

Ayrıca, Feldstein (2002), Chari ve Kehoe (1998), King ve Levin (1993), Gomme (1993), Cardia (1991), Shapiro ve Watson (1988), Fethke ve Policano (1981) Sinai (1971) ve Anderson ve Jordan (1968) gibi daha birçok ekonomist yaptıkları çalışmalarda maliye ve para politikalarının çeşitli ekonomik büyüklükler üzerindeki etkilerini araştırmışlardır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında para politikası uygulamalarının Türkiye’nin ekonomik büyümesi üzerine olan uzun dönem etkisi, 2006:Q1-2021:Q4 dönemi için Vektör Otoregresif Modeli (Cochrane, 1998) ile test edilmiştir. Daha sonra Johansen Eşbütünleşme Testi (Johansen, 1988; Johansen ve Juselius, 1990) kullanılarak modelin uzun dönem denklemi tahmin edilmiştir. Ayrıca çalışmada, modelin Hata Düzeltme Modeli ile uzun dönem dengesine yakınsama katsayısı hesaplanmıştır.

Uzun dönem ilişkisi tespit edilen modelin kısa dönem analizleri de yapılarak Varyans Ayrıştırması, Etki Tepki Analizi, Granser Nedensellik ve CUSUM Yapısal Kırılma testleri uygulanmıştır.

Çalışmada kullanılan ekonometrik model literatürde yer alan ampirik çalışmalardan referans alınarak oluşturulmuştur. Modelde bağımlı değişken olarak Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH), para politikası değişkenleri olarak ise M3 düzeyinde Para arzı (M3), Türk Lirası üzerinden açılan Toplam Mevduat Faiz Oranı (FAİZ) ve rezerv para olarak kullanılan ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri (USD) belirlenmiştir. Ekonomik büyümenin kontrol değişkenleri olarak ise Türk Lirası cinsinden Brüt Sabit Sermaye Oluşumu (SERMAYE) ve İşgücüne Katılma Oranı (İŞGÜCÜ) belirlenmiştir. Veri seti Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi (EVDS) ve Saint Louis Federal Reserve Economic veri tabanından (FRED Economic Data) üçer aylık dönemleri kapsayacak şekilde çeyrek frekansta alınmıştır.

Analiz öncesi veri seti çeyrek frekansta olduğu için mevsimsel etkilerden arındırılmış ve daha sonra düzey değerlerinin doğrusal olmadığı ve genellikle logaritmik değerleri üzerinde doğrusal oldukları dikkate alınarak modele dahil edilen tüm değişkenlerin logaritmik serileri elde edilmiştir. Analizde yer alan değişkenlerin açıklamaları tablo 1’de verilmiştir.

5. BULGULAR

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Modelde yer alan değişkenlerin tanımlayıcı istatistik bulguları tablo'2'de verilmiştir

Tablo 2: Değişkenlerin Tanımlayıcı İstatistikleri

	lnGSYİH_M	lnFAİZ_M	lnM3_M	lnUSD_M	lnİŞGÜCÜ_M	lnSERMAYE_M
Ortalama	26.94661	2.456779	27.61921	0.942782	3.904044	25.65616
Medyan	26.90696	2.353293	27.59457	0.727896	3.917240	25.64982
Maksimum	28.46275	3.152831	29.27240	2.414265	3.977840	27.12424
Minimum	25.99307	1.770208	26.33786	0.174362	3.810022	24.65251
Std. hata	0.654707	0.342269	0.767014	0.616825	0.051960	0.685607
Basıklık	0.332763	0.257994	0.235044	0.684949	-0.360336	0.203070
Çarpıklık	2.096190	1.854110	2.110857	2.216172	1.903922	1.912081
Gözlem sayısı	64	64	64	64	64	64
Jarque-Bera	3.359458	4.211483	2.697488	6.642688	4.588682	3.596050
(Prob)	0.186424	0.121755	0.259566	0.036104**	0.100828	0.165626

*% 10 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir. **% 5 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

*** % 1 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

4.2 Değişkenlerin Birim Kök Testi ile Sınanması

Çalışmanın bu bölümünde, analize dahil edilen değişkenlere ait serilerinin durağan olup olmadığı test edilmiştir. Bunun için serilere Dickey-Fuller (ADF) Birim Kök Testi uygulanmış ve serilerin birim kök içerip içermediğine bakılmıştır (Dickey ve Fuller,1979; 1981). Dickey ve Fuller testine göre modele dahil ettiğimiz serilerin, logoritmik

değerleri üzerinden trendli ve trendsiz olarak seviyede, birinci ve ikinci derece farkları alındığında birim kök içerdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Gayrisafı yurtiçi hasıla ve diğer değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkinin analizi için ön koşul olan ADF birim kök testi sonucuna göre serilerin logoritmik değerleri üzerinden birinci ve ikinci farklarının alınarak durağan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda sırasıyla gösterilmiştir.

Tablo 3: Değişkenlerin Augmented Dickey-Fuller Testi Birim Kök Sonuçları

lnGSYİH_M		test istatistiği	(prob)	
Augmented Dickey-Fuller Testi	Trendli (Seviyede)	0.306390	0.9982	
	Trendsiz (1. fark)	0.641732	0.8521	
	Trendsiz (2. fark)	-8.892566	0.0000***	
lnFAİZ_M		test istatistiği	(prob)	
	Augmented Dickey-Fuller Testi	Trendli (Seviyede)	-2.790077	0.2064
	Trendsiz (1. fark)	-4.713864	0.0000***	
lnM3_M		test istatistiği	(prob)	
	Augmented Dickey-Fuller Testi	Trendli (Seviyede)	1.558018	1.0000
	Trendsiz (1. fark)	-0.647089	0.4329	
Trendsiz (2. fark)	-13.14841	0.0000***		
lnUSD_M		test istatistiği	(prob)	
	Augmented Dickey-Fuller Testi	Trendli (Seviyede)	-2.790077	0.2064
	Trendsiz (1. fark)	-4.713864	0.0000***	
lnİŞGÜCÜ_M		test istatistiği	(prob)	
	Augmented Dickey-Fuller Testi	Trendli (Seviyede)	-1.816539	0.6850
	Trendsiz (1. fark)	-7.401283	0.0000***	
lnSERMAYE_M		test istatistiği	(prob)	
	Augmented Dickey-Fuller Testi	Trendli (Seviyede)	-2.748183	0.2220
	Trendsiz (1. fark)	-2.783244	0.0061***	

*% 10 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir. **% 5 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

*** % 1 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

Tablo 3'te verilen Augmented Dickey-Fuller Testi sonuçları değişkenlerin farklı seviyelerde durağan olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre, Gayri Safı Yurtiçi Hasıla (lnGSYİH_M) ve M3 düzeyinde para arzı (lnM3_M) değişkeni %1 anlam seviyesinde düzey değerlerinde 2. derecede durağan; ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri (lnUSD_M), Faiz Oranı (lnFAİZ_M), İşgücü Oranı ve Brüt

Sabit Sermaye Oluşumu değişkeni %1 anlam seviyesinde düzey değerlerinde 1. derecede durağandır.

4.3. Vektör Otoregresif Yöntemi ile Modelin Analizi

Modele dahil edilen değişkenlere ait serilerin aynı derecede durağan olup olmadığı ADF birim kök testi ile kontrol edildikten sonra, değişkenler arasında bir ilişkinin olup olmadığı Vektör Otoregresif Modeli yani VAR yöntemi test

edilmiştir. VAR analizi oluşturulmadan önce gecikme uzunluğu tespit edilmiş ve uygun gecikme uzunluğunun 5

olduğu görülmüştür. Gecikme uzunluğu değerleri tablo 4'den görülebilir.

Tablo 4: Gecikme Uzunluğu

Gecikme uzunluğu	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	287.1313	NA	2.93e-12	-9.529873	-9.318598	-9.447400
1	658.7991	655.1433	3.37e-17	-20.90844	-19.42952*	-20.33113
2	714.4774	86.82047	1.80e-17	-21.57551	-18.82893	-20.50335*
3	743.3084	39.09280	2.53e-17	-21.33249	-17.31826	-19.76550
4	806.1343	72.40951	1.24e-17	-22.24184	-16.95996	-20.18001
5	863.9294	54.85639*	8.49e-18*	-22.98066*	-16.43113	-20.42399

LR: Sıralı Modifiye LR test İstatistiği (her test %5 seviyesinde)

FPE: Son Hata Tahmini

AIC: Akaike Bilgi Kriterleri

SC: Schwarz Bilgi Kriterleri

HQ: Hannan-Quinn Bilgi Kriterleri

Tablo 4'den de görüldüğü gibi, Schwarz Bilgi Kriterlerinde gecikme sayısı 1 olarak verilmektedir. Akaike Bilgi Kriterleri referans alındığında ise gecikme sayısı beş olarak verilmektedir ve bu sonucu hem Son Hata Tahmini hem de LR Sıralı Modifiye Test İstatistiği değeri desteklemektedir. Dolayısıyla uygun gecikme uzunluğu 5 alınmıştır.

5 gecikme uzunluğu ile alınan Vektör Otoregresif Modeli tahminleri tablo 5'de verilmiştir. Tablodaki bulgular incelendiğinde, Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın kendi 4.

gecikme değerinde elde edilen istatistik değerleri anlamlı bulunmuştur. Aynı zamanda, tabloda yer alan diğer değerler incelendiğinde Gayri Safi Yurtiçi Hasılanın ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri değişkeninin 1. gecikme değerinde ve para arzı değişkeninin 2.,3.,4. ve 5. gecikme değerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülebilir. Ayrıca, işgücü değişkeninin 1. ve 5. gecikme değeri ile sermaye değişkeninin 2. gecikme değeri de istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 5: Vektör Otoregresif Modelinin Tahminleri

Gecikme Uzunluğu	lnGSYIH_M	lnFAIZ_M	lnM3_M	lnUSD_M	lnİŞGÜCÜ_M	lnSERMAYE_M
lnGSYIH_M(-1)	-0.197862	0.526536	-0.224871	0.120917	-0.207861	-0.474823
Std hata	(0.28529)	(0.86429)	(0.16171)	(0.45985)	(0.08699)	(0.29887)
t-istatistiği	[-0.69354]	[0.60921]	[-1.39056]	[0.26295]*	[-2.38952]*	[-1.58874]
lnGSYIH_M(-2)	-0.314017	-1.007820	0.324178	-0.046880	-0.092133	-0.503637
Std hata	(0.20799)	(0.63009)	(0.11789)	(0.33525)	(0.06342)	(0.21788)
t-istatistiği	[-1.50979]	[-1.59948]	[2.74977]*	[-0.13984]	[-1.45281]	[-2.31150]*
lnGSYIH_M(-3)	0.108825	-0.426077	0.535521	0.174546	-0.030436	-0.018739
Std hata	(0.23132)	(0.70077)	(0.13112)	(0.37285)	(0.07053)	(0.24232)
t-istatistiği	[0.47045]	[-0.60801]	[4.08428]*	[0.46814]	[-0.43153]	[-0.07733]
lnGSYIH_M(-4)	0.753514	-0.767505	0.501884	0.175599	-0.000407	-0.446330
Std hata	(0.23913)	(0.72444)	(0.13555)	(0.38545)	(0.07291)	(0.25051)
t-istatistiği	[3.15104]*	[-1.05944]	[3.70268]*	[0.45557]	[-0.00558]	[-1.78169]
lnGSYIH_M(-5)	0.462333	-1.385488	0.687934	0.041117	0.240738	0.496915
Std hata	(0.34550)	(1.04669)	(0.19584)	(0.55690)	(0.10535)	(0.36194)
t-istatistiği	[1.33814]	[-1.32368]	[3.51273]*	[0.07383]	[2.28520]*	[1.37292]
R ²	0.998178	0.942916	0.999553	0.995165	0.970783	0.998218
Düzeltilmiş R ²	0.996226	0.881755	0.999074	0.989985	0.939478	0.996310
F-istatistiği	511.2764	15.41697	2087.923	192.1143	31.01109	522.9627

*t tablo değerine göre anlam derecelerini göstermektedir.

4.4. Johansen Eşbütünlük Testi

İz ve Max-özdeğer Sınırsız Eşbütünlük Sıra Testi sonuçlarına göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (lnGSYIH_M) değişkeni ile Faiz Oranı (lnFaiz_M), ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri (lnUSD_M), M3 düzeyinde Para Arzı

(lnM3_M), Brüt Sabit Sermaye Oluşumu (lnSERMAYE_M) ve İşgücüne Katılma Oranı (lnİŞGÜCÜ_M) değişkenleri arasında uzun dönemli bir eşbütünlük ilişkisi vardır. Eşbütünlük Johansen eşbütünlük testi sonuçları tablo 6 ve tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 6: Sınırsız Eşbütünlüşme Sıra Testi (İz)

H0 Hipotezi	Özdeğer	İz istatistiği	0.05 Kritik değer	(prob)
Yok *	0.681575	207.9689	95.75366	0.0000***
En çok 1 *	0.572779	141.5956	69.81889	0.0000***
En çok 2 *	0.494844	92.26922	47.85613	0.0000***
En çok 3 *	0.475071	52.66167	29.79707	0.0000***
En çok 4	0.155113	15.28114	15.49471	0.0538 *
En çok 5 *	0.090550	5.505117	3.841465	0.0190***

*% 10 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir. ***% 5 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

*** % 1 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

Tablo 7: Sınırsız Eşbütünlüşme Sıra Testi (Maksimum Özdeğer)

H0 Hipotezi	Özdeğer	Max-özdeğer istatistiği	0.05 Kritik değer	(prob)
Yok *	0.681575	66.37331	40.07757	0.0000***
En çok 1 *	0.572779	49.32634	33.87687	0.0004***
En çok 2 *	0.494844	39.60755	27.58434	0.0009***
En çok 3 *	0.475071	37.38053	21.13162	0.0001***
En çok 4	0.155113	9.776023	14.26460	0.2271
En çok 5 *	0.090550	5.505117	3.841465	0.0190**

*% 10 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir. ***% 5 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

*** % 1 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

4.5. Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

Tablo 8'de yer alan Johansen eşbütünlüşme denklemi sonuçlarına baktığımızda, M3 düzeyinde Para Arzı, İşgücüne Katılma Oranı ve Brüt Sabit Sermaye Oluşumu değişkenleri için hesaplanan t istatistik değerlerinin t tablo değerinden büyük olduğu görülmektedir. Buna göre, M3 düzeyinde Para Arzı, İşgücüne Katılma Oranı ve Brüt Sabit

Sermaye Oluşumu ekonomik büyümenin uzun dönemde nedenidir. Faiz Oranı ve ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. M3 düzeyinde Para Arzı, İşgücüne Katılma Oranı ve Brüt Sabit Sermaye Oluşumunda meydana gelecek olan %1'lik artış ekonomik büyümenin yaklaşık sırasıyla 11.3895, 1.99247 ve 11.4279 birim artmasına neden olacaktır. Eşbütünlüşme denkleminin modelde gösterimi şöyledir:

$$\ln\text{GSYİH}_M = 4.043241 + 0.009799\ln\text{FAİZ}_M + 0.471160\ln\text{M3}_M + 0.062695\ln\text{USD}_M + 0.229702\ln\text{İŞGÜCÜ}_M + 0.347171\ln\text{SERMAYE}_M + e \quad (2)$$

Tablo 8: Johansen Eşbütünlüşme Denklemi

Eşbütünlüşme denklemi	İstatistik değerleri	Standart hata değeri	t tablo değeri
$\ln\text{GSYİH}_M(-1)$	1.000000	-	-
Sabit Katsayı	-4.043241	-	-
$\ln\text{FAİZ}_M(-1)$	-0.009799	(0.01897)	[-0.51651]
$\ln\text{M3}_M(-1)$	-0.471160	(0.04137)	[-11.3895]*
$\ln\text{USD}_M(-1)$	-0.062695	(0.03607)	[-1.73834]
$\ln\text{İŞGÜCÜ}_M(-1)$	-0.229702	(0.11528)	[-1.99247]*
$\ln\text{SERMAYE}_M(-1)$	-0.347171	(0.03038)	[-11.4279]*

*t tablo değerine göre anlam derecelerini göstermektedir.

Hata düzeltme katsayısı t tablo değerine göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ve -1 ile 0 arasında bir değerdedir. Bulgulara göre;

-1 < hata düzeltme katsayısı < 0

-1 < -0.857203 < 0

Tablo 9: Hata düzeltme modeli sonuçları

	d(lnGSYİH_M)	d(lnFAİZ_M)	d(lnM3_M)	d(lnUSD_M)	d(lnİŞGÜCÜ_M)	d(lnSERMAYE_M)
HDK**	-0.857203	-1.503846	0.867082	0.904288	-0.248119	-0.586928
Std. hata	(0.37527)	(0.79537)	(0.22223)	(0.50348)	(0.08810)	(0.40041)
t istatistiği	[-2.28421]*	[-1.89074]	[3.90177]*	[1.79608]	[-2.81636]*	[-1.46581]
R ²	0.469907	0.494703	0.424229	0.247926	0.262790	0.391344
Düzeltilmiş R ²	0.323285	0.354939	0.264973	0.039905	0.058881	0.222992
F istatistiği	3.204897	3.539578	2.663823	1.191834	1.288763	2.324559

* t tablo değerine göre anlam derecelerini göstermektedir.

** HDK: Hata Düzeltme Katsayısı

Hata düzeltme katsayısı kullanılarak kısa dönemde ortaya çıkan sapmanın uzun dönem dengesine kaç dönemde

yakınsayacağı bulunabilir. Buna göre modelin uzun dönem yakınsaması, $1/HDK = 1/-0.857203 = |-1,16658481|$ dönem olarak hesaplanmıştır.

4.6. Varyans Ayırıştırması Sonuçları

Modelde yer alan değişkenlerden birinde meydana gelen değişimin diğer değişkenler tarafından ne kadar açıklanabildiğini belirlemek amacıyla varyans ayırıştırması yapılmıştır. Modelde yer alan seriler birinci ve ikinci dereceden farkları alınarak seviyede durağan hale getirilmiştir. Daha sonra Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

değişkeninin en çok hangi değişkenden etkilendiği analiz edilmiştir. Tüm değişkenlere ait on dönemlik varyans ayırıştırması sonuçları tablo 10'da görülebilir. Onuncu döneme baktığımızda GSYİH'nın varyansındaki değişimin yaklaşık %62'lik kısmı kendi varyansındaki değişimden, %12,45'lik kısmı Brüt Sabit Sermaye Oluşumu değişkeninin varyansındaki değişiminden ve yaklaşık %25,5'lik kısmı diğer değişkenlerin varyansındaki değişimlerden, kaynaklanmaktadır. GSYİH değişkeninin sırasıyla en az Faiz Oranı ve ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri değişkenlerinden etkilendiği görülmektedir.

Tablo 10: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Varyans Ayırıştırması Sonuçları

Dönem	S.E.	d2(lnGSYİH_M)	d(lnFAİZ_M)	d2(lnM3_M)	d(lnUSD_M)	d(lnİŞGÜCÜ_M)	d(lnSERMAYE_M)
1	0.043393	100.0000	0.000000	0.000000	0.000000	0.000000	0.000000
2	0.074101	90.61331	0.077868	0.545361	3.077783	5.037683	0.647997
3	0.077384	84.81556	0.139574	0.559809	5.837109	6.266113	2.381831
4	0.079681	80.00335	0.551899	2.246294	6.551995	7.224426	3.422034
5	0.087727	70.79415	0.469255	5.616509	7.225281	6.383942	9.510866
6	0.094905	63.77599	1.547317	6.393063	6.226487	5.762120	16.29503
7	0.099309	61.61474	1.742031	7.643266	5.900371	7.724433	15.37516
8	0.103742	60.21344	2.021773	8.829521	5.408856	8.867654	14.65876
9	0.107242	60.69079	3.037254	8.330102	5.106930	9.111395	13.72353
10	0.112566	62.03638	2.775085	7.586639	5.091577	10.05382	12.45649

4.7. Granger Nedensellik Testi

Granger testi, değişkenler arasındaki nedenselliği tanımlayan bir testtir (Granger, 1969; Engle ve Granger, 1987). Granger testine göre, bağımlı değişken bağımsız değişkenin geçmiş değerlerinin kullanıldığı durumda, yine bağımsız değişkenin geçmiş değerlerinin kullanılmadığı duruma göre daha iyi sonuç öngörüyorsa modelde yer alan

bağımsız değişken bağımlı değişkenin Granger nedenidir. Modelin Granger nedensellik testine göre elde edilen bulgular sıfır hipotezine göre tablo 11'de paylaşılmıştır. Bulgulara göre, GSYİH'dan M3'e ve İŞGÜCÜ'nden GSYİH'ya doğru tek yönlü, GSYİH'dan SERMAYE'ye ve SERMAYE'den GSYİH'ya ise iki yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Buna göre İşgücü Oranı ve Brüt Sabit Sermaye Oluşumu değişkenleri GSYİH'nın nedenidir.

Tablo 11. Granger Nedensellik Testi Sonuçları

H0 Hipotezi	F İstatistiği	(prob)
lnFAİZ_M, lnGSYİH_M'nin Granger nedeni değildir.	1.07004	0.3893
lnGSYİH_M, lnFAİZ_M'nin Granger nedeni değildir.	0.70692	0.6212
lnM3_M, lnGSYİH_M'nin Granger nedeni değildir.	0.88241	0.5005
lnGSYİH_M, lnM3_M'nin Granger nedeni değildir.	3.11467	0.0167**
lnUSD_M, lnGSYİH_M'nin Granger nedeni değildir.	1.54637	0.1943
lnGSYİH_M, lnUSD_M'nin Granger nedeni değildir.	1.18749	0.3300
lnSERMAYE_M, lnGSYİH_M'nin Granger nedeni değildir.	3.53803	0.0087***
lnGSYİH_M, lnSERMAYE_M'nin Granger nedeni değildir.	2.23557	0.0666*
lnİŞGÜCÜ_M, lnGSYİH_M'nin Granger nedeni değildir.	2.32592	0.0578*
lnGSYİH_M, lnİŞGÜCÜ_M'nin Granger nedeni değildir.	1.84095	0.1236

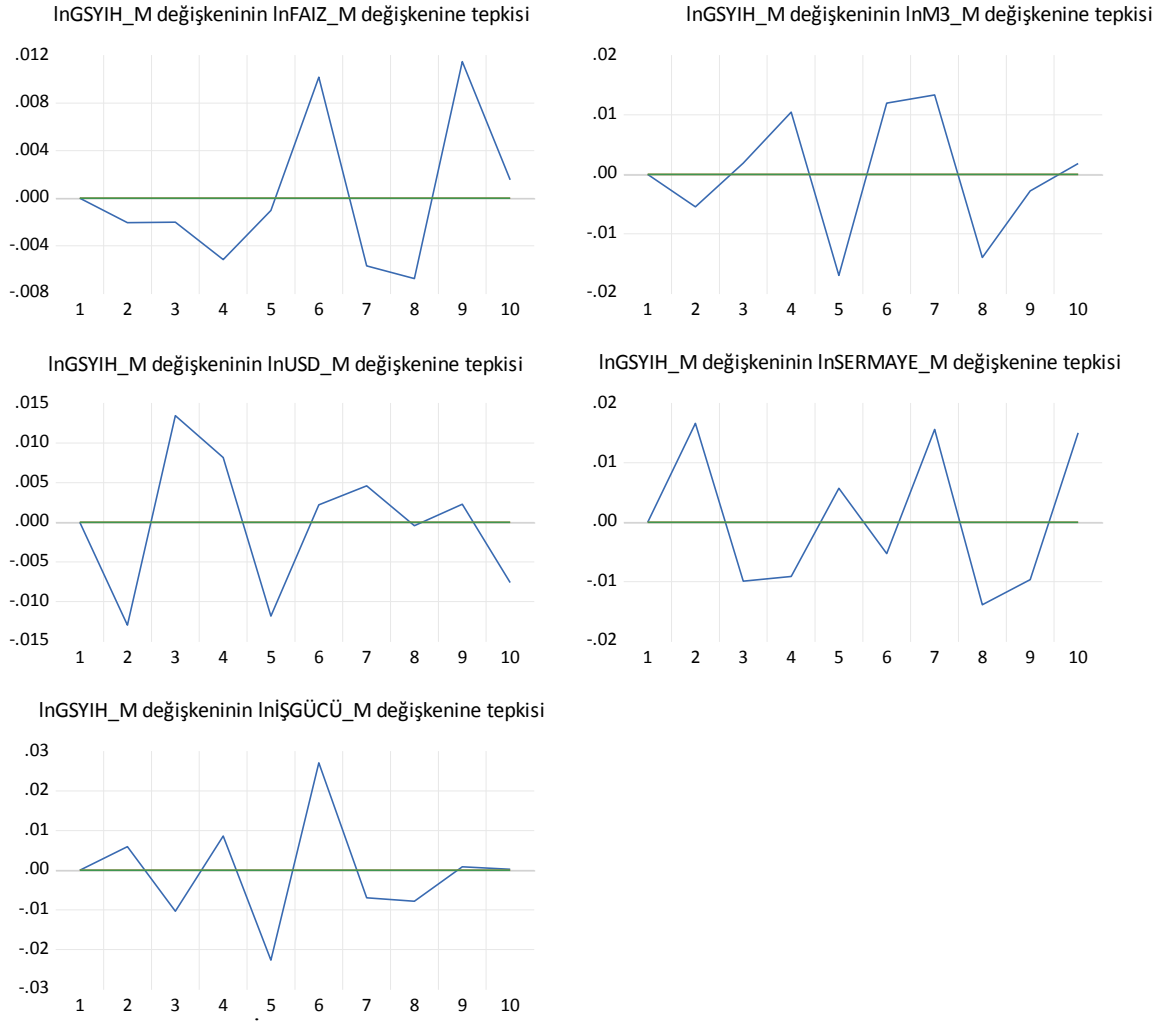
*% 10 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir. ***% 5 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

*** % 1 seviyesindeki anlam derecelerini göstermektedir.

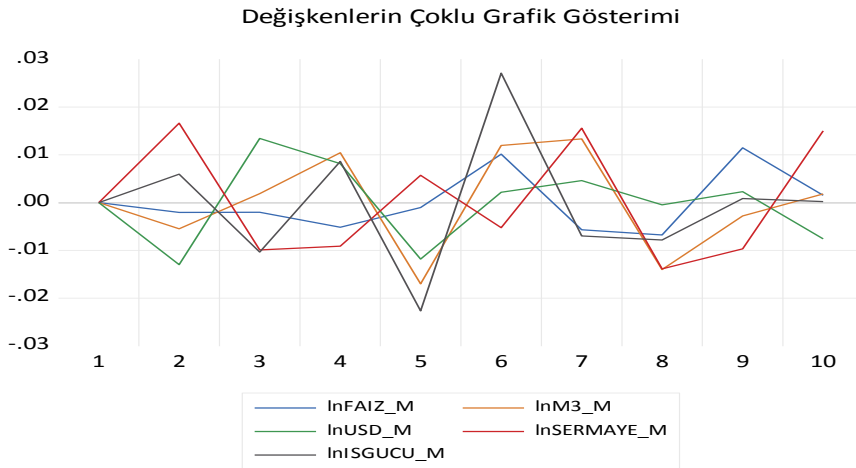
4.8. Etki-Tepki Analizi

Modelde yer alan değişkenlere bir birimlik şok uygulandığında bunun büyüme üzerindeki birikimli etkisinin

yani diğer bir deyişle Gayrisafi Yurtiçi Hâsıla değişkenine karşı verdiği tepkinin seyri aşağıda yer alan grafikler üzerinde görülebilir.

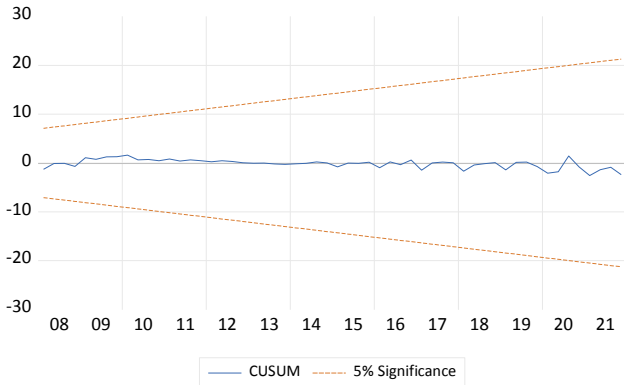
Şekil 1. lnGSYİH_M Değişkeninin Modelde Yer Alan Bağımsız Değişkenlere Karşı Tepkisi

Şekil 2. Değişkenler Üzerinden Tepkilerin Çoklu Grafik Gösterimi

4.9. CUSUM Yapısal İstikrar Testi

Modelde yer alan değişkenler üzerinden yapısal istikrar ya da yapısal kırılmalar CUSUM yapısal istikrar testi ile analiz edilmiştir. Modelin test bulgularına göre yapısal istikrar eğrisi çizdiği grafikler üzerinde görülebilir.

Şekil 3. CUSUM Yapısal İstikrar Grafik Gösterimi

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkelerin ekonomi yönetimleri tarafından uygulanan para politikalarının ekonomik büyüme üzerinde önemli etkilerinin olduğu daha önceki yapılan araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. Özellikle hangi para politikasının daha etkin olduğunu bilmek makro değişkenlere yön vermesi açısından oldukça kritiktir. Bu anlamda, farklı konjoktüre sahip zamanlarda uygulanan politikalar ve kullanılan politika araçları farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Aynı durum Türkiye ekonomisi için de geçerlidir. Son dönemde Türkiye ekonomisi için uygulanan para politikaları kamu kesimi tarafından sıklıkla sorgulanmaktadır. Çünkü uygulanan makro stratejiler toplumsal refah için büyük önem arz etmektedir. Burada sunulan çalışmanın amacı da Türkiye’de uygulanan para politikası kararlarının ekonomik büyümeyi ve dolayısıyla refahı uzun dönemde etkileyip etkilemediği ya da nasıl etkilediğinin ortaya konulmasıdır. Elde edilen VAR analizi ve eşbütünlük denklemi bulgularına göre GSYİH değişkeninin uzun dönemde para politikası araçlarından sadece M3 düzeyinde para arzından etkilendiği ortaya çıkmıştır. Para arzının genişletilmesi milli gelir üzerinde pozitif bir etkiye neden olmaktadır. Uzun dönemde işgücü oranı ve brüt sabit sermaye oluşumu değişkenlerinin GSYİH değişkeni ile ilişkisi pozitif ve istatistiksel olarak anlamlıdır ve büyüme literatürünü desteklemektedir. Faiz ve ABD Doları Cinsi Döviz Alış Değeri değişkenleri ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye’de genişletici bir para politikası uygulanması milli gelirin uzun dönemde artmasına neden olacaktır. Bu nedenle, para politikasının, Türkiye gibi kırılmalı bir ekonomide büyümeyi pozitif etkileyecek şekilde uygulanması oldukça önem arz etmektedir ve bu sürdürülebilir bir büyümenin temelinde yer almaktadır.

KAYNAKÇA

- AKTAN, C.C. (2010). Monetarizm ve Rasyonel Beklentiler Teorisi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, Cilt 2, No 1.
- ANDERSON, L. C. & Jordan C. L. (1968). Monetary and Fiscal Actions: A Test of Their Relative Importance In Economic Stabilization. *Economic Research, Federal Reserve Bank of St. Louis*.
- ANSARI, M. I. (2002). Impact of Financial Development, Money and Public Spending on Malaysian National Income: An Econometric Study. *Journal of Asian Economics*, Volume 13, pp. 72-93.
- ANSARI, M. I. (1996). Monetary vs. Fiscal Policy: Some Evidence from Vector Autoregression for India. *Journal of Asian Economics*, Vol. 7. No. 4, pp. 677-698.
- ARCAND, J.L., Berkes, E. & Panizza, U. Too much finance?. *J Econ Growth*, 20, pp.105-148.
- AY, İ. C. & Daşdemir, E. (2022). Serbest Bankacılık Teorisi Örneği Olarak Kripto Para Piyasaları. *Öneri Dergisi*, 17 (57) ,ss. 1-20.
- BARRO, R.J. (1976). Rational expectations and the role of monetary policy. *Journal of Monetary Economics* 2, pp.1-32.
- BİROL, Ö.H. (2015). What It Means to Be A New Classical Economist. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 195, pp.574 – 579.
- CARDIA, E. (1991). The dynamics of a small open economy in response to monetary, fiscal, and productivity shocks. *Journal of Monetary Economics*, Vol. 28, Issue 3, pp.411-434.
- CHARI, V.V. & Kehoe P.J. (1998). Optimal Fiscal and Monetary Policy. Federal Reserve Bank of Minneapolis, and National Bureau of Economic Research. *Research Department Staff Report*, 251.
- CHIPOTE, P. & Makhetha-Kosi, P. (2014). Impact of Monetary Policy on Economic Growth: A Case Study of South Africa. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5, pp.76-84.
- COCHRANE, J. H. (1998). What Do the VARs Mean? Measuring The Output Effects of Monetary Policy. *Journal of Monetary Economics*, 41(2), pp.277-300.
- ÇETİN, A. & Çetin, B. (2007). Alternatif Para Politikası Değişkenlerinde Maliye Politikası, Döviz Kuru ve Enflasyonun Büyüme Üzerindeki Etkisi. *İktisat İşletme ve Finans*, Cilt 22, Sayı 252.
- DICKEY, D.A. & Fuller, W.A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association*, 74, pp. 427-431.
- DICKEY, D.A. & Fuller, W. A. (1981). Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series With A Unit Root. *Econometrica*, 49(4), pp.1057-1072.
- DUMAN, Y. K. (2016). Türkiye Ekonomisinde Para Politikasının Ekonomik Büyüme Üzerinde Uzun ve Kısa Dönemli Etkisi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*. Cilt: 53 Sayı: 617.

- DÜZGÜN, R. (2010). Türkiye Ekonomisi'nde Para ve Maliye Politikalarının Etkinliği (Effectiveness of Monetary and Fiscal Policies in Turkish Economy). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, Volume 3/11, ss. 230-237.
- ENGLE, R.F. ve Granger, C.W.J. (1987). Co-integration and Error Correction: Representation, Estimation, and Testing. *Econometrica*, 55(2), pp.251-76.
- FARIA, J. R.& Carneiro F. G. (2001).Does High Inflation Affect Growth in the Long and Short Run. *Journal of Applied Economics*, IV (1),pp. 89-105.
- FARMER, R.(2000). Two New Keynesian Theories of Sticky Prices. *Macroeconomic Dynamics*, 4, pp.74-107.
- FELDSTEIN, M. (2002). The Role For Discretionary Fiscal Policy in a Low Interest Rate Environment. *National Bureau of Economic Research*. Working Paper 9203.
- FETHKE, G. C. & Policano A. J. (1981). Long-Term Contracts and the Effectiveness of Demand and Supply Policies. *Journal of Money, Credit and Banking*, Volume 13, Issue 4, pp. 439-453.
- FISHER, I. (1911). *The Purchasing Power of Money*. 2nd Edition, Macmillan Co., New York.
- FONTANA, G.(2007). Why money matters: Wicksell, Keynes, and the New Consensus View on Monetary Policy. *Journal of Post Keynesian Economics*. 30:1, pp.43-60.
- FRIEDMAN, M. (1956). *Studies in the Quantity Theory of Money*. Chicago: University of Chicago Press.
- GORDON, R. J. (1990). What Is New-Keynesian Economics? *Journal of Economic Literature*, Vol. XXVIII, pp. 1115-1171.
- GRANGER, C.W. (1969). Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-Spectral Methods. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, pp.424-438.
- GROSSMAN, S. J. (1981). An Introduction to the Theory of Rational Expectations Under Asymmetric Information. *The Review of Economic Studies*. Vol. 48, No. 4, pp. 541-559.
- GRIMES, Arthur (1991).The Effects of Inflation on Growth: Some International Evidence. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 127,pp. 631-644.
- GOMME, P. 1993. Money and Growth Revisited: Measuring the Costs of Inflation in an Endogenous Growth Model. *Journal of Monetary Economics*, 32(1),pp. 51—77.
- HICKS, J.R. (1937). Mr Keynes and the Classics: A Suggested Interpretation. *Econometrica*, Vol 5, pp.147-159.
- HO, W. M. 1996. Imperfect Information, Money and Economic Growth. *Journal of Money, Credit and Banking*, 28(4), pp. 578—603.
- HODGE, D. (2006). Inflation and Growth in South Africa. *Cambridge Journal of Economics*, 30 (2),pp. 163-180.
- HUMPHREY, T.M. (1974). The Quantity Theory of Money: Its Historical Evolution and Role in Policy Debates. *FRB Richmond Economic Review*, Vol. 60, pp. 2-19.
- JOHANSEN, S. & Juselius K. (1990). Maximum Likelihood Estimation and Inference on Cointegration with Applications to Demand for Money. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 52, pp.169-210.
- JOHANSEN, S. (1988). Statistical Analysis of Cointegrating Vectors. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12, 231-254.
- KEYNES, J.M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan ,London.
- KING, R. G., & Levine, R. (1993). Finance and growth: Schumpeter might be right. *The Quarterly Journal of Economics*, 108(3), 717–37.
- KORAY, Faik (1993). Inflation Variability and the Turkish Economy. *Applied Economics*, 25 (6): 787 – 793.
- LASHKARY, M.& Kashani, H.B. (2011). The Impact of Monetary Variables on Economic Growth in Iran: A Monetarists' Approach. *World Applied Sciences Journal*, Vol. 15, No. 3, pp. 449-456.
- LUCAS, R. E.(1988). On the Mechanics of Economic Development. *Journal of Monetary Economics*, 22:1, pp.3–42.
- MANKIWI, N.G. (2009). *Macroeconomics*. (7th Ed.). Worth Publishers. New York.
- MUNDELL, R. 1963. Inflation and Real Interest. *Journal of Political Economy*, 71,pp. 280—283.
- MUTH, J.F. (1961). Rational Expectations and the Theory of Price Movements. *Econometrica*, Vol. 29, No. 3. pp. 315-335.
- PAPADEMOS, L. (2003). The Contribution of Monetary Policy to Economic Growth. *31st Economics Conference 2003. Fostering Economic Growth in Europe*, ss.23-38.
- ROBERTS, J. M. (1995). New Keynesian Economics and the Phillips Curve. *Journal of Money, Credit, and Banking*, Vol. 27, No. 4. The Ohio State University Press.
- ROMER, D. (2006). *Advanced Macroeconomics*. (3rd Ed.).McGraw-Hill/Irwin. New York
- ROUSSEAU, P. L. ve Vuthipadadorn D. (2005). Finance, Investment, and Growth: Time Series Evidence from 10 Asian Economies. *Journal of Macroeconomics*, Vol.27, pp.87–106.
- SENA P. M., Asante G. N., Brafu-Insaidoo W.G. (2021). Monetary Policy and Economic Growth in Ghana: Does Financial Development Matter? *Cogent Economics & Finance*, 9: 1966918.
- SHAPIRO, M. & Watson, M. (1988). Sources of Business Cycle Fluctuations. *NBER Macroeconomics Annual*. Volume 3. MIT Press.
- SINAI, A. (1971). Relative Effects of Monetary and Fiscal Actions. *Quarterly Journal of Finance and Accounting*, Autumn. Volume 10, Issue 4, pp. 26-36.

SRIYANA, J. (2019). What Drives Economic Growth Sustainability? Evidence From Indonesia. *Entrepreneurship and Sustainability*, Volume 7 Number 2, pp.906-918.

TAN, C. , Mohamed, A., Habibullah, M.S., Chin, L. (2020). The Impacts of Monetary and Fiscal Policies on Economic Growth in Malaysia, Singapore and Thailand. *South Asian Journal of Macroeconomics and Public Finance*, 9(1), pp.114–130.

TAYLOR, J. B. (1980). Output and Price Stability: An International Comparison. *Journal of Economic Dynamics and Control*, 2, pp.109-132.

TOBIN, J. 1965. Money and Economic Growth. *Econometrica*, 33,pp. 671—684

WOODFORD, M.(2003). *Interest and Prices: Foundations of a Theory of Monetary Policy*. Princeton: Princeton University Press.

VINAYAGATHASAN, T. (2013). Monetary Policy and The Real Economy: A Structural VAR Approach for Sri Lanka. *National Graduate Institute for Policy Studies*, Vol.13, No.13.

YILDIRIM, Z. (2013). Monetary Policy Shocks and Macroeconomic Variables: Evidence from Fast Growing Emerging Economies. *Economics*, 6, pp.2-26.

YULIADI, I. (2020). An Analysis of Money Supply in Indonesia: Vector Autoregressive (VAR) Approach. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, Vol 7 No 7,pp. 241-24.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN İYİMSERLİK DÜZEYLERİNİN YAŞAM DOYUMUNA ETKİSİ

Vedat Bakır^{1*}

Özet: Bu araştırma, pozitif psikoloji bağlamında üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyi ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama türünde olup çalışma grubu ise 2020-2021 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında 343'ü kadın 113'ü erkek olmak üzere 456 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunda bulunan öğrencilerin demografik özellikleriyle ilgili bilgi toplamak için Kişisel Bilgi Formu, iyimserlik düzeyini ölçmek için İyimserlik Ölçeği, yaşam doyumu düzeyini ölçmek için Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre iyimserliğin yaşam doyum düzeyini yordayıcı bir özelliğinin olduğu görülmüştür. Bununla birlikte üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyinde cinsiyet, yaş ve öğrenim görülen program türüne göre anlamlı farklılığın olmadığı; yaşam doyumu düzeyinde ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılığın olmadığı, yaş ve öğrenim görülen program türüne göre anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyinde ise algılanan gelir düzeyi, algılanan ebeveyn tutumları ve istediği program türünde okuyup/okumama açısından anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Pozitif psikoloji, üniversite öğrencileri, iyimserlik, yaşam doyumu.

THE EFFECT OF UNIVERSITY STUDENTS' OPTIMALITY LEVEL ON LIFE SATISFACTION

Abstract: This research analyzes the relationship between the level of satisfaction with life and optimism in college students regarding positive psychology. The research is a correlational survey model that belongs to general survey models, and the experimental group involves 456 students, 343 female and 113 male, studying in associate degree, undergraduate, graduate and PhD programs in the 2020-2021 academic year. To obtain demographic information about the students in the experimental group, Personal Information Form was applied. To measure the level of optimism, the Optimism Scale was used and for the level of satisfaction with life, the Satisfaction with Life Scale was applied. In the study, it was found out that optimism predicts satisfaction with life. On the other side, the optimism level of college students in terms of gender, age, and type of program was not statistically significant. Regarding the level of satisfaction with life, it was seen that there was no statistically significant difference in terms of gender. However, at the same time, there was a statistically significant difference in terms of age and programs that are received education. Moreover, it was seen that there was a statistically significant difference between the level of optimism and satisfaction with life in terms of perceived income level, perceived parental attitudes, and whether they study in the type of program they wanted.

Keywords: Positive psychology, university students, optimism, life satisfaction

¹**Adres:** Dumlupınar Üniversitesi, Emet Meslek Yüksekokulu, Kütahya, Türkiye

*Sorumlu Yazar: vedat.bakir@dpu.edu.tr

Atıf: Bakır, V. (2022). Üniversite Öğrencilerinin İyimserlik Düzeylerinin Yaşam Doyumuna Etkisi. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1): 30-38.

1. GİRİŞ

Pozitif psikoloji, bireyin var olan kapasitesini geliştiren, yaşam becerilerini arttıran, sahip olduğu gizil güçleri ön plana çıkararak insanların yaşama bağlanması ve hayatlarında buldukları noktadan daha iyi bir noktaya gelmelerine katkı sunan, bireyin zayıf yönlerinden ziyade güçlü yönlerine odaklanan ve olumluya yoğunlaşan bilimsel bir alan özelliği taşımaktadır (Peterson, 2000). Bu doğrultuda sağlıklı birey vurgusuna dikkat çekerek bireylerin sadece rahatsızlık ve problemlerinden başka onların iyilik haline ve yaşam kalitelerinin artmasına odaklanmaktadır. Pozitif psikoloji, kuramsal yapısı gereği insana olumlu bakan tüm çalışmaları ele aldığından dolayı geniş bir kavramsal çatıya sahiptir (Demir ve Türk, 2020). Bu çatıda yer alan birçok kavramla beraber iyimserlik ve yaşam doyumu kavramlarını da ele almaktadır (Brooke Russell, 2007). Pozitif psikoloji bağlamında, bireyin iyimserlik ve yaşam doyumu düzeylerinin yüksek olması bireylerin kişisel, sosyal ve duygusal anlamda güçlü olduklarının bir göstergesidir. İyimserlik özelliği zihinsel sağlık için bilişsel ve bağlamsal baş etme kaynakları sağlamaktadır (Carver vd., 2010). İyimserlik; insanlardaki iyilik halini oluşturan belirgin mizaç özelliklerinden en önemlilerinden biridir (Kümbül Güler ve Emeç, 2006). Daha çok, her şeyin olumsuzuna odaklanarak hayatta iyi sonuçlar yaşanacağını ifade eden anlamıyla kullanılmaktadır. Özellikle son yıllarda yapılan çalışmalar iyimserliğin olumlu sonuçlarını vurgulamaktadır (Peters vd., 2010). İyimserlik pozitif gelişim süreçlerinde empati, saygı, stres durumlarıyla baş edebilme, problem çözme, gerçekçi yaşam amaçları oluşturma, sorumluluk alma gibi becerilerin geliştirilmesine katkı sunabilmektedir. İyimserlik, kişilerin gelecekle ilgili sahip oldukları olumlu beklentileri yansıtan bireysel farklılıklar değişkeni olarak kabul edilmektedir (Cabras ve Mondo, 2018). İyimserlik düzeyi, insanların geçmişe yönelik yorumları ve geleceğe dair beklentilerinden büyük ölçüde etkilenmektedir (Carver vd., 2010). Bireyler geçmişteki başarısızlıklarını kalıcı nedenlere bağlaması geleceğe yönelik bakış açısını da olumsuz etkilemektedir (Ümmet ve İme, 2020). Bu anlamda iyimserlik, olumsuzlukların ve başarısızlığın kişiselleştirilmeden sınırlı bir durum olarak geçici görülmesidir.

Sınırlı ve geçici görülen durumlar genel iyi oluş hali olan yaşam doyumuna önemli katkılar sunmaktadır. Yaşam doyumu bireyin yaşamındaki mükemmelliği ve iyiliği belirten kişisel ihtiyaç, amaç, arzu ve isteklerine yönelik öznel bir değerlendirmeyi ifade etmektedir. Yaşam doyumu, bireyin yaşam kalitesine yönelik yaptığı genel değerlendirmeyi kapsamaktadır. Bununla birlikte, bireylerin ruh haline ve yaşamındaki olayların anlık etkilerini kapsamakla birlikte bu etkilerin ötesine geçerek kişinin yaşamına yönelik bilişsel anlamda eleştirel bir değerlendirmeyi de içermektedir (Akt.: Ann McCabe-Fitch, 2009). Yaşam doyumu aynı zamanda bireyin hayatındaki memnuniyet düzeyi ile de yakın ilişkili olarak kullanılmaktadır. Yaşam doyumu çevresel faktörlerin yanında bireyin kişisel özellikleri ile bireysel farklılıklardan da etkilenmektedir (Çivitci, 2009). Bireyin kendisi ve çevresi ile ilişkilerini güçlendiren yaşam doyumunun olası psikopatolojik sorunları önlemesi ve pozitif gelişime katkı sunması bakımından önemli görülmektedir (Barış, 2017). Bu anlamda yaşam doyumunun bireyin belirlemiş olduğu ve bizzat seçtiği kriterler çerçevesinde yaşam niteliğini

değerlendirici bir özelliğe sahip olduğu belirtilmektedir (Tuzgöl Dost, 2007). Yaşam doyumu; geçmişten doyum, içerisinde bulunulan hazır zamandan doyum, geleceğe yönelik doyum ve bireyin çevresindeki insanlardan doyum gibi faktörleri kapsamaktadır.

İyimserlik ve yaşam doyumu kavramları bireylerin iyi oluş durumlarına önemli katkılarda bulunmaktadır. Bu sebeple yurtiçinden yapılan çalışmalara bakıldığında pozitif psikoloji bağlamında olumlu duygular, mutluluk, iyimserlik ve yaşam doyumuna benzer kavramların beraber ele alındığı görülmektedir. Kuyumcu (2012) tarafından üniversite öğrencilerinin pozitif ve negatif duygularına yönelik yapılan çalışmada pozitif duygulara sahip öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha iyimser, enerjik ve sosyal olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre psikolojik iyi oluş ile olumsuz duygular arasında negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda pozitif duyguların psikolojik iyi oluşu olumlu etkilemesi iyimserlik ve yaşam doyumu kavramları açısından da önemli görülmektedir. Kümbül Güler ve Emeç (2006)'ın üniversite öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada iyimserlik ile yaşam doyumunun birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca akademik başarı ile iyimserlik arasında istatistiksel anlamda bir ilişki görülmemiştir. Bununla birlikte araştırma sonuçlarına göre sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin yaşam memnuniyetleri daha yüksektir. Tuzgöl Dost (2007)'un üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı çalışmada yaşam doyumu düzeyinin cinsiyet, akademik başarı, maddi durum ve beklentiler gibi çeşitli faktörlerle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kız öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında gelecekle ilgili iyimserlik düzeyi arttıkça yaşam doyumu düzeyi de arttığı belirtilmektedir (Tuzgöl Dost, 2007). Sapmaz ve Doğan (2012) tarafından yapılan çalışmada iyimserlik ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yapılan çalışmaya göre iyimserliğin yaşam doyumunu yordayıcı özelliğe sahip olduğu görülmüştür. Gülcan ve Nedim Bal (2014) tarafından genç yetişkinlerle yapılan çalışmada iyimserlik ile yaşam doyumu arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir. Bu çalışmaya göre iyimserliğin yaşam doyumunu olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Demir ve Murat (2017) tarafından öğretmen adaylarına yönelik yapılan çalışmaya göre iyimserlik ve yaşam doyumunun bireylerin mutluluğunu yordadığı görülmektedir. Özellikle yaşam doyumu kavramı çok boyutlu olması ve hayatın tüm yönlerini ele alması nedeniyle diğer kavramlar üzerindeki etkisini belirginleştirmektedir.

Ho vd. (2010)'nin yaşamdaki anlam ve iyimserlik üzerine yaptıkları çalışmada yaşamdaki varoluşsal anlam deneyiminin olumlu duygular geliştirmede önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Buna bağlı olarak olumlu ruh hali bireylerin mutluluğunun üzerindeki etkisi önemli görülmektedir. Ayrıca yapılan çalışmada iyimserlik ve yaşam doyumunun birbirlerini karşılıklı olarak etkilediği bulunmuştur. Peters vd. (2010) tarafından yapılan çalışmaya göre iyimserliğin kısmen genetik olduğu belirtilmektedir. Kalıcı bir iyimserliği sağlamak için çeşitli senaryoları hayal etmekte gerçek olumlu sonuçları deneyimlemenin daha etkili olduğu vurgulanmaktadır (Bakır, 2021). Ayrıca gerçek anlamda iyimser olan kişilerde iyimserliği arttırmaya yönelik yapılan çalışmaların her zaman olumlu sonuç vermeyeceği belirtilmektedir. Krok

(2015)'un yaptığı çalışmada bireyin kendisi için değerli hedefler koyması amaçlı bir yaşam sürdürdüğüne göstergesi olarak kabul edilmektedir. Araştırmada iyimserliğin sadece gelecekle ilgili beklentilerle sınırlı olmadığı genel olarak olumlu beklentilerle ilgili olabileceği vurgulanmaktadır. Kwok ve Gu (2017) tarafından ergenlerle yapılan çalışmada iyimserliğin stres ve depresyonla başa çıkma stratejilerinde önemli katkılarda bulunduğu görülmüştür. Bu anlamda iyimserliğin depresyona karşı koruyucu bir işleve sahip olduğu belirtilmektedir. Ayrıca iyimser insanların kişilerarası ilişki kurma becerilerine sahip olduğu ve sağlıklı iletişim kurma eğiliminde oldukları görülmektedir. Hassan vd. (2018) tarafından yapılan çalışmaya göre umut ve iyimserlik, umut ve yaşam doyumu ile iyimserlik ve yaşam doyumu arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre kadınların umut ve iyimserlik düzeyleri erkeklerle göre daha yüksektir. Usán Supervía vd. (2020) tarafından öğrencilerle yapılan çalışmada iyimserlik ile yaşam doyumu arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca geleceğe yönelik beklentilerin de iyimserlik ve yaşam doyumu üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Araştırmanın önemli görülen bulgularından bir diğeri de iyimser öğrencilerin amaçlarına ulaşmak için daha fazla çaba harcadıkları yönündedir.

Bireylerin gelişim dönemleri boyunca yaşam doyumunu etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Özellikle yetişkinliğin ilk dönemlerine karşılık gelen üniversite yıllarını anlamak bireylerin olumlu yönlerine yoğunlaşan pozitif psikoloji bağlamında kullanılan kavramların aralarındaki ilişki ve etkileşim boyutunu görebilmeyi gerektirmektedir. Ortaöğretimden üniversite hayatına geçiş bireyler için önemli bir yaşam olayı niteliği taşımaktadır. Bu sebeple üniversite yıllarında öğrenciler çok farklı ve çeşitli zorlu yaşam olaylarıyla karşılaşmaları sebebiyle stres durumlarına maruz kalabilmektedirler. Alan yazında üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin bazı özellikler (cinsiyet, yaş, öğrenim görülen program, algılanan gelir düzeyi, algılanan ebeveyn tutumu ve istenilen bölümde okuma durumu gibi..) açısından yeterince ele alınmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle iyimserlik ve yaşam doyumu arasındaki ilişki boyutunun anlaşılması ve çeşitli değişkenler açısından ele alınması ilgili alanda çalışan uzmanlarına; dolayısıyla da öğrencilere önemli katkılar sağlayacaktır. Bu anlamda cinsiyet, yaş, öğrenim görülen program, algılanan gelir düzeyi, algılanan ebeveyn tutumu ve istenilen bölümde okuma durumu değişkenleri ele alınmaktadır. Söz konusu değişkenler çerçevesinde üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi pozitif psikoloji bağlamında ortaya koyacak olan bu çalışma, pozitif psikoloji, rehberlik ve psikolojik danışma alanlarına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Araştırma, üniversite öğrencilerinin iyimserlik ve yaşam doyumu düzeylerinin cinsiyet ve eğitim görülen program (önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora) değişkenleri açısından incelemeyi amaçlayan ilişki/korelasyonel bir çalışmadır. Korelasyonel araştırma; iki veya daha fazla değişkene sahip bir çalışmada değişkenlerin birbiri ile

ilişkilerini ve neden-sonuç ipuçlarını görebilmek amacıyla yapılan bir çalışmadır (Büyüköztürk vd., 2017). Araştırmada basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile örneklem seçimine gidilerek betimsel tarama modeli kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2020-2021 eğitim ve öğretim yılında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi'nin lisansüstü eğitim enstitüsünde, fakültelerinde ve meslek yüksekokullarında eğitim gören önlisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Demografik	Faktör	N	%
Cinsiyet	Kadın	343	75.2
	Erkek	113	24.8
Yaş	17-20 yaş	210	46.1
	21-24 yaş	200	43.9
	25-29 yaş	15	3.3
	30 ve üzeri	31	6.8
Öğrenim Görülen Program	Önlisans	258	56.6
	Lisans	165	36.2
Program	Yüksek	29	6.4
	Doktora	4	0.9
	Düşük	83	18.2
	Ortanın altı	61	13.4
Algılanan Gelir Düzeyi	Orta	270	59.2
	Ortanın üstü	38	8.3
	Yüksek	4	0.9
	Tutarsız	33	7.2
Algılanan Ebeveyn Tutumu	Otoriter	79	17.3
	Demokratik	80	17.5
	Koruyucu	175	38.4
	İlgisiz	27	5.9
İstenilen Bölümde	Serbest	48	10.5
	Mükemmeliy	14	3.1
	Evet	364	79.8
İstenilen Bölümde	Hayır	92	20.2

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" nda araştırma değişkenleri olan cinsiyet, öğrenim görülen program türü, yaş, algılanan ebeveyn tutumu, algılanan gelir düzeyi ve öğrenim gördüğü programın isteniler/istenilmeyen olduğuna yönelik bilgiler yer almaktadır.

2.2.2 İyimserlik Ölçeği

Bu çalışmada, Balcı ve Yılmaz (2002) tarafından yükseköğrenim öğrencilerine yönelik olarak onların iyimserlik düzeylerini ölçmek için geliştirilen İyimserlik Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 4'lü likert tipi olup toplamda 24

maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alabilecek en yüksek puan 96 iken en düşük puan ise 24'dür. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 290 öğrenciden toplanan veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık, test yarımlama ve test tekrar test gibi yöntemlerle ele alınmıştır. İyimsellik ölçeğinin iç tutarlılığı görülebilen Cronbach Alpha katsayısı .96 bulunmuştur. Bununla birlikte bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik kat sayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

Bunun yanında test-tekrar test yöntemi aracılığıyla yapılan güvenilirlik çalışmasında güvenilirlik katsayısı .61 iken test yarımlama yöntemi ile bulunan korelasyon katsayısı .91 şeklinde bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin geçerliliğini saptamak amacıyla Aydın ve Tezer (1991)' in geliştirmiş olduğu Yaşam Yönelim Testi kullanılmıştır (Akt.: Balcı ve Yılmaz, 2002). İki ölçek arasındaki korelasyon katsayısı ise .55 şeklinde tespit edilmiştir. Bunun yanında genel olarak psikolojik ölçekler için kapsam geçerliğinin birinci derecede önem taşıdığı için ölçeğin temel boyutlarını ayırmak maksadıyla faktör analizi uygulanmıştır. Varimax dik döndürme yöntemi yardımıyla yapılan faktör analizi sonucunda ise ölçeğin tek faktörlü olduğu belirlenmiştir (Balcı ve Yılmaz, 2002).

2.2.3. Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam doyumu ölçeğinin özgün şekli Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985)'nin geliştirmiş olduğu "Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)" geçerlik ve güvenilirliği Türkiye'deki öğretmenlerden oluşturulan 200 katılımcı üzerinde incelenmiştir (Dağlı ve Baysal, 2016). Birinci adımda uyarlama çalışması için ilk başta özgün formundan Türkçeye, daha sonra ölçek tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Gerekli karşılaştırma yapıldıktan sonra hazırlanan Türkçe ile İngilizce formun aynı özelliklere sahip olup olmadığının uygulamada belirlenmesi amaçlanmıştır. Orijinal ölçek ile çeviri olan Türkçe form on dört gün ara ile aynı grup öğretmenlere uygulanmıştır. Her iki uygulama sonucundan ortaya çıkan puanların korelasyon katsayılarıyla formlar arasında maksimum düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=0,92$; $p=0,000$). Bundan dolayı ölçeğin Türkçe dil formunun orijinal ölçekle dil anlamında eşdeğerliğini sağladığı kabul edilmiştir. Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ)'nin güvenilirliği ise Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ve test-tekrar test yöntemiyle tespit edilmeye çalışılmıştır. Ölçeğin tamamı için tutarlılık katsayısı $r=0,88$ şeklinde bulunmuştur. Mevcut çalışmamızda ise ölçeğin Cronbach alpha güvenilirlik kat sayısı .89 olarak hesaplanmıştır. Ölçekten elde edilen bulgular neticesinde ölçeğin yüksek düzeyde iç tutarlığa sahip olduğu görülmüştür. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğini sınamak amacıyla Türkçe olan formlar on dört gün ara ile Diyarbakır il merkezinde bulunan resmi devlet ilkokullarında görev yapmakta olan 47 kişiden oluşan bir öğretmen grubuna uygulanmış olup ve iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı $r=0,97$ ($p=0,000$) olarak tespit edilmiştir. Ortaya çıkan sonuca bağlı olarak, YDÖ'nin test-tekrar test güvenilirlik katsayısının yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Ölçeğin yapı geçerliğini incelemek maksadıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Ölçeği oluşturan maddelerin dağılımına bakıldığında DFA sonucunda orijinal ölçekteki dağılım ile aynı olduğu belirlenmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonucunda, 5'li Likert tipi olan Türkçe Yaşam Doyumu Ölçeğinin kültürel yapımıza

uygun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu bulunmuştur.

2.3. Veri Analizi ve İşlem

Rastlantısal olarak seçilen öğrencilere Google Formlar aracılığıyla "kişisel bilgi formu", "iyimsellik ölçeği" ve "yaşam doyumu ölçeği" uygulanarak veriler dijital ortamda toplanmıştır. Veri seti kontrol edildikten sonra veri analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde, çalışmanın amacı doğrultusunda betimsel istatistikler, Pearson korelasyon katsayısı, Basit Doğrusal Regresyon Analizi, Bağımsız Örneklem t Testi, ANOVA ve Post Hoc (LSD) testi kullanılmıştır. Analizler için SPSS 26.0 programı tercih edilmiştir. Parametrik testlerde anlamlı farkın derecesini belirlemek amacıyla eta-kare (η^2) hesaplaması yapılmıştır. Eta-kare, bağımlı değişkendirde toplam varyansın bağımsız değişken tarafından ne kadarını açıkladığı hakkında bilgi vermektedir. Bu anlamda eta-kare (η^2) puanları 0.00 ile 1.00 arasında değer almakta olup; etki büyüklükleri .02 (küçük), .05 (orta) ve .08 (büyük) şeklinde yorumlanmaktadır.

3. BULGULAR

Tablo 2. Ölçeklere İlişkin Korelasyon Katsayıları

	Yaşam Doyumu
İyimsellik	.625

Katılımcıların iyimsellik ölçeği (Ort= 72.03, SS=10.48) ve yaşam doyumu ölçeği (Ort= 14.05, SS= 4.71) arasındaki ilişki Pearson Korelasyon ile ölçülmüştür. Bu değişkenler arasında orta seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r= .625$, $p<.01$).

Tablo 3. Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH	β	t	p
Sabit	-6.229	1.200		-5.190	.000
İyimsellik	.282	.016	.625	17.075	.000
$R^2=$	.391	F=	P=	.000	
		291.568			

Yapılan analiz sonucunda regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlı olup, iyimsellik düzeyinin yaşam doyumunu %39 ($R^2= .391$) kadarını açıkladığı görülmektedir.

Tablo 4. Dağılımın Normalliği Testi

Değişkenler	N	Skewness	Kurtosis		
			Std.	Std.	
İyimsellik Düzeyi	456	-.997	.114	1.032	.228
Yaşam Doyumu Düzeyi	456	0.20	.114	-.608	.228

Tablo 4. de belirtilen değerlere göre veriler üzerinde yapılan normallik testinde dağılımın normal olduğu görülmektedir. Araştırmalarda normal dağılım durumunun incelenmesinde kullanılan çarpıklık (skewness) değerinin "-1 ile +1" arasında olması puanların normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk vd., 2017). Bununla birlikte histogram ve Q-Q Plot grafiği 45 derecelik açıya yakın çıktığından dolayı verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir.

Tablo 5. Cinsiyete Göre İyimsellik ve Yaşam Doyumu Ölçeklerine İlişkin t- Testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İyimsellik	Kadın	343	72.41	10.23	454	1.34	.178
	Erkek	113	70.88	11.16			
Yaşam Doyumu	Kadın	343	14.08	4.55	454	0.20	.842
	Erkek	113	13.97	5.19			

Tablo 5'te cinsiyet bağlamında gruplar arasındaki anlamlılığın test edilmesi amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar *t*-Testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre iyimserlik düzeyleri cinsiyet değişkeni açısından ($t= 1.34, p> .05$) anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte yaşam doyumu düzeyleri de cinsiyet değişkeni açısından ($t= 0.20, p> .05$) anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 6. İstenilen Programa Göre İyimserlik ve Yaşam Doyumu Ölçeklerine İlişkin *t*- Testi Sonuçları

Değişken	Kategori	N	$\bar{X}$	ss	sd	<i>t</i>	<i>p</i>	η^2
İyimserlik	Evet	364	73.41	9.88	454	5.78	.000	0.06
	Hayır	92	66.58	11.03				
Yaşam Doyumu	Evet	364	14.70	4.58	454	6.05	.000	0.07
	Hayır	92	11.49	4.36				

Tablo 6'da istenilen programda eğitim görme-görmeme bağlamında gruplar arasındaki anlamlılığın test edilmesi

Tablo 7. Yaş Değişkenine Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	Kategori	N	$\bar{X}$	ss	F	<i>p</i>	LSD	η^2
İyimserlik	17-20 yaş	210	72.52	9.777	2.171	.091		
	21-24 yaş	200	70.89	11.360				
	25-29 yaş	15	73.07	9.758				
	30+ yaş	31	75.55	8.725				
Yaşam Doyumu	17-20 yaş	210	14.24	4.454	3.042	.029	21-24 yaş< 30 yaş ve üzeri	.019
	21-24 yaş	200	13.50	4.816				
	25-29 yaş	15	14.67	4.685				
	30+ yaş	31	16.06	5.360				

Tablo 7'de yer alan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin yaşlarına göre iyimserlik boyutunda ($F= 2.171, p> .05$) anlamlı bir fark görülmemektedir. Bununla birlikte yaşam doyumu ($F=$

amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar *t*-Testi sonuçları yer almaktadır. Buna göre iyimserlik düzeyleri istenilen-istenilmeyen program değişkeni açısından ($t= 5.78, p> .05$) anlamlı bir farklılık göstermektedir. Etki büyüklüğü dikkate alındığında iyimserlik düzeyinin %6 oranında istenilen-istenilmeyen programda öğrenim görmeye ilgili olduğu düşünülebilir. Bu anlamda istediği programda öğrenim gören öğrencilerin iyimserlik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yaşam doyumu düzeyleri istenilen-istenilmeyen program değişkeni açısından ($t= 6.05, p> .05$) anlamlı bir farklılık göstermektedir. Etki büyüklüğü dikkate alındığında iyimserlik düzeyinin %7 oranında istenilen-istenilmeyen programda öğrenim görmeye ilgili olduğu düşünülebilir. Bu anlamda istediği programda öğrenim gören öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.042, $p> .05$) boyutunda anlamlı bir fark çıkmıştır. Bu anlamlılık 21-24 yaşa göre 30 yaş ve üzerinde olanların lehine görünmektedir.

Tablo 8. Öğrenim Görülen Programa Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	Kategori	N	$\bar{X}$	ss	F	<i>p</i>	LSD	η^2
İyimserlik	Önlisans	258	72.51	10.16	1.949	.121		
	Lisans	165	70.72	11.20				
	Yüksek Lisans	29	74.48	8.74				
	Doktora	4	77.50	5.19				
Yaşam Doyumu	Önlisans	258	13.98	4.47	3.148	.025	Önlisans<Doktora Lisans<Doktora	.02
	Lisans	165	13.77	5.01				
	Yüksek Lisans	29	15.52	4.80				
	Doktora	4	19.75	1.50				

Tablo 8'de yer alan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri programa göre iyimserlik boyutunda ($F= 1.949, p> .05$) anlamlı bir fark görülmemektedir. Bununla birlikte

yaşam doyumu ($F= 3.148, p> .05$) boyutunda anlamlı bir fark çıkmıştır. Bu anlamlılık doktora programında eğitim görenlerin lehinedir.

Tablo 9. Algılanan Gelir Duruma Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	Kategori	N	$\bar{X}$	ss	F	<i>p</i>	LSD	η^2
İyimserlik	Düşük	83	67.37	12.982	11.210	.000	Düşük<Ortanın altı Ortanın altı<Orta Orta<Ortanın üstü Ortanın üstü<yüksek	0.21
	Ortanın altı	61	68.54	11.136				
	Orta gelir	270	73.31	9.065				
	Ortanın üstü	38	78.24	7.365				
	Yüksek gelir	4	76.25	5.560				
Yaşam Doyumu	Düşük gelir	83	11.45	4.867	22.246	.000	Düşük<Ortanın altı Ortanın altı<Orta Orta<Ortanın üstü Ortanın üstü<yüksek	.052
	Ortanın altı	61	12.25	4.388				
	Orta gelir	270	14.57	4.193				
	Ortanın üstü	38	18.39	3.929				
	Yüksek	4	19.50	4.655				

Tablo 9'da yer alan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin algıladıkları gelir durumuna göre iyimserlik boyutunda ($F= 11.210, p> .05$) anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bununla birlikte

yaşam doyumu ($F= 22.246, p> .05$) boyutunda da anlamlı bir fark çıkmıştır. Buna göre algılanan gelir seviyesi arttıkça iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyinin de arttığı görülmektedir

Tablo 10. Algılanan Ebeveyn Tutumuna Göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Değişken	Kategori	N	$\bar{X}$	ss	F	p	LSD	η^2
İyimserlik	Tutarsız	33	66.97	.619	7.872	.000	İlgisiz<tutarsız<mü kemmeliyetçi<serb est<otoriter<koruyu cu<demokratik	0.12
	Otoriter	79	71.95	0.182				
	Demokratik	80	76.75	.438				
	Koruyucu	175	72.82	.965				
	İlgisiz	27	64.07	4.185				
	Serbest	48	69.50	1.120				
	Mükemmeliyetçi	14	71.50	0.704				
Yaşam Doyumu	Tutarsız	33	11.64	.037	10.478	.000	İlgisiz<tutarsız<mü kemmeliyetçi<serb est<otoriter<koruyu cu<demokratik	.019
	Otoriter	79	13.70	.316				
	Demokratik	80	16.48	.600				
	Koruyucu	175	14.57	.482				
	İlgisiz	27	9.96	.424				
	Serbest	48	13.02	.470				
	Mükemmeliyetçi	14	12.79	.791				

Tablo 10'da yer alan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre, üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumuna göre iyimserlik boyutunda ($F= 7.872, p> .05$) anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yaşam doyumu ($F= 10.478, p> .05$) boyutunda da anlamlı bir fark çıkmıştır. Buna göre algılanan ebeveyn tutumuna göre sırasıyla ilgisiz, tutarsız, mükemmeliyetçi, serbest, otoriter, koruyucu ve demokratik bağlamında bakıldığında ilgisiz ve demokratik tutum iki farklı uçta yer almaktadır. İlgisiz tutuma doğru iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyinin düştüğü; demokratik tutuma doğru ise iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyinin arttığı görülmektedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Bu bölümde çalışmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulgular tartışılarak, sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

Bu çalışmada pozitif psikoloji bağlamında üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyleri ile yaşam doyumu arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde iyimserlik ile yaşam doyumu arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bireylerin iyimserlik düzeyi arttıkça yaşam doyumu düzeyi de buna bağlı olarak artmaktadır. Bu anlamda hem iyimserlik kavramı hem de yaşam doyumu kavramı bireyin psikolojik iyi oluşuna katkı sunmaktadır (Martinez-Martí ve Willibald Ruch, 2016). Bu sebeple söz konusu iki kavramın birbiriyle ilişkisi beklenen bir durum niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte çalışma kapsamında üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyleri ile yaşam doyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ilgili alanda yapılan çalışmalarda iyimserlik ile yaşam doyumun birbiriyle ilişkili olduğunu bulan araştırmalarla benzerlik göstermektedir (Kümbül Güler ve Emeç, 2006; Ho vd., 2010; Hassan vd., 2018; Avşaroğlu ve Okutan, 2018; Avşaroğlu ve Koç, 2019; Usán Supervía vd., 2020). Ayrıca çalışmada iyimserlik düzeyi arttıkça yaşam doyumu düzeyinin de arttığı görülmektedir. Bu anlamda iyimserliğin yaşam doyumunu yordayıcı özelliğe sahip olduğunu bulan çalışmalarda benzerlik göstermektedir (Ayyash-Abdo ve Alamuddin 2007; Sapmaz ve Doğan, 2012; Gülcan ve Nedim Bal, 2014).

Üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyi ve yaşam doyumu düzeyi üzerinde cinsiyet faktörünün etkisi incelendiğinde anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Bu bağlamda araştırma sonuçları alanyazında iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığını bulan araştırmalarla benzerlik göstermediği görülmektedir (Tuzgöl Dost, 2007; Yalçın, 2011; Demir ve Murat, 2017; Hassan vd., 2018). Bununla birlikte iyimserlik ve yaşam doyumu

düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşan araştırmalarla benzerlik göstermektedir (Gündoğar vd., 2007; Tümkaya vd., 2008; Hırlak, Taşlıyan ve Sezer, 2017). Cinsiyet anlamında bir farklılığın olmaması toplumdaki davranış kalıplarının ve cinsiyet odaklı yüklemelerin etkisinin kırıldığına işaret ettiği söylenebilir. Geleneksel anlamda kadınların sosyal ilişkilerinin güçlü olması ve duygularını rahat ifade edebilmesi; erkeklerin ise duygularını ifade etmede çekingen davranışlar göstermesi, sosyal ilişkilerde yüzeysel olması ve ailenin geçimini sağlaması gibi rollerin değişmesi sebebiyle bu sonuçların elde edildiği düşünülmektedir.

Öğrenim görülen programın “istenilen-istenilmeyen program” olmasına göre yapılan incelemede üniversite öğrencilerinin istediği ve memnun olduğu programda öğrenim görmesinin iyimserlik ve yaşam doyumu açısından olumlu sonuçlar ortaya çıkardığına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bu anlamda araştırma bulguları alanyazında yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Gündoğar vd., 2007; Gençay, 2009; İnci, 2014; Demir ve Murat, 2017). İsteddiği bölümde okuyan öğrencilerin ilgileri, yetenekleri ve kişilik özellikleri doğrultusunda hedeflerine ulaşmış olmanın meydana getirdiği olumlu duyguların iyimserlik ve yaşam doyumunu arttırdığı düşünülmektedir. Bireylerin kişisel özelliklerinin ve gizil güçlerinin farkında olması kariyer basamakları açısından uygun adımlar atmasını sağladığı; bu nedenle memnuniyet düzeyinin iyimserlik ve yaşam doyumu boyutlarını da etkilediği düşünülmektedir.

Yaş değişkenine göre üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyinde anlamlı bir fark görülmezken yaşam doyumu düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu anlamda 30 yaş ve üzeri öğrencilerin 21-24 yaşa göre yaşam doyumu düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu anlamda Hırlak (2017) tarafından yaş değişkenine göre iyimserlik ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını bulan araştırma ile farklılık göstermektedir. Bu anlamda iyimserliğin yaş değişkenine göre farklılık göstermemesi tüm gelişim dönemlerinde kazandırılacak bir bakış açısı olduğunu ifade etmektedir. Yaşam doyumunun 30 yaş ve üzeri dönemlerde yüksek çıkması ise kariyer sürecindeki ilerlemeler, bireyin yaşamında belli standartların oluşması ve zamana bağlı olarak edindiği deneyimlerle ilgili olduğu düşünülmektedir. Ayrıca yaşın verdiği olgunluk, mantıklı değerlendirme ve gerçekçi bakış açısı da etkili olabilir.

Öğrenim görülen programa (önlisans, lisans, yüksek lisans, doktora) göre üniversite öğrencilerinin iyimserlik düzeyinde anlamlı bir fark görülmemektedir. Bununla birlikte öğrenim görülen programa göre yaşam doyumu düzeyinde anlamlı bir

farklılık görülmektedir. Bu bağlamda doktora eğitimine devam eden öğrencilerin yaşam doyumu düzeylerinin diğerlerine göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Alan yazında öğrenim programına göre yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu anlamda doktora öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin yüksek olması kariyer süreci, deneyimler ve öğrenim programı olarak en üst basamakta uzmanlık eğitimi sürdürme gibi olumlu duygu ve kazanımların etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte doktora sonrası kariyer fırsatlarının artması da etkili olabilir. Ayrıca gelecekle ilgili endişelerin nitelikli eğitim basamaklarıyla azalması da etkili olabilir.

Algılanan gelir düzeyi bakımından üniversite öğrencilerinin düşük, ortanın altı, orta, ortanın üstü ve yüksek gelir şeklinde durumları incelenmiştir. Bu doğrultuda üniversite öğrencilerinin gelir durumuna göre iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyi açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre üniversite öğrencilerinin gelir düzeyi arttıkça iyimserlik ve yaşam doyumu düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Araştırma sonuçları Kümbül Güler ve Emeç (2006)'ın çalışmasındaki bulgularla tutarlılık göstermektedir. Bunun yanı sıra Hırlak (2017) tarafından yapılan çalışmada algılanan gelir düzeyine göre iyimserlik ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bireylerin ekonomik durumu hayat standartlarını ve yaşam kalitesini arttıran önemli unsurlardan bir tanesi olduğundan dolayı iyimserlik ve yaşam doyumunu sağladığı düşünülmektedir. Maddi durumun iyi olması bireylere günlük hayatta, eğitim alanında, sosyal hayatta ve kültürel faaliyetlerde çeşitli imkânlar sağlayabilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları ilgisiz, tutarsız, mükemmeliyetçi, serbest, otoriter, koruyucu ve demokratik şeklinde incelenmektedir. Araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn tutumları sırasıyla ilgisiz, tutarsız, mükemmeliyetçi, serbest, otoriter, koruyucu ve demokratik bağlamında bakıldığında ilgisiz ve demokratik tutum iki farklı uçta yer almaktadır. Buna göre ilgisiz tutumda iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyinin en düşük değerlere sahip olduğu; demokratik tutumda ise diğerlerine göre en yüksek değerlere sahip olduğu görülmektedir. Kısaca ilgisiz tutuma doğru iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyinin düştüğü; demokratik tutuma doğru ise iyimserlik ve yaşam doyumu düzeyinin arttığı bulunmuştur. Bu anlamda araştırma bulguları, Demir ve Murat (2017) tarafından yapılan çalışma ile benzerlik göstermektedir. Alan yazında algılanan ebeveyn tutumuna göre iyimserlik ve yaşam doyumu kavramlarının ele alındığı çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir. Bu anlamda yapılan çalışmalar da algılanan ebeveyn tutumu ile yaşam doyumu arasında anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşan çalışmalarda bulunmaktadır (Tuzgöl-Dost, 2007; Ezerçe, 2016; Söylemez, 2016). Demokratik ve koruyucu tutuma sahip ebeveynleri olan üniversite öğrencilerinin diğer tutumlara göre iyimserlik ve yaşam doyumu düzeylerinin yüksek olması beklenen bir durumdur. Bu anlamda çocuklarına değer veren, saygı duyan, belli kurallar çerçevesinde yönlendiren, iletişime açık ve işbirliği yapan ailelerin tutumları çocuklarının geleceğe bakışını, psikolojik sağlamlığı ve iyi oluşunu olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Ayrıca baskı unsurlarının olmaması ve bireyin yaşamı üzerinde yeterli kontrole sahip olması olumlu duygular yaşamasına neden olmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin iyimserlik ve yaşam doyumu düzeylerini arttırmak amacıyla ders müfredatlarına “pozitif psikoloji” dersinin konulmasının oldukça faydalı olacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte ders kapsamında pozitif psikolojinin diğer temel kavramlarının işlenmesi öğrencilerin psikolojik sağlamlığı açısından önemli katkılar sunacak ve farkındalık kazandıracaktır. Ayrıca psikolojik yardıma ihtiyaç duyan veya psikolojik iyi oluş düzeyini daha çok arttırmak isteyen öğrenciler için gerekli destek birimleri kurularak düzenli takip sağlanmalıdır. Bu doğrultuda üniversite kampüsü içerisinde hizmet verecek psikolojik danışma vb. şeklinde çeşitli birimler kurulabilir. Üniversite öğrencilerinin iyimserlik ve yaşam doyumu düzeylerini etkileyen bir unsur olan ekonomik duruma yönelik çeşitli burs, yardım ve yarı zamanlı çalışma imkânları sağlanabilir. Öte yandan aile tutumlarıyla ilgili okul öncesi eğitimden itibaren ebeveynlere yönelik çeşitli panel, seminer, konferans ve eğitimler düzenlenerek farkındalık sağlanabilir. Son olarak öğrencilerin eğitimlerin ilk yıllarından itibaren etkili ve işlevsel bir biçimde kariyer planlaması çalışmalarının yürütülmesi doğru kararlar alma açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışma genel olarak üniversite öğrencilerinin cinsiyet, yaş, algılanan gelir düzeyi, algılanan ebeveyn tutumu, öğrenim görülen program ve istenilen programda okuma/okumama değişkenleri bağlamında iyimserlik ve yaşam doyumunu ele almaktadır. Çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Öncelikle bu çalışma ilişkisel ve kesitsel bir özelliğe sahip olduğu için nedensellikten bahsetmek mümkün görünmemektedir. Ayrıca deneysel veya nitel yöntemler kullanılarak ilgili alana önemli katkılar sunulabilir. Gelecekteki araştırmacılara ise, yaşam doyumunun akademik başarı, romantik ilişki doyumu, umut ve benlik saygısı gibi diğer değişkenlerle nasıl ilişkili olduğunu yönelik durumların incelenmesi önerilmektedir. Bunun yanı sıra üniversite öğrencilerinin uyumlarında ve psikolojik sağlamlık durumlarında destekleyici rolü bulunan sosyal destek ağlarının takındıkları tutumsal duruşa odaklanması önemli katkılar sunacaktır.

KAYNAKLAR / REFERENCES

- ANN MCCABE-FITCH, K. (2009). *Examination of the Impact of an Intervention in Positive Psychology on the Happiness and Life Satisfaction of Children*. University of Connecticut.
- AVŞAROĞLU, S. ve KOÇ, H. (2019). Yaşam doyumu ile sıkıntıyı tolere etmede iyimserliğin aracı etkisi. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 9(53), 565-588.
- AVŞAROĞLU, S. ve OKUTAN, H. (2018). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaşam doyumları, iyimserlik ve psikolojik belirti düzeylerinin incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 59-76.
- AYYASH-ABDO, H., and ALAMUDDİN, R. (2007). Predictors of subjective well-being among college youth in Lebanon. *The Journal of Social Psychology*, 147(3), 265-284.
- BAKIR, V. (2021). Olağanüstü durumlara kuramsal yaklaşımlar. İçinde N. SARGIN (Ed.), *Çocuk ve ergenlere olağanüstü durumlarda psikososyal destek* (ss. 21-36). Nobel Akademik Yayıncılık.

BALCI, S. ve YILMAZ, M. (2002). İyimserlik ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 14, 54-60.

BARIŞ, B. (2017). *Üniversitede Bir Dönem Boyunca Pozitif Psikoloji Dersi Almış Ve Almamış Öğrencilerin Bağlanma Stilleri ve Yaşam Doyumlarının Karşılaştırılması* [Üsküdar Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

BROOKE RUSSELL, E. (2007). *Couples In Therapy: A Positive Psychology Investigation Of Similarity, Personality, Positive Affect, Life Satisfaction, And Relationship Problems*. University of Missouri-Kansas City.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ ÇAKMAK, E., ERKAN AKGÜN, Ö., KARADENİZ, Ş., ve DEMİREL, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. İçinde *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9789944919289>

CABRAS, C., and MONDO, M. (2018). Coping strategies, optimism, and life satisfaction among first-year university students in Italy: gender and age differences. *Higher Education*, 75(4), 643–654. <https://doi.org/10.1007/s10734-017-0161-x>

CARVER, C. S., SCHEIER, M. F., and SEGERSTROM, S. C. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review* 30(7), 879–889. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2010.01.006>

ÇİVİTCİ, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinde yaşam doyumunu: bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 29-52.

DAĞLI, A., ve BAYSAL, N. (2016). Yaşam doyumunu ölçeğinin türkçe'ye uyarlanması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(59), 1252–1262. <https://doi.org/10.17755/esosder.75955>

DEMİR, R., ve MURAT, M. (2017). Öğretmen adaylarının mutluluk, iyimserlik, yaşam anlamı ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 347–378. <https://doi.org/10.26466/opus.347656>

DEMİR, R., VE TÜRK, F. (2020). Pozitif psikoloji: Tarihçe, temel kavramlar, terapötik süreç, eleştiriler ve katkılar. *Humanistic Perspective*, 2(2), 108–125. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hp/727363>

EZERÇE, E. (2016). Eşlerin suçu affetmesi ile yaşam doyumunu arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

GENÇAY, S. (2009). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının umutsuzluk ve yaşam doyumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 380-388

GÜLCAN, A., ve BAL, N. P. (2014). Genç yetişkinlerde iyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumunu üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 41–52.

GÜNDOĞAR, D., GÜL, S. S., USKUN, E.,

DEMİRCİ, S., ve KEÇECİ, D. (2007). Investigation of the predictors of life satisfaction in university students. *Clinical Psychiatry*, 10, 14–27.

HASSAN, K., SADAF, S., SAEED, A., and IDREES, A. (2018). Relationship between Hope, Optimism and Life Satisfaction among Adolescents. *Article in International Journal of Scientific and Engineering Research*. <https://doi.org/10.14299/ijser.2018.10.09>

HIRLAK, B., TAŞLIYAN, M. VE SEZER, B. (2017). İyimserlik ve yaşam doyumunu arasındaki ilişki ve demografik özellikler bağlamında algı farklılıkları: bir alan araştırması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 95-116.

HO, M. Y., CHEUNG, F. M., VE CHEUNG, S. F. (2010). The role of meaning in life and optimism in promoting well-being. *Personality and Individual Differences*, 48(5), 658–663. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2010.01.008>

İNCİ, S. (2014). Aday öğretmenlerin duygusal zeka ile yaşam doyumunu düzeyleri arasındaki ilişki. [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

KROK, D. (2015). The mediating role of optimism in the relations between sense of coherence, subjective and psychological well-being among late adolescents. *Personality and Individual Differences*, 85, 134–139. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.05.006>

KÜMBÜL GÜLER, B., VE EMEÇ, H. (2006). Yaşam memnuniyeti ve akademik başarıda iyimserlik etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 129–149. <http://acikerisim.deu.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.12397/1517>

KUYUMCU, B. (2012). Üniversite öğrencilerinin pozitif ve negatif duygu durumlarının psikolojik iyi oluşlarını yordama gücü. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi - Journal of Theoretical Educational Science*, 6(1), 62–76. <http://www.keg.aku.edu.tr>

KWOK, S. Y. C. L., VE GU, M. (2017). The role of emotional competence in the association between optimism and depression among chinese adolescents. *Child Indicators Research*, 10(1), 171–185. <https://doi.org/10.1007/s12187-016-9366-2>

MARTÍNEZ-MARTÍ, M. L., VE RUCH, W. (2017). The relationship between orientations to happiness and job satisfaction one year later in a representative sample of employees in Switzerland. *Journal of Happiness Studies*, 18(1), 1-15.

ÜMMET, D., ve İME, Y. (2020). Gelişimsel Pozitif Psikoloji Kavramları. D. Ümmet içinde, *Tüm Kavram ve Yaklaşımlarıyla Pozitif Psikoloji*. Ankara: Pegem Akademi.

PETERS, M. L., FLİNK, I. K., BOERSMA, K., VE LİNTON, S. J. (2010). Manipulating optimism: Can imagining a best possible self be used to increase positive future expectancies? *The Journal of Positive Psychology*, 5(3), 204–211. <https://doi.org/10.1080/17439761003790963>

SAPMAZ, F., VE DOĞAN, T. (2012). İyimserliğin mutluluk ve yaşam doyumuna etkisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(3), 63–69.

SÖYLEMEZ, A. (2016). Manevi zekânın yaşamın anlamı ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

TUZGÖL DOST, M. (2007). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 132–143.

TÜMKAYA, S., AYBEK, B., ve ÇELİK, M. (2008). An investigation of students' life satisfaction and loneliness level in a sample of Turkish students. *International Journal of Human Sciences*, 5(1), 1-15. Available at: <http://www.insanbilimleri.com>

USÁN SUPERVÍA, P., SALAVERA BORDÁS, C., and MURILLO LORENTE, V. (2020). Exploring the psychological effects of optimism on life satisfaction in students: the mediating role of goal orientations. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 7887. <https://doi.org/10.3390/ijerph17217887>

YALÇIN, İ. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam doyumunun yordayıcıları olarak sosyal destek ve iyimserlik. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 33, 79-87. <https://doi.org/10.1007/s10447-011-9113-9>

KOVADA GÖLÜ EKOTURİZM DEĞERLENDİRMESİ

Serkan Okay^{1*}

Özet: Kentleşme süreci ile birlikte günümüz turizm tercihleri değişiklik göstermektedir. Turizm çeşitliliği içinde son yıllarda ilgi gören eko turizm faaliyetleri turistler tarafından tercih edilmektedir. Çalışmamız Isparta'da bulunan Kovada Gölü Tabiat Parkı ve çevresine eko turizm amacı ile gelen ziyaretçilere eko turizme yönelik algıladıkları hizmet kalitesini ölçmektedir. Elde edilen verilerden yapılan analizler sonucunda cinsiyet, gelir düzeyi ve eğitim durumu bakımından anlamlı farklılıklar olmadığı görülmüştür. Medeni durum bakımından ise evli bireylerin bekarlara göre istatistiksel olarak farklılaştığı ve daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Daha önce eko turizm faaliyetine katılanların güvenlik, heves ve güvenilirlik boyutları bakımından farklılaştığı ve daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğu görülmüştür. Algılanan hizmet kalitesinin boyutları arasında yüksek korelasyon değerleri olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Eko turizm, Algılanan Hizmet Kalitesi, Kovada Gölü Tabiat Parkı

KOVADA LAKE ECOTOURISM EVALUATION

Abstract: With the urbanization process, today's tourism preferences are changing. Ecotourism activities, which have attracted interest in tourism diversity in recent years, are preferred by tourists. Our study measures the perceived service quality of visitors coming to the Kovada Lake Nature Park in Isparta and its surroundings for ecotourism purposes. As a result of the analyzes made from the data obtained, it was seen that there were no significant differences in terms of gender, income level and educational status. In terms of marital status, it was observed that married individuals differed statistically from singles and had a higher average score. It was observed that those who participated in ecotourism activities before differed in terms of safety, responsiveness and reliability and had higher average scores. It has been observed that there are high correlation values between the dimensions of perceived service quality.

Keywords: Ecotourism, Perceived Service Quality, Lake Kovada Nature Park.

¹Adres: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Türkiye.

*Sorumlu Yazar: okayserkan@hotmail.com

Atıf: Okay, S. (2022). Kovada Gölü Ekoturizm Değerlendirmesi. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1): 39-48.

1. GİRİŞ

Çalışmanın alan yazın bakımından değerlendirmesi eko turizm ve algılanan hizmet kalitesi konuları üzerine çalışmaları kapsamaktadır.

Turizm sektörü hızla büyüyen ivmeye sahiptir. 1963'te başlayan planlı kalkınma dönemi ile Türkiye'de turizm sektörünün önemi artmaya başlamıştır. 1980'li yıllardan sonra turizm sektöründe ilerleme önemli boyutlara ulaşmıştır (Demir, 2014a: 102). Sektörün gelişiminde en önemli aktör devlettir. Hükümetler sektörün gelişimi için turizm politikasını, kaynak kullanımı ve dağıtımını, bölgesel ve ulusal kalkınma stratejilerini belirleyerek sektörün gelişimini sağlayacak tüm girişimleri destekleyici rolü üstlenmelidir (Alkan, 2014:10). Kamu yöneticilerinin strateji yaklaşımı ise gelecekteki hedefleri ve önlemlerin planlaması, oluşturulması ve gerçekleşmesindeki şeklinde algılamasıdır (Güçlü, 2013: 18). Ekoturizm sektörü içinde gün geçtikçe artan bir talep oluşturmaktadır. Bu bakımdan ekoturizm

kavramı ve Türkiye'de sektörün gelişimi dikkate alınmakta ve geliştirilme amacı gözlenmektedir.

Ekoturizm kavramının ilk olarak 1983 yılında Ceballos-Lascurain tarafından kullanıldığı görülmektedir (Cosmescu ve Cosmescu, 2007: 67). 2002 yılında Dünya Ekoturizm Yılı ilan edildi. Daha sonra Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Dünya Turizm Örgütü, Quebec Turizm Örgütü ve Kanada Turizm Komisyonu tarafından "Dünya Ekoturizm Zirvesi" düzenlenmiştir. 19-22 Mayıs tarihleri arasında Kanada'nın Quebec City kentinde 138 ülkeden 1100 delegenin katılımıyla gerçekleştirilen zirvede, ekoturizm tanımının tüm ülkeler tarafından benimsenmesi önerilmiş ve ortak ekoturizmin ilke ve ilkeleri benimsenmiştir (Bekdemir ve Elmacı, 2014: 2; Buckley, 2013: 9 Gheorghe ve Udrescu, 2018.: 123; Kaplan, 2013 : 34). Turizm pazarında doğaya dayalı turizmin bir türü olarak kabul edilen ekoturizm; Rekreatyonel değeri olan turistlerin yaşamın bazı yönlerini şahsen görmeleri için tasarlanmıştır. Öte yandan; Ekoturizm ile ilişkili olarak "doğa turizmi, alternatif turizm, yumuşak turizm, macera turizmi, düşük etkili turizm, kültür turizmi,

bilimsel turizm, çalışma turizmi ve kırsal turizm" gibi yaklaşık 35 terim kullanılmaktadır (Tükeltürk ve Yılmaz, 2013: 5; Haberal, 2015: 20). Doğal ve kültürel kaynaklar üzerinde iç karartıcı bir etkiye sahip olabilen turizm faaliyetleri, turizmin sürdürülebilirliğine için bir tehdit haline gelmiştir. Başka bir deyişle; Doğal ve kültürel kaynakların uzun süreli kullanımı yoluyla ekolojik dengenin korunması, sürdürülebilirlik kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda; doğaya duyarlı turizm türleri (doğa turizmi, düşük etkili turizm, yumuşak turizm, yaban hayatı turizmi, yeşil turizm, çevre dostu turizm, özel dikkat turizmi, özel dikkat turizmi, özel ilgi turizmi, uygun Turizm, sorumlu turizm, ortak turizm, kırsal turizm, sürdürülebilir turizm, alternatif turizm vb.) Arttığını ifade edebilmektedir. "Ekoturizm" bu turizm türünün ön saflarında yer almaktadır (Akpınar ve Bulut, 2010: 1576; Kafyri vd., 2012: 65; Tekin vd., 2014: 619).

Türkiye'nin turizm stratejisi ise 2018 kalkınma planında; *"Türkiye'de kıyı turizmiyle birlikte alternatif turizm türleri açısından da (sağlık ve kaplıca turizmi, kış sporları, dağ ve doğa turizmi, dağ turizmi, kırsal ve ekolojik turizm, kongre ve sergi turizmi, deniz turizmi ve golf turizmi vb. gibi) çeşitli seçeneklere sahiptir. Türkiye doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi bir ülkedir. Koruma ve kullanım arasındaki denge değerlerinden yararlanmak ve turizm alternatiflerinin geliştirilmesi yoluyla ülkenin turizmdeki payını artırmak amacıyla 2023 Türkiye Turizm Stratejisinin eylem planının uygulanması planlanmaktadır. Bu çabaların temel hedeflerinden biri, daha güçlü alternatif destinasyonlar ve rotalar oluşturmaktır. Hedefler şunlardır: sağlık sporları, sağlık sporları, yayla, kış ve dağ sporlarının yanı sıra kültürel açıdan önemli hedeflere karşılıklı koordinasyon yoluyla ulaşılmalıdır. Bu tahminler kapsamında; Bölgesel destinasyonlar oluşturarak, güçlü turistik rotalar belirleyebilmektedir. Ayrıca, bu bölgelerdeki konaklama ve konaklama seçenekleri artırılacak ve kültürel olarak güçlendirilecektir"* (Türkiye Turizm Stratejisi, 2018) şeklinde belirlenmiştir.

Türkiye'nin 2023 turizm hedefleri bakımından Bolu, Zonguldak, Bartın, Kastamonu ve Sinop illerini kapsayan Karadeniz bölgesine yönelik- Antalya ve Mersin'in Toros Dağları'nın kesişim noktaları ile Antalya'nın iç doğu bölgeleri- GAP koridoru ile GAP kış koridorunu birleştiren "GAP Eko Turizm Koridoru" ağırlıklı bir şekilde biyo çeşitlilik ve eko turizm potansiyeli bakımından gelişecek bölgeler olarak belirlenmiştir. Bahsi geçen bölgelerin doğal kaynakları oldukça çeşitliliğe sahiptir. Bu özelliği bakımından yöre halkının gelişimi ve güçlenmesine destek olmak amacıyla markalaşma, el sanatları ve yerel örneklerle yönelik ilk girişimleri temsil edebilecek yerel ürün sunumu ve tarımsal turizm faaliyetlerinin koruma ve kullanım arasındaki denge gözetilerek doğal çevreye uyarlanmış mimari özelliklerin değerlendirilmesi plan içinde yer almaktadır (Akesen, 2009: 371-372; Türkiye Turizm Stratejisi, 2014).

2014 Türkiye Turizm Stratejisi kapsamında Ekoturizm faaliyetini destekleyici durumlar şu şekilde ifade edilmiştir;

- Ekoturizm bölgelerine yönelik alternatif ulaşım seçenekleri kara-hava-demiryolu ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesi ve çeşitlendirilmesi,
- Ekoturizm bölgelerinde ilgili kurumlar, kamu kurumları ve yerel yönetim arasında koordinasyonun sağlanması ve güçlendirilmesi,
- Yöre halkının ekoturizm ürünlerinin geri dönüşürülmesi bakımından, yerel nüfusun planlama ve uygulamalarının katılımını teşvik etmek,
- Ekoturizm yapılması uygun bölgelerde kamu kurumları, yerel yönetimler, özel sektör temsilcileri ve STK'ların katkısı ise yerel düzeyde "altyapı birlikleri" oluşturulması yönünde girişimlerin desteklenmesi.

Kararları yerel düzeyde görünümün gelişimine katkı verecek, yöre halkı arasında çevrenin korunması ve gelişmesi bakımından farkındalık yaratması beklenmektedir.

Ekoturizm faaliyetinin gerçekleşmesinde en önemli iki değişken doğa ve yöre halkıdır. Turizmin bu türünün Türkiye'de gelişmesi bakımından doğal çevrenin korunması ve yöre halkının sektör konusunda bilinçlenmesi bakımından gerekli girişimler, karar vericiler tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Ekoturizm faaliyetlerinin turist açısından tatmin edici nitelik taşıması için bir başka unsur ise hizmet kalitesidir.

Turizm sektörü ve hizmet sektöründen daha fazla gelir elde etmek için hizmet standartlarının iyileştirilmesi öncelikle ele alınması gereken bir konudur. Aslında Yıldız ve Erdil'e göre (2013: 90) hizmet kalitesi; hizmetin beklentilerini ne ölçüde karşıladığı veya aştığı anlamına gelir. Bu nedenle turizmde sürekli gelişim kavramının kurulmasından doğacak talep ile turizm gelirlerini artırmayı, hizmet kalitesini artırarak müşteri memnuniyetini en üst düzeye çıkarmayı ve sürekli bir yapı sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca teknolojinin hızla gelişmesi, turizm sektöründe hizmetin daha verimli ve hatasız verilebileceği umudunu düşündürmektedir. Bu nedenle daha nitelikli bir hizmet daha az kaynağa odaklanır. Hizmet standartlarının geliştirilmesinde yeni bir ürünün tasarımı veya mevcut bir ürünün geliştirilmesi, farklı hedef gruplardaki turistlerin beklentilerine uygun olarak tasarlanmaktadır (Türkiye Turizm Stratejisi, 2014). Algılanan hizmet kalitesi ise, tüketicilerin hizmet hakkındaki görüşlerinin toplamıdır ve tüketicilerin hizmet karşılanmadan önce var olan beklentileri ile hizmet yerine getirildikten sonra ortaya çıkan algının belirlenmesiyle oluşur (Aksu, 2012: 28; Markovic ve Rasar, 2010: 196). Tüketiciler istek ve ihtiyaçlarını karşılayan ve tatmin edebilecekleri hizmetleri tercih etmektedir. Bu nedenle hizmet kalitesi, beklentilerin karşılanma derecesine göre değerlendirilmektedir (Burton, 1998: 120). Günümüzde hizmetlerin ve hizmet sağlayıcıların nicelik olarak çeşitlendiği söylenebilmektedir. Böyle bir ortamda, müşteriler artık daha seçicidir ve memnun olmadıkları veya sevmedikleri bir hizmet söz konusu olduğunda farklı seçenekleri değerlendirirler. Dolayısıyla bu rekabet ortamında ancak müşteriye memnun edebilecek firmalar başarılı olabilmektedir. Bu durumda firmalar müşterilerin

ihtiyaç ve beklentilerinin farkında olmalı, ihtiyaç ve beklentileri karşılamak için çaba göstermelidir. Müşterilerin ihtiyaç ve beklentilerini karşılamının yanı sıra bu ihtiyaç ve beklentileri aşarak da memnun bir müşteri profiline sahip olmak mümkün görülmektedir (Aksu, 2012:72; Çelik, 2012: 33-34).

Algılanan hizmet kalitesi bakımından hem Türkiye’den hem de yabancı literatürde oldukça fazla bilimsel çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Toplum aldığı hizmetin kalitesine göre satın alma davranışını şekillendirmektedir. Bu bakımdan ekoturizm hizmetini satın alan turistlerin algıladıkları hizmet kalitesi bölgesel ve sektör bakımından gelişimle yakından ilgilidir.

2. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

Çalışmanın uygulama kısmını oluşturan bu bölümde, çalışmada kullanılan analiz yöntemi, amacı, kapsamı, evren ve örnekleme, ölçme aracı, araştırmanın hipotezleri, sınırlılıkları ile bulgu ve yorumlarına ilişkin bilgiler yer alacaktır.

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın temel amacı; Batı Akdeniz Bölgesi içinde yer alan Isparta ilinin eko turizm potansiyelini deneyimleyen yerli turistlerin destinasyon deneyiminden sonra algılanan hizmet kalitesi ile beklenen hizmet kalitesi arasındaki farklılıklara ilişkin durum tespitidir.

2.2. Araştırmanın Sorusu ve Hipotezleri

Araştırmanın temel sorusu şu şekildedir:

- Yerli turistlerin, Kovada Gölü eko turizm destinasyonuna yönelik beklendikleri hizmet kalitesi ile algıladıkları hizmet kalitesi arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın hipotezleri ise şu şekildedir:

H₁: Yerli turistlerin demografik özellikleri bakımından Kovada Gölü Eko turizm destinasyonuna yönelik algıladıkları hizmet kalitesine ilişkin anlamlı bir farklılık gösterir.

H₂: Kovada Gölü eko turizm hizmeti alan turistlerin algılanan hizmet kalitesinin boyutları arasında olumlu karşılıklı ilişki bulunmaktadır.

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın uygulama alanı Batı Akdeniz Bölgesinde yer alan Isparta ili Eğirdir ilçesi sınırlarında yer alan Kovada Tabiat Parkını özel bir tur firması ile 2022 yılının ilk altı ayında ziyaret eden yerli turistler oluşturmaktadır.

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni sınırlılıkla da bahsedilen Kovada Gölünü eko turizm amaçlı, özel bir tur firması ile 2022 yılının ilk altı ayında ziyaret etmiş 324 kişiden oluşan bir evren oluşturmaktadır. Evrenin bu şekilde belirlenmesi yaklaşımı Büyüköztürk vd. (2012) tarafından ulaşılabilir evren olarak ifade edilmektedir Evren sayısı özel tur firmasının yetkililerinden temin edilmiştir. Bu evreni temsil eden örneklem büyüklüğü +/- %10 kabul edilebilir hata ile

hesaplandığı %95 güven seviyesinde 55 örneklem şeklinde oluşmaktadır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004).

2.5. Araştırmanın Ölçeği

Araştırmada kullanılan ölçek Demirebulat ve Aymankuy (2019)’un “*Ekoturizme Katılan Yerli Turistlerin Destinasyon Hizmet Kalitesine Yönelik Değerlendirmeleri Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği*” başlıklı çalışmasında geliştirmiş oldukları anket formu yer almaktadır. Ölçek 6 boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; *Güvence (8 ifade)*, *Eko-Fiziksel Özellikler (16 ifade)*, *Empati (6 ifade)*, *Heveslilik (4 ifade)*, *Fiziksel Özellikler (6 ifade)* ve *Güvenilirlik (5 ifade)* şeklinde ortaya konulmuş ve bu boyutlara ilişkin toplam ifade sayısı 45’tir.

Ölçek anket formu şeklinde elektronik ortamda hazırlanmış ve tur programına katılan yerli turistlere elektronik ortamda gönderilerek veriler elde edilmiştir.

2.6. Araştırmanın Bulguları Ve Yorumları

Araştırmanın bu kısmında Kovada Gölü eko turizm ziyaretine katılan yerli turistlerin hizmet kalitesine yönelik beklentilerinin ölçülmesi sonuçlarına yer verilecektir. Bu kapsamda anket verilerine dayalı olarak demografik bölümde yer alan frekans dağılımları, yapılan fark testleri ve korelasyon analizleri sonuçları raporlanacaktır.

2.6.1. Demografik Bulgular

Araştırmanın örnekleme yönelik olarak araştırmanın yapıldığı Kovada Gölü eko turizm etkinliğinin hizmet kalitesi ölçülmesi anketinde yer alan cinsiyet, yaş, daha önce eko turizm faaliyetine katılma durumu, yılda kaç kez eko turizm yapıldığı, eğitim durumu, katılımcının tura kiminle katıldığı, katılımcının aylık gelir durumu, medeni durumu ve hangi ilde yaşadığına yönelik yöneltilen soruların sonuçları aşağıdaki Tablo 1.’de yer almaktadır.

Tablo 1. Demografik Bulgular

Demografik Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	27	49
	Erkek	28	51
Yaş	19-35	24	43
	36-51	28	51
	52 ve üzeri	3	6
Daha Önce Eko Turizm Faaliyetine Katılım	Evet	26	47
	Hayır	29	53
Eğitim Durumu	Orta Öğretim	8	14
	Lisans	35	64
	Lisans Üstü	12	22
Tura Birlikte Katılım	Aile	19	33
	Arkadaş	15	44
	Yalnız	9	23
Medeni Durum	Evli	39	71
	Bekar	15	29
Yaşanılan Bölge	Akdeniz	29	53
	Ege	12	22
	Marmara	6	11
	Diğer	8	14

Demografik bulgulara göre araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımı dengeli bir durumu ortaya koymaktadır. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında daha çok genç yaş grubunun olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların yarısının ilk eko turizm faaliyeti olduğu, yalnız eko turizm faaliyetine katılımın düşük olduğu, medeni durum bakımından evlilerin yoğunlukta olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Ayrıca Kovada Gölü ve çevresine eko turizm faaliyetine katılım %53

oranında Akdeniz bölgesinden yapılırken %22 oranında da Ege Bölgesinden katılım olduğu görülmüştür.

Katılımcıların Kovada Gölü eko turizm faaliyetine yönelik algılanan hizmet kalitesine ilişkin görüşlerini yansıtan ölçeğin ortalama puan değerleri Tablo 2.'de yer almaktadır.

Tablo 2. Kovada Gölü Ekoturizm Algılanan Hizmet Kalitesine İlişkin Ortalama Puanları

Boyutlar	Ölçek İfadeleri	Ortalama
Güvenlik	Ulaşım araçlarının güvenliği benim için önemlidir.	2,055
	Otelin (konaklama yapılan yer) güvenli olması benim için önemlidir.	2,273
	Otellerin kalite/hijyen güvence belgelerine sahip olması benim için önemlidir.	2,127
	Eko tatilde rehber ve diğer turizm çalışanlarının nazik ve olumlu tutum sergilemesi benim için önemlidir.	2,291
	Bölgenin genel olarak güvenli olması (ulaşım, gıda vb.) benim için önemlidir.	2,455
	Turizm çalışanlarının eko turizmle ilgili eğitim düzeyi benim için önemlidir.	2,4
	Rehberlerin eko turizm ile ilgili bilgi sahibi olması benim için önemlidir.	2,255
	Turizm çalışanlarının alanlarında eğitime/deneyime sahip olması benim için önemlidir.	2,545
Ekofiziksel Özellikler	Bölgede katalog ve broşürlerin geri dönüşebilir malzemelerle yapılmış olması benim için önemlidir.	2,473
	Bölgenin çevre temizliği (çöp atıklarının olmaması, geri dönüşüm kutularının bulunması vb.) benim için önemlidir.	2,236
	Otellerin atık azaltma (geri dönüşüm) programlarını uygulaması benim için önemlidir.	2,309
	Otellerin atık azaltma (geri dönüşüm) programlarını uygulaması benim için önem	2,364
	Otellerin çevreye duyarlılık (çevre yönetimi) sertifikalarına sahip olması benim için önemlidir.	2,4
	Alternatif ulaşım araçlarının (teleferik vb.) kullanımı benim için önemlidir.	2,436
	Bölgede eko tur rotalarına ilişkin tabela ve yönlendirme levhalarının varlığı benim için önemlidir.	2,509
	Bölgenin biyolojik çeşitliliği benim için önemlidir.	2,418
	Otellerin çevre düzenlemesi ve peyzajı benim için önemlidir.	2,491
	Bölgede yerel eğlence ve kültürel etkinliklerin yapılması benim için önemlidir.	2,618
	Otel binalarının doğaya ve çevreye uyumu benim için önemlidir.	2,291
	Otellerde kullanılan yapı ve tefriş (donanım) malzemelerinin doğal çevreyle uyumlu olması ve yerel unsurları yansıtmaması benim için önemlidir.	2,582
	Bölgenin doğal ve kültürel çekiciliği benim için önemlidir.	2,255
	Otellerin mimari yapısının özgünlüğü (yöreyle uyumu) benim için önemlidir.	2,436
	Bölgede gürültünün normal sınırlar içerisinde olması benim için önemlidir.	2,418
	Otellerin enerji ve su tasarrufu ile ilgili uygulamaları olması benim için önemlidir.	2,582
Empati	Müşterilerin doğru bir şekilde bilgilendirilmesi benim için önemlidir.	2,291
	Rehberlerin, müşterilerin ihtiyaçlarını anlayarak gerçekleştirmeleri benim için önemlidir.	2,309
	Müşterinin kendisine değer ve önem verildiğini hissetmesi benim için önemlidir.	2,345
	Turizm çalışanları ve rehberin sorunları dinleme yetisi benim için önemlidir.	2,327
	Turizm çalışanlarının müşteri isteklerini yerine getirebilmek için ekstra çaba göstermesi- benim için önemlidir.	2,382
	Turizm çalışanlarının müşterilerin ihtiyaçlarını anlayarak gerçekleştirmeleri benim için önemlidir.	2,418
Heves	Yerel halkın konukseverliği ve yardımseverliği benim için önemlidir.	2,4
	Bölgedeki turizm çalışanlarının yardımseverliği benim için önemlidir.	2,4
	Esnaf ve yerel sürücülerin olumlu tutum ve davranışları benim için önemlidir.	2,382
	Rehberin bilgi verme isteği benim için önemlidir.	2,455
Fiziksel Özellikler	Alışveriş, yeme-içme, eğlence vb. işletmelerinin yöreye uygun özellikler taşıması benim için önemlidir.	2,345
	Bölge ulaşım imkanları benim için önemlidir.	2,364
	Yerel ulaşım ağı imkanları benim için önemlidir.	2,455

Güvenilirlik	Yerel ulaşım hizmetlerinin konforu/hızı ve ekonomikliği benim için önemlidir.	2,564
	Bölgede yerel ürünlerin satışının yapıldığı mekanların varlığı benim için önemlidir.	2,491
	Bölgenin doğal, kültürel ve tarihi çekiciliği benim için önemlidir.	2,327
	Eko tatil için ödenen tur bedelinin karşılığının alınması benim için önemlidir.	2,2
	Eko tatilde taahhüt edilen hizmetlerin verilen süre içinde yapılması benim için önemlidir.	2,327
	Rehberlerin problem çözümündeki gayret ve samimiyeti benim için önemlidir.	2,255
	Rehberlerin bilgi düzeylerinin yeterliliği ve doğruluğu benim için önemlidir.	2,236
	Eko tatildeki hizmetlerin ilk seferde ve tam yapılması benim için önemlidir.	2,073

2.6.2. Ölçek Güvenilirlik Değerleri

Eko turizmde algılanan hizmet kalitesi ölçeği ve boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizleri yapılmış ve sonuçlar tablo 3'te raporlanmıştır.

Tablo 3. Güvenilirlik Değerleri

Ölçek	İfade	Cronbach'sAlpha Değeri
Eko turizmde Algılanan Hizmet Kalitesi (EAHK)	45	0,923
EAHK Ölçeğinin Alt Boyutları		
Güvenlik	8	0,951
Eko fiziksel	16	0,972
Özellikler		
Empati	6	0,938
Heveslilik	4	0,941
Fiziksel Özellikler	6	0,812
Dışsal Faktörler	5	0,946

Eko turizmde Algılanan Hizmet Kalitesi ölçeğinin güvenilirlik katsayılarına bakıldığında eşik değer olan .70 değerinin çok üzerinde (tüm boyutlar yüksek güvenilirliğe sahip) değer elde edilmesi ve ölçek verileri üzerinden bilimsel değerlendirme yapılmasını mümkün kılmaktadır.

2.6.3. Demografik Değişkenler ile Eko turizmde Algılanan Hizmet Kalitesine Yönelik Fark Testleri

Araştırmanın bu bölümünde ele alınan demografik değişkenlerle, eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlarla ilgili tablolar aşağıda belirtilmektedir.

Tablo 4. Eko turizme Yönelik Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Cinsiyet Açısından Farklılığı (Bağımsız Örneklem T-Testi)

Alt boyutlar	Cinsiyet	Sıklık	Ortalama	Standart Sapma	T	P
Güvenlik	Kadın	27	2,2917	0,79436	-	0,949
	Erkek	28	2,308	1,06201		
Ekofiziksel Özellikler	Kadın	27	2,4676	0,84199	0,317	0,753
	Erkek	28	2,3862	1,04887		
Empati	Kadın	27	2,3642	0,80202	0,141	0,889
	Erkek	28	2,3274	1,10692		
Heves	Kadın	27	2,463	0,88444	0,379	0,706
	Erkek	28	2,3571	1,16155		
Fiziksel Ortam	Kadın	27	2,5	0,92334	0,537	0,594
	Erkek	28	2,3512	1,11973		
Güvenilirlik	Kadın	27	2,1333	0,72959	-	0,524
	Erkek	28	2,3	1,14374		

Eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesine yönelik cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin analiz Tablo 3.3'de yer almaktadır. Buna göre cinsiyete göre Güvenlik, Ekolojik ve Fiziksel Özellikler, Empati, Heves, Fiziksel Ortam ve

Güvenilirlik boyutları cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Kadınlar ve erkekler eko turizme yönelik algıladığı hizmet kalitesi bakımından benzer görüşlere sahiptirler bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo 3.5. Eko turizme Yönelik Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Medeni Durum Bakımından Farklılığı (Bağımsız Örneklem T-Testi)

Alt boyutlar	Medeni Durum	Sıklık	Ortalama	Standart Sapma	T	P
Güvenlik	Evli	39	2,1282	0,90978	-2,522	0,015
	Bekar	15	2,8083	0,82493		
Ekofiziksel Özellikler	Evli	39	2,2756	0,95216	-2,296	0,026
	Bekar	15	2,9042	0,7451		
Empati	Evli	39	2,1538	0,92432	-2,814	0,007
	Bekar	15	2,9222	0,82584		
Heves	Evli	39	2,25	1,04189	-2,161	0,035
	Bekar	15	2,9	0,83345		
Fiziksel Ortam	Evli	39	2,2521	0,98592	-2,377	0,021
	Bekar	15	2,9556	0,94169		
Güvenilirlik	Evli	39	2,0872	0,9785	-2,181	0,037
	Bekar	15	2,64	0,77164		

Eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesine yönelik medeni duruma göre farklılaşmasına ilişkin analiz Tablo 3.4'te yer almaktadır. Medeni duruma göre *Güvenlik, Ekolojik ve Fiziksel Özellikler, Empati, Heves, Fiziksel Ortam ve Güvenilirlik* boyutları farklılaşmaktadır. Bekar

katılımcıların boyutlara ilişkin ortalama puanları evli katılımcılara göre daha yüksek değer almıştır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde bekar olan eko turizm katılımcılarının algıladıkları hizmet kalitesi daha yüksektir denilebilir.

Tablo 3.6. Eko Turizme Yönelik Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Daha Önce Eko turizm Faaliyetine Katılım Bakımından Farklılığı (Bağımsız Örneklem T-Testi)

Alt boyutlar	Daha Önce Ekoturizm Faaliyetine Katılım	Sıklık	Ortalama	Standart Sapma	T	P
Güvenlik	Evet	26	2,5577	0,70554	2,038	0,047
	Hayır	29	2,069	1,05464		
Ekofiziksel Özellikler	Evet	26	2,6394	0,66903	1,651	0,106
	Hayır	29	2,2349	1,11474		
Empati	Evet	26	2,5962	0,71519	1,918	0,061
	Hayır	29	2,1207	1,10095		
Heves	Evet	26	2,5865	0,81836	1,243	0,22
	Hayır	29	2,25	1,17451		
Fiziksel Ortam	Evet	26	2,6218	0,7754	1,4	0,168
	Hayır	29	2,2471	1,18575		
Güvenilirlik	Evet	26	2,5	0,79649	2,163	0,035
	Hayır	29	1,9655	1,03105		

Eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesine yönelik daha önce eko turizm faaliyetine katılım durumuna göre farklılaşmasına ilişkin analiz Tablo 3.5’de yer almaktadır. Buna göre daha önce eko turizm faaliyetine katılım durumunu bakımından *Ekolojik ve Fiziksel Özellikler*, *Empati ve Fiziksel Ortam* boyutları daha önce eko turizm faaliyetine katılım durumuna göre farklılaşmamaktadır. *Güvenlik*, *Heves ve Güvenilirlik* boyutları bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. *Güvenlik* boyutu

bakımından daha önce eko turizm faaliyetine katılmış olanların katılmayanlara göre daha yüksek bir ortalama puanına sahip oldukları görülmektedir. *Heves* boyutu bakımından daha önce eko turizm faaliyetine katılmış olanların daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. *Güvenilirlik* boyutu bakımından ise daha önce eko turizm faaliyetine katılanların daha yüksek güvenilirlik ortalama puanına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 3.7. Eko Turizme Yönelik Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Eğitim Durumu Bakımından Farklılığı (ANOVA Testi)

Alt boyutları	Yaş grubu	Sıklık	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Güvenlik	Orta Öğretim	8	2,0781	1,01537	0,391	0,678
	Lisans	35	2,2964	0,99589		
	Lisans Üstü	12	2,4583	0,68948		
Ekofiziksel Özellikler	Orta Öğretim	8	2,3594	1,21823	1,233	0,300
	Lisans	35	2,3125	0,94931		
	Lisans Üstü	12	2,8021	0,67516		
Empati	Orta Öğretim	8	2,2292	1,14413	0,649	0,527
	Lisans	35	2,2762	0,98845		
	Lisans Üstü	12	2,625	0,75252		
Heves	Orta Öğretim	8	2,375	1,27475	1,224	0,302
	Lisans	35	2,2786	1,01237		
	Lisans Üstü	12	2,8125	0,86027		
Fiziksel Ortam	Orta Öğretim	8	2,3333	1,1919	0,774	0,466
	Lisans	35	2,3333	1,05873		
	Lisans Üstü	12	2,75	0,77688		
Güvenilirlik	Orta Öğretim	8	2,325	1,27811	0,4	0,672
	Lisans	35	2,1314	0,9725		
	Lisans Üstü	12	2,4	0,68755		

Tablo 3.6’da eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesinin alt boyutlar bakımından eğitim durumuna göre farklılık testi bulguları yer almaktadır. Alt boyutlar bakımından eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık

bulunmamıştır. Tabloda yer alan sonuçlara göre eğitim düzeyi fark etmeksizin algılanan hizmet kalitesi her eğitim düzeyi için aynıdır.

Tablo 3.8. Eko Turizme Yönelik Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeği Alt Boyutlarının Gelir Düzeyi Bakımından Farklılığı (ANOVA Testi)

Alt boyutları	Yaş grubu	Sıklık	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Güvenlik	5.000 TL’ye kadar	18	2,1181	1,0383	0,596	0,555
	5.001-10.000 TL	24	2,4375	0,9484		
	10.000 TL Üstü	13	2,2981	0,75267		
Ekofiziksel Özellikler	5.000 TL’ye kadar	18	2,2014	1,05011	0,753	0,476
	5.001-10.000 TL	24	2,5443	0,92656		
	10.000 TL Üstü	13	2,5192	0,83556		
Empati	5.000 TL’ye kadar	18	2,1296	1,04405	0,759	0,473
	5.001-10.000 TL	24	2,5	0,96309		
	10.000 TL Üstü	13	2,359	0,84395		
Heves	5.000 TL’ye kadar	18	2,1667	1,08126	0,759	0,473
	5.001-10.000 TL	24	2,5521	0,99449		
	10.000 TL Üstü	13	2,4808	1,02805		

	5.000 TL'ye kadar	18	2,213	1,16007		
Fiziksel Ortam	5.001-10.000 TL	24	2,5625	1,01536		
	10.000 TL Üstü	13	2,4615	0,83929	0,605	0,55
	5.000 TL'ye kadar	18	2,0222	1,06249		
Güvenilirlik	5.001-10.000 TL	24	2,375	0,9442		
	10.000 TL Üstü	13	2,2	0,84459	0,693	0,505

Tablo 3.7'de eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesinin alt boyutlar bakımından gelir düzeyine göre farklılık testi bulguları yer almaktadır. Alt boyutlar bakımından gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Tabloda yer alan sonuçlara göre gelir düzeyi fark etmeksizin algılanan hizmet kalitesi her gelir düzeyi için aynıdır.

2.6.4. Eko turizme Yönelik Algılanan Hizmet Kalitesinin Boyutlar Arası İlişkisi

Çalışmanın bu bölümünde, eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesi boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlarla ilgili Tablo 3.8'de belirtilmektedir.

Tablo 3.9. Eko Turizme Yönelik Algılanan Hizmet Kalitesinin Boyutlar Arası Korelasyon Analizi

Boyutlar		Güvenlik	Ekolojik ve Fiziksel Özellikler	Empati	Heves	Fiziksel Özellikler	Güvenilirlik
Güvenlik	Kor. Katsay Sig.	1	,896** .000	,888** .000	,865** .000	,888** .000	,856** .000
Ekofiziksel Özellikler	Kor. Katsay Sig.	,896** .000	1	,906** .000	,917** .000	,894** .000	,852** .000
Empati	Kor. Katsay Sig.	,888** .000	,906** .000	1	,918** .000	,897** .000	,875** .000
Heves	Kor. Katsay Sig.	,865** .000	,917** .000	,918** .000	1	,893** .000	,879** .000
Fiziksel Özellikler	Kor. Katsay Sig.	,888** .000	,894** .000	,897** .000	,893** .000	1	,867** .000
Güvenilirlik	Kor. Katsay Sig.	,856** .000	,852** .000	,875** .000	,879** .000	,867** .000	1
** Korelasyon önem düzeyi 0.01							

Eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesinin alt boyutları arasında yapılmış olan korelasyon analiz sonuçlarına göre her alt boyut içindeki karşılıklı etkileşim değerleri çok yüksek düzeydedir (.000).

3. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Isparta ilinde yer alan Kovada Gölü Tabiat Parkı'nı özel bir tur işletmesi ile ziyaret eden turistlerin eko turizme yönelik algılanan hizmet kalitesi nicel olarak araştırılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir;

- Katılımcıların cinsiyetleri bakımından algılanan hizmet kalitesinin boyutları itibari ile istatistiki olarak anlamlı bir farklılığa sahip olmadığı görülmüştür. Eko turizm amacı ile gelen turistler ister kadın ister erkek olsun algılanan hizmet kalitesini, cinsiyet etkisi ile farklı bir şekilde algılamadığı görülmüştür.
- Katılımcıların medeni durumuna göre yapılan farklılık analizlerinde ise bekar bireylerin evli bireylere göre güvenlik, eko fiziksel özellikler, empati, fiziksel özellikler ve güvenilirlik boyutları bakımından daha yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmüştür.

- Katılımcılara daha önce eko turizm faaliyetine katılım yapma/yapmama durumuna göre yapılan farklılık analizinde güvenlik, heves ve güvenilirlik boyutları bakımından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Daha önce eko turizm faaliyetine katılmayan bireylerin güvenlik, heves ve güvenilirlik boyutları bakımından katılmayanlara göre daha düşük ortalama puanlara sahip olduğu görülmüştür. İlk kez eko turizm faaliyetine katılanların algılanan hizmet beklentilerinin daha düşük olduğu söylenebilir.
- Eğitim ve gelir düzeyleri bakımından yapılan farklılık analizlerinde ise düzey fark etmeksizin algılanan hizmet kalitesi bakımından her grubun aynı algıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Algılanan hizmet kalitesi bakımından boyutlar arası korelasyon analizi sonucunda her boyutun yüksek düzeyde olumlu ve anlamlı korelasyonlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna herhangi bir boyuttaki olumlu veya olumsuz bir değişim yüksek düzeyde bir başka boyuta etki etmektedir.

Çalışmanın sonucunda Kovada Gölü Milli Parkı'na tur firmaları ile eko turizm faaliyetine katılan turistlerin algılanan hizmet kalitesi bakımından istatistiksel analizler yapılmış ve destinasyona ilişkin sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar destinasyona yönelik geliştirilecek stratejileri şekillendirmeye yardımcı verilerdir. Saha çalışmasının çeşitli dönemlerde tekrarlanarak sonuçlar daha geniş bir zaman dilimini kapsamıyla ilgili kamu ve özel sektör aktörlerine yönetim yaklaşımı oluşturabileceği önerilebilir.

TEŞEKKÜR

Araştırma verilerinin elde edilmesi sürecinde Albatros Turizm firmasına teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

AKESEN, A. (2009). Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımında Ekoturizmin İşlevsel Önemi. 10. Ulusal Turizm Kongresi (21-24 Ekim 2009), ss.365-374, Mersin Üniversitesi, Mersin.

AKPINAR, E., BULUT, Y. (2010). Ülkemizde Alternatif Turizm Bir Dalı Olan Ekoturizm Çeşitlerinin Bölgelere Göre Dağılımı ve Uygulama Alanları. III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi (20-22 Mayıs 2010), ss.1575-1594, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin.

AKSU, M. (2012). Hizmet Kalitesinin Bir Unsuru Olarak Atmosferin Müşteri Sadakati Üzerine Etkisi: Bozcaada'daki Otellerde Konaklayan Yerli Turistler Üzerinde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

AKSU, M. (2012). Hizmet Kalitesinin Bir Unsuru Olarak Atmosferin Müşteri Sadakati Üzerine Etkisi: Bozcaada'daki Otellerde Konaklayan Yerli Turistler Üzerinde Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

ALKAN, M. (2014). Turizm Politikası: Tanımı ve Özellikleri. İçinde A. Timur (Edt.), Turistik Ürün Politikası (ss.7-28). Ankara: Detay Yayıncılık.

AYDIN M, ŞULE, Y., İBRAHİM A. (2013). Ekoturizm. İçinde Ş. Aydın Tükeltürk ve M. Boz (Edt.), Turizmde Güncel Konu ve Eğilimler (ss.3-30). Ankara: Detay Yayıncılık.

BEKDEMİR, Ü., ELMACI, S. (2014). Giresun İlinin Eko-Turizm Potansiyeli ve Değerlendirme Olanakları. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Karadeniz Özel Sayısı (6), 1-30.

BUCKLEY, R. (2013). Defining Ecotourism: Consensus on Core, Disagreement on Detail. İçinde Roy Ballantyne and Jan Packer (Edt.), International Handbook on Ecotourism (ss.9-14). UK: Edward Elgar Publishing.

BURTON, R. (1998). Maintaining the Quality of Ecotourism: Ecotour Operators' Responses to Tourism Growth. Journal of Sustainable Tourism, 6 (2), 117-142.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., KILIÇ Ç, E., AKGÜN, Ö. E., KARADENİZ, Ş., VE DEMİREL, F. (2012). Örneklemeye yöntemleri.

COSMESCU, I VE COSMESCU, D. (2007). The Ecotourism-A Strategic Alternative for Contemporary Tourism. Annals of the University of Petroşani, Economics, 7, 65-72.

ÇELİK, M. (2012). Müşteri Memnuniyeti ve Hizmet Kalitesi Üzerine Adıyaman Üniversitesi Yemekhanesinde Bir Uygulama. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (10), 29-54.

DEMİR, Ş Ş. (2014a). Beş Yıllık Kalkınma Planlarından Türkiye Turizm Stratejisi 2023'e: Turizmde Tanıtma Çalışmalarına Yönelik İçerik Analizi. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (15), 101-119.

DEMİRBULAT, Ö. G., AYMANKUY, Y. (2019). Ekoturizme Katılan Yerli Turistlerin Destinasyon Hizmet Kalitesine Yönelik Değerlendirmeleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği). Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 16(1), 48-70.

GHEORGHE, A UDRESCU, M A. (2018). Management Model of Ecotourism Services Quality Analize. Romanian Statistical Review, 2, 119-136.

GÜÇLÜ, İ. (2013). İşletmelerin Uluslararasılaşma Sürecinde İhracat Stratejileri ve Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

HABERAL, H. (2015). Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm-Doğa Turizmi-Kırsal Turizm-Yayla Turizmi. (1. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

KAFYRİ, A., HOVARDAS, T. POİRAZİDİS, K. (2012). Determinants of Visitor Pro- Environmental Intentions on Two Small Greek Islands: Is Ecotourism Possible at Coastal Protected Areas?. Environmental Management, 50, 64-76.

KAPLAN, S. (2013). Community Based Ecotourism for Sustainable Development in Eastern Black Sea Region an Evaluaion Through Local Communities Tourism Perception. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

MARKOVIĆ, S., RASPOR, S. (2010). Measuring Perceived Service Quality Using Servqual: A Case Study of the Croatian Hotel Industry. Management, 5 (3), 195-209.

TEKİN, M., KASALAK, M.A. ÖZTÜRK, A. (2014). Sürdürülebilir Turizm Çeşidi Olarak Ekoturizm: Beyşehir ve Çevresi Ekoturizm Kaynakları Uygulaması. III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi (04-05 Nisan 2014), ss.618-627, Kuşadası, Aydın.

TURİZM ŞURASI EYLEM PLANI. (Mart 2018). <http://turizmsurasi.kultur.turizm.gov.tr>

YAZICIOĞLU, Y., ERDOĞAN, S. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara.

YILDIZ, O., ERDİL, T. S. (2013). Türkiye Havayolu Yolcu Taşımacılığı Sektöründe Hizmet Kalitesinin Karşılaştırmalı Ölçümlenmesi. Öneri, 10 (39), 89-100.

ÖRGÜT ADALETİNİN ÇALIŞANLAR ÜZERİNDEKİ PERFORMANS VE İŞ TATMİNİNE ETKİSİ: NEVŞEHİR İLİ ÖRNEĞİ

Su Ünlü^{1*}

Özet: Çalışma ortamındaki adalet algısının işgörenlerin iş ortamındaki çalışma performansını etkileyen önemli unsurlardan biri olduğu düşüncesinden yola çıkılarak; Nevşehir Valiliği'nde çalışan personellerin örgütsel adalet algı düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı, örgütsel adaletle ve iş tatmini ile bireysel iş performansı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın örneklem grubunu, Nevşehir İl Valiliği'nde görev yapan 104 personel oluşturmuştur. Araştırmada nicel araştırma yöntemi benimsenip, “Betimsel – İlişkisel Tarama Modeli” kullanılarak veriler elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak “Örgütsel Adalet Ölçeği”, “Minnesota İş Tatmini Ölçeği” ve “Performans Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde korelasyon testinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; örgütsel adalet algısı ile çalışanların bireysel performans algıları arasında, örgütsel adalet algısı ile çalışanların iş tatmini algıları arasında ve iş tatmini ile çalışanların bireysel performans algıları arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Algı, Çalışan, Örgütsel Adalet, Bireysel Performans, İş Tatmini.

THE EFFECT OF ORGANIZATIONAL JUSTICE ON PERFORMANCE AND JOB SATISFACTION ON EMPLOYEES: THE CASE OF NEVŞEHİR PROVINCE

Abstract: This research is based on the idea that justice perception in the workplace is one of the most important factors that affect working performance of employees. In this sense, it has been studied that whether the levels of organizational justice perception of employees in Nevşehir governorship differ or not according to their demographic features. In addition the relation between organizational justice, job satisfaction and working performance has been investigated. The sample group of the study is composed of 104 employees who worked in Nevşehir governorship. Quantitative research method was used in this study and data were obtained using descriptive – relational data model. Attitude scales of organizational justice and job satisfaction scale and performance were used as data collection tool. As a result of the research; it has been determined that there is a positive relationship between the perception of organizational justice and the individual performance perceptions of the employees, between the perception of organizational justice and the perceptions of the employees' job satisfaction, and between the job satisfaction and the individual performance perceptions of the employees.

Keywords: Perception, Employee, Organizational Justice, Personal Performance, Job Satisfaction.

¹**Adres:** Kayseri Üniversitesi 15 Temmuz Yerleşkesi Talas/Kayseri, Türkiye.

*Sorumlu Yazar: s_unlu@yahoo.com

Atıf: Ünlü, S. (2022). Örgüt Adaletinin Çalışanlar Üzerindeki Performans ve İş Tatminine Etkisi: Nevşehir İli Örneği. Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(1): 49-58.

GİRİŞ

Örgütsel adalet kavramı, çalışan bireylerin iş yaşamında gerçekleşen sosyal ve fiziksel olaylara ilişkin adalet algısıyla bir bütün olarak ele alınır (Folger ve Cropanzano, 1998). İlk kez Adams'ın eşitlik teorisiyle başlamış olan bu algı, kişilerin çalışma ortamlarındaki iş arkadaşlarıyla kıyaslama yaparak hissettikleri eşitlik düşüncelerinin iş verimi üzerindeki etkileriyle ilgilidir (Luthans, 1981:197). Adalet kavramının olduğu bir çalışma ortamının çalışan üzerindeki etkisi ile işyerindeki diğer ölçütlerin ilişkisini araştırmaktadır (İşcan, 2010). Farklı bir açıdan bakıldığında işverenin işgörene karşı gösterdiği davranışlar, aldığı kararlar ve bu davranışlarla kararları işgörenlerin adil olarak değerlendirip bu konuyla ilgili herhangi bir şikayetin olmaması örgütsel adaletin başarıya ulaştığına dair bir ölçüt olabilir (Pfeffer ve Langton, 1993).

Genel olarak çalışanların yaptıkları işleri ve sosyal durumlarını etrafindakilerle karşılaştırmak gibi eğilimleri mevcuttur. Eşit işe eşit para, eşit statü, eşit sosyal imkân ve eşit izin hakkı bunlardan birkaçıdır. Bunların sağlanması ve uygulama yöntemleri kişinin adalet algısını doğrudan etkilemektedir (Barling ve Michelle, 1993: 651).

İşyerlerindeki örgütsel adalet kavramı incelendiğinde üç ana tema üzerinden değerlendirildiği görülmektedir. İşçi kazanımları üzerine yapılan bu sınıflandırma “kazanç (dağıtım adaleti)”, “işlemler (işlemsel adalet)” ve “kişilerarası ilişkiler (kişilerarası bilgisel adalet)” olarak üçe ayrılır. Dağıtım adaletinde kazanılan hak ve ücretlerin paylaşımıyla, işlem adaletinde kararlar alma sürecinde kullanılan yöntem ve işlemlerin nasıl algılandığıyla ve kişilerarası ilişkiler ise işlemler hakkında karar verilirken kişilere gösterilen saygı ve özenle alakalıdır.

Örgütsel adaletin örgütsel bağlılığı artırdığı ve performans üzerine olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir. Aksine sürekli adalet arayışında olup haksızlığa uğradığını düşünen çalışanların ise zamanla farklı tutum ve durumlara sürüklenerek açık saldırgan davranışlar sergilediği görülmektedir (Yazıcıoğlu ve Topaloğlu, 2009).

Ülkemizde adalet algısı üzerine çalışmalar yapılmakta ve işçilerin iş algıları araştırılmaya devam edilmektedir. Bu konu hakkında yapılan çalışmaların sayısının yeterli olmadığı görülürken, tahmin edilebileceği üzere örgütsel adalet konusunda büyük oranda çalışma ortamlarının ve iş sahiplerinin de bilgisiz olduğu görülmektedir. Sorunların bireysel çözümler bulunarak çözülmeye çalışıldığı, bu durumun doğal sonucu olarak çalışanların iş doyumunu ve verimliliğinin yeterli olmadığı görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların işgören, işveren ve iş ortamı koşullarının iyileştirilmesi yönünde, ülkemizdeki iş yerlerinin profili ortaya konularak proaktif bir yapının sağlanması amacıyla benzer ya da daha kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir.

1. ÖRGÜTSEL ADALET KAVRAMININ TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Örgütsel adaletin, birçok farklı etkenle ilişkisinden dolayı çeşitli şekillerde tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar yapılırken asıl gerçeklerin bazen adil olarak kabul görmediği, bir kararın adil olması için işgörenlerin onu adil olarak

algılanması gerektiği kabul edilmiştir. Bundan dolayı adaletin sübjektif ve zamanla değişebilen bir algıya olduğu kabul edilmiştir (Folger ve Cropanzano, 1998). Bununla birlikte bireylerin çalıştıkları işyerlerinde alınan kararların adil olduğu hakkındaki düşüncesi de farklı olabilmektedir. Bu da, o örgütte adaletin olup olmadığıyla ilgili kesin bir yargıya varmamızı engellemektedir.

Bir işyeri işleyişinde; işçilerin kazançları, ödülleri, cezaları ve terfilerinin nasıl dağıtılacağı, nasıl karar verileceği ve onlara nasıl iletildiği ve bu durumun çalışanlar tarafından nasıl algılandığı örgütsel adaleti tanımlamaktadır. Yani yöneticinin aldığı kararların çalışanlar tarafından olumlu olarak algılanması örgütsel adaleti göstermektedir (İçerli, 2010). Örgütsel adalet bireye ne kadar adil davranıldığını incelerken; işyerinde alınan kararların hakça ve adil biçimde alınmasında destekleyici ve yol gösterici olmakta ve işveren üzerinde çalışanlar lehine ve adaleti bozmadan sağlıklı kararlar alınması için baskı oluşturmaktadır.

Örgütsel adalet, işyerlerinde işçi işveren veya işçi ile alınan kararlar arasındaki problemlerin tespitini sağlamaktadır. Çalışanların adil bulmadıkları kararların, durumların çözümü için birleştirici bir mekanizma sağlanabilmektedir (Dilek, 2005). İşyerindeki sorunları hızlı bir şekilde tespit edilerek; bu sorunlar kronik olmadan adaletli, hukuka uygun bir şekilde ve yerinde olarak çözümlenmesini, böylece işyerinde güvenin ve işbirliğinin artmasını, sorunların tam zamanında ve doğru çözümlenmesini, işveren ile işçi arasında saygının oluşmasının temelini atmaktadır.

Örgütsel adalet işyerlerindeki adalet kavramı üzerinde psikolojik bir değerlendirme olarak da nitelendirilebilir. Örgütün içerisindeki sosyal ve ekonomik değişikliklere karşı kişinin patronuna, çalışma arkadaşlarına, kurumuna karşı verdiği psikolojik tepkileri ile adalet algısını inceler (Aykut, 2007). Çalışanın söz hakkının olduğu, görüşüne değer verildiği, çalışana ait çözüm önerisinin hayata geçirildiği durumlarda, kişilerin özgüvenlerinin ve motivasyonlarının yükseleceği görülmüştür. Tüm çalışanların yaptıkları işler karşılığında aldıkları değer adil olarak algılandığında, gerek çalışma ortamı içindeki moral, motivasyonları yükselmiş gerekse çalışanların adalet hakkında daha olumlu görüşleri tespit edilmiştir.

Çalışanların uygulamaların adil olduğuna dair oluşan inancı, örgütsel adaletin temel inceleme alanıdır. Meydana gelen bu algı tutumlara, tutumlar da ileride olumlu ya da olumsuz davranışlara neden olur ve örgütsel yaşamı şekillendirir. İşyerinde oluşan adil olmama duygusu; işyerine olan bağlılık ve güveni azaltıp, çalışma verimini düşürüp ileride bireyin psikolojik ve sosyal hayatını etkileyerek, dolaylı olarak toplum ve işyeri düzenini olumsuz etkiler (Eker, 2006).

Çalışanların adaletli olmayan bir ortamda çalıştıkları düşüncesi ile birlikte işyerine karşı aidiyet duygusunun giderek azalması; performanslarının düşmesi, iş ortamındaki diyaloglarının azalması, sosyalleşeceği ortamlardan kaçınma, verilen görevlere ve talimatlara uymama, iş güvenliğini tehlikeye atma, iş sağlığına özensiz davranma, olumsuz davranışlar içersine girme, işi bırakma gibi birçok olumsuz durumlara sebep olabilmektedir. Çalışanlar bir adaletsizlikle karşılaştıklarında; adaletin nasıl olması gerektiğine yönelik gerek eylemsel olarak gerekse sözlü veya tamamen tepkisiz duruş sergileyebilmektedirler.

Akıllarında olması gerekenin ne olduğu ve bu durum karşısında ne yapılması gerektiğiyle ilgilenirler. Ve bu sorgulama sonucunda adil davranış nedir sorusunun cevabı ortaya çıkar.

Çalışanların adil bir ortamda çalışmalarını sağlamak örgütsel adalet hakkındaki meşguliyetlerini azaltarak adalet algısı nasıl gerçekleştirilmeli konusunu düşünmesini gerektirmez. İşverenler bu düşünce ile işçilerin adalet algılarını tespit etmeli ve çalışma sistemlerini düzenlerken göz önünde bulundurmalıdır. Onun içindir ki; gerçek adaletin olup olması önemli değildir, önemli olan hissedilen adalettir. İşveren de çalışanlara istedikleri adaleti (tüm bireyleri gözetecek şekilde) verebilmeli ve adil görünebilmelidir. Bunu sağlarken toplumun gelenek-görenekleri, kültürü ve içinde bulunduğu zamanın adalet algısına olan etkilerini göz önünde bulundurabilmelidir.

1.1. Örgütsel Adalet Kavramının Türleri ve Boyutları

Örgütsel adalet, iş yerlerindeki rollerle haklar konusunda bir otorite işlevi olarak literatürde boyutlara ayrılmıştır.

1.1.1. Dağıtımsal Adalet

Örgütsel adalet kavramının çıkışında ilk tanımlanan boyuttur. Bir örgüt içerisindeki kazanılmış hakların, ücretlerin adaletli bir şekilde nasıl paylaşım yapılacağıyla ilgilenmektedir. Bireyler, çalıştıkları işler karşılığında verilen hakların, ücretlerin adaletli olarak karşılığını alıp almadıklarıyla ilgilenmektedirler. Bu karşılıklara; ücretleri, izinleri, terfileri, ceza-ödülleri, statü ve rolleri gibi örnekler verilebilir. Bireyler aynı zamanda, çalışma ortamında kendi çabalarıyla elde ettikleri sonuçları daima başka çalışanlarla karşılaştırmaktadırlar. Gösterdikleri uğraş ve başardıkları performans karşılığında elde ettikleri kazanımları diğerleriyle karşılaştırarak, işyeri adaleti ile ilgili algı oluştururlar. Bunun sonucunda ise; ya adaletli davranıldığını düşünülüp performansları ve bağlılıkları artmakta ya da adaletsizlik düşüncesine kapılıp, verimliliklerinin giderek azalarak işten ayrılmaya varabilecek düzeyde olumsuz düşüncelere sebebiyet verebilmektedir. Aynı şekilde Adams tarafından ilk defa öne sürülen Eşitlik Teorisi'nde de, eşit katkının eşit kazanıma yol açması gerekliliği savunulmuştur (İşcan ve Naktiyok, 2004). Eşitlik Teorisi'nde, katkıların kazanımlara oranlanması kabul edilmiş ve her birey için bu oranın eşit olması gerektiği belirtilmiştir. Dağıtımsal adalet de bu teoriden köken almıştır.

1.1.2. Prosedürel Adalet

Dağıtımsal adalet sisteminin yeterli olmaması ve çalışanların adalet algılarına yeterli düzeyde açıklık getirilememesiyle, yetmişli yıllarda prosedürel adalet konusuna farklı bir boyut tanımlanmıştır. 1975 yılında ilk kez Thibaut ve Walker tarafından hukuk alanında yapılan araştırmayla, prosedürel adalet kavramının temelleri atılmıştır. Kavramın sosyal alandan örgütsel alana geçişi ise, Folger ve Greenberg (1985) sayesinde olmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde de prosedürel adaletin, dağıtımın sonuçlarından çok dağıtımın nasıl yapılacağı ile ilgilendiği görülmektedir.

Prosedürel adalet, sonuç odaklı olarak dağıtım işlemleri aşamasında kullanılan süreçlerle kararları kapsamakta ve bireylerin çalışarak hak ettikleri kazançların dağıtım

aşamasının ne kadar adaletli olduğuyla ilgilenmektedir (Greenberg, 1990). Bu kazançlara örnek olarak terfiler, ödüller, çalışma koşulları ve sosyal imkanlar verilebilir. Alınan kararların ve verilme süreçleri ile prensiplerin adil olup olmadığıyla prosedür adaleti ilgilenmektedir (Erdoğan, 2009).

1.1.3. Etkileşimsel Adalet

Örgütsel adalet kavramının üçüncü boyutu olan etkileşimsel adalet, Bies ve Moag tarafından ilk kez 1986 yılında adaletin iletişiminin bir kriteri olarak tanımlanmıştır. Bireylerin arasındaki ilişkileri baz alan, örgüt alanında ise işçi ile işveren arasındaki davranışları inceleyen boyuttur. İşçilerin adalet algılarının sadece dağıtım süreci ve prosedürel süreçten etkilenmeyip, aynı zamanda çalışma ortamlarındaki gördükleri muamelelerden ve iletişim olanaklarından da etkilendikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra çalışanların aralarındaki ilişkilerde sergiledikleri tavırlar da etkileşimsel adaletin alanına girmektedir.

1.2. Çalışanların Örgütsel Adalet Algılarının Önemi ve Değeri

Örgütsel adalet, çalışanların istek ve düşüncelerini tarif etmeye odaklanmış ve örgüt içinde algılanan adalet duygusunu tarif etmeye çalışmıştır. Adalet algısı artan bireyler, yönetimsel adalet sürecine katılmış ve bu kararların hem süreç kısmında hem karar kısmında kontrol etme deneyimini yaşamışlardır. Süreç kısmında ya bireysel ya da oluşturdukları gruplar vasıtasıyla dâhil olan çalışanlar, örgüt yönetiminde hem söz sahibi olmayı başarmışlar hem de çıktılarının daha adil dağılımını sağlamışlardır. Prosedürel adalette çalışanların rol oynadığı örgütlerde çıktıların maksimize olduğu görülmüş, örgüt bağlılığı ve performansı artmıştır. Örgütsel adalet katkısında bulunan çalışanlar, çıktıların dağılımı hakkında da söz sahibi olmuşlar ve kendi adalet ihtiyaçlarına göre eşit, eşit temelli ve ihtiyaç temelli olarak kazançların dağılımını sağlamışlardır.

Örgütsel adaletin kişilerarası ilişkilerde rol oynamasıyla, çalışanlar özsaygı ve kimlik kazanarak kendilerini rahatça ifade edebilme ortamı bulmuşlardır. Kurdukları sosyal ilişkilerle hem saygınlık hem de statü kazanmışlardır. Örgüt içerisinde kendine kimlik oluşturan bireyler; psikolojik, fizyolojik, maddi ve sosyal koşullarını, oluşmasını tasarladıkları örgütsel adalet süreçlerine borçludurlar.

2. BİREYSEL PERFORMANS TANIMI VE GEREKLİLİĞİ

Sürekli gelişip değişen bir sistemde varlıklarını devam ettirmeye çalışan örgütler dinamik bir yapı sergilemektedirler. Sürekli yenilenen bu sistem hem örgütü hem de örgüt içinde yer alan diğer faktörleri bir dönüşüme zorlamaktadır. Bir bakımdan bu zorunluluk hem örgüt bütünü hem de bireysel performans açısından bakıldığında avantaja dönüşebilmektedir. Aksi durumda bu zorunluluğa uyum sağlayamayan örgütlerin varlığı risk altına girebilir.

Bir yönetimde üstlerin görevi olup örgüt geleceğine etki eden stratejik planlama aşamasında, demokratik bir yapıyı örgütü kapsayacak şekilde vizyon ve misyon stratejilerinin benimsenmesi performans için önemli bir gelişmedir. Bu tarz bir yaklaşımın esas mantığıysa, örgütte bulunan bireyin

ile kuruluşun çıkarlarının örtüşmesinin sağlanmasıdır. Dolayısıyla bireylerin ve kuruluşların amaçları birbirleri ile uyum sağlarsa, performansta da mutlak bir düzeyde artış beraberinde getirecektir. Fakat bir örgütte bu ortamı sağlamak, iç ve dış çevredeki farklılıklar sebebiyle zorlu bir süreçtir. Öyle ki, bazı durumlarda performansın artış beklentisine girmeyip performansta bir düşüşe sebebiyet vermemeye odaklanılacaktır. Bireysel olarak performansta bir artış o örgütün performansının artışı anlamında değildir; fakat başlangıç olarak bir aşamasıdır. Bireysel performans boyutu, değişken durumlara göre farklılık gösterecektir. Bireysel performans gereklerinden en temel olanlarının ortaya konulmasının yanı sıra, bireysel performansa etki eden örgütsellik konusu da bireysel performans bir bütün içinde değerlendirilir.

2.1. Bireysel Performansa Etki Eden Temel Unsurlar

Örgütsel düzeyde bir başarının odak noktası olan performansta artış, kendi kendine ortaya çıkan bir aşama değildir. Performansın stratejik anlamda algılanması ve yönetilmesi gerekmektedir. Performans yönetimi, bir örgütte insan kaynaklarının en üst seviyede potansiyelini gerçekleştirme bağlamına yönelik olarak motive edilip sistemli bir şekilde yönetilmesidir (Hume, 1998: 35).

Performans yönetimi, örgüt içerisinde iki boyut kapsamında değerlendirilebilmektedir. İlk boyut, örgüt bütünlüğünü kapsayan örgütsel performans; ikinci boyut ise, bireysel performanstır (Barutçugil, 2002: 47). Bir kuruluşun performansının artması ya da azalması, bireysel boyutta da göz önünde bulundurulması gereken bir faktördür. Bireyler çalışma hayatlarının içerisinde bazı konulardaki çalışmalarını için takım olarak da bir araya gelebilirler. Böyle durumlarda takım performansın konusundan söz edilebilmektedir. Fakat yine de bir takımın performansı, birey performansının da bir göstergesi olarak ele alınabilmektedir.

Örgütsel performans konusunun ortaya konmasının en alt seviyeden başlaması; diğer bir deyişle bireysel olarak performansın değişim sürecinin, bireyden başlayarak takıma, çeşitli takımlara, takımlardan o örgütün fonksiyonun farklı bölümlerine daha sonra örgüt tamamına ve sonuç olarak bütün paydaşları kapsayan bir düşünsel bütünlüğe ulaşmaktadır. Bu bağlamda bir örgütte bireysel performansın, karşı karşıya gelinen durumlara göre farklı seviyelerde etkilenebilecek unsurları üç şekilde ele alınabilmektedir.

2.1.1. Yönetimsel Unsurlar

Bireysel performans konusu; sadece bireyle ilgiliymiş gibi gözükse de, bir yönetimin uygulanma biçimi ve örgütteki varlığın algılanmasıyla ilgilidir. Farklı bir bakış açısıyla; yenilikçi ve gerçekçi bir yönetim aşaması hayata geçirilmiyorsa, çalışanların performanslarını artırma çabaları bir şey ifade etmiş olmayacaktır. Bu nedenledir ki, yönetim unsurlarının üst kademelerden başlayarak tüm kademeleri kapsayacak şekilde yeşertilip yaşatılması lazımdır.

2.1.2. Bireyden Kaynaklanan Unsurlar

Bireysel performansa etki eden diğer bir etmen ise, bireyin kendisinin içerisinde bulunduğu durum ve niteliklerden

ortaya çıkan unsurlardır. Bu kapsamda söz konusu edilebilecek başlıca unsurlar; bireyin kültürel yapısı, sosyo – demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum vb.), uzman olduğu alan gelir düzeyi gibi etmenlerdir.

2.1.3. Diğer Unsurlar

Bu kategoriye de; bireyin zorunlu sebebiyetten dolayı özel alanlardaki mesleklerde çalışması, bu mesleklerde sosyal güvence alanındaki eksiklikler, herhangi bir ekonomik kriz dönemlerinde ağırlaşan şartlar, çalışılan yer ile ikamet ettiği yer arasındaki uzaklık ve madde bağımlılığı gibi, bireyin performansına olumsuz etki eden etmenler girmektedir (Barutçugil, 2002/a: 261 – 263; Barutçugil, 2002/b: 95 – 96; Barutçugil, 2004: 90 – 91).

2.2. Örgütsel Adalet Algısının Bireysel Performansa Etkisi

İşletmeler ve işgörenlerinin verimliliği ve etkinliği üzerine büyük bir tesiri olan performansın ne kadar gerekli olduğunun anlaşılması ve bu sürecin işgörenler tarafından onaylanması, bu performans sürecinin doğru ve adaletli bir şekilde algılanmasıyla mümkün olmaktadır (Kavanagh vd., 2007). İlk olarak, örgütün adalet yapısında var olan bilgi ve tecrübe birikimlerinin katılımcı ya da hedef doğrultulu performans değerlendirme sürecine uyarlanması gerekir. Bu performans değerlendirme sürecinde ayrıca, adalet algısına şekil veren faktörlerinde tespit edilmesi adına hareket edilmelidir. Bu şekilde oluşturulan tüm performans yönetim modelleri, insan odaklı ve onların beklentilerini esas alan bir temel yaklaşım içerisinde olabilmektedirler. Öyle ki, bireysel performans ile işgörenlerin örgütsel adalet algıları birbirleriyle etkileşim içerisinde yani doğrudan aralarında bir ilişki bulunmaktadır (Yung vd., 2011).

Kurumsal performansın artması için işletme yönetiminin temel yapısında yer alan örgüt, yönetici ve işgörenler açısından örgütsel adalet algısının yüksek seviyede gerçekleşmesi büyük önem arz etmektedir. Bu bir örgüt için ele alındığında; kurumsal performans da örgütsel adalet algısının uygulanması ve işgörenler tarafında hoş karşılanacak siteme olan güvenleri artacak, bu da performanslarına pozitif bir etki yapacaktır. Bu işgörenler, bu benimsedikleri sistemin daha aktif bir şekilde işlenmesine ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için artı bir çaba içerisinde olacaklardır. Bu da kurumsal performansın artmasına olumlu bir katkıda bulunacaktır. Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda da, örgütsel adalet ile bireysel performans arasında doğru bir orantı olduğu belirlenmiştir. Yani örgütsel adaletin sağlandığı ortamlarda, hem bireysel hem de takımsal performans da artış görülmektedir (Eker, 2006: 34 – 35).

3.İŞ TATMİNİ ÇERÇEVESİ VE BİREYSEL PERFORMANS İLE İLİŞKİSİ

İş tatmini; işgörenin işe karşı olan genel tutumu olarak bilindiğine göre, işe karşı olumlu tutumu meydana getiren unsurları iş tatminini yaratan değişkenler şeklinde görmek daha doğru olacaktır. Çünkü iş tatmini, bir işgöreni değişik özellikteki ve çok sayıdaki unsurun etkilemesi sonucu meydana gelen duygusal bir durumu belirtmektedir. Dolayısıyla bu değişkenlerden sadece biri, işgörenin iş tatmini seviyesini belirlemede yeterli olmayacaktır. Bu

yüzden tatmin çok boyutlu olup, bir dizi kompleks örgütsel ve bireysel sonuçlarla beraber değerlendirilmektedir (Öztekin, 2008: 9).

İş tatmini çalışanların örgüt içerisindeki refah düzeylerini ve davranış şekillerini etkilediğinden, çalışan bireylerin iş tatmini seviyeleri periyodik aralıklarla incelenerek iş tatmini seviyelerinin neden az olduğunun sebepleri araştırılarak gerekli tedbirler alınabilir. Bu şekilde, bireylerin yaptıkları işin tatminine ait görüşleri belirlenerek, tatmin düzeyleri üst seviyelere çıkarılabilir. İşin boyutlarında değişime gidilmesinin, işten alınan tatmin üzerinde etkili diğer faktörleri değiştirmekten daha uzun süreli etkileri olabilmektedir (George ve Jones, 2005: 92).

3.1. İş Tatmini İle Bireysel Performans Arasındaki İlişki

İş tatminiyle bireysel başarı arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, bireylerin iş tatmininin örgütün genel olarak etkinliğini anlama adına önemli bir konu olduğu ve bireyin işinden duyduğu memnuniyetle ortaya koyacağı performansı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunduğu görülmektedir (Özpehlivan, 2015). Çalışanlarının işlerinden tatmin olmasını sağlayabilen örgütler ve işletmeler, çalışanlardan daha yüksek düzeyli performans sergilemelerini isteyebilme hakkını da elde etmiş olurlar. Bireyin işini sevmesi ve işine karşı olumlu duygular beslemesi; örgütün beklentisi olan yüksek performans konusunda işini kaybetmeme, işyerine katkı sunma, statüsünü koruma amacı gibi etkenlerden dolayı yaptığı işte yüksek performans gösterme eğiliminde olabilecektir.

Yukarıda sayılan ve buna benzer diğer kriterler dolayısıyla, bireysel tatmin düzeyleri yüksek olan çalışanların buldukları örgütlerde yüksek düzeyli performans gösterdikleri söylenebilir (Greene, 1972; Cummings, 1973; Hackman ve Oldham, 1975; Mohrman vd., 1989; Gül ve Oktay, 2009). Ayrıca aşağıda yer aldığı üzere birçok farklı araştırma, iş tatmini alt boyutlarının bireysel performansa olumlu etkileri olduğunu göstermektedir;

- Yönetim Yetenekleri (Cummings, 1973; Hackman ve Oldham, 1975; Baker, 1988; Campbell vd., 1993; Hayajneh, 2000; Christen vd., 2006);
- İş ve Çalışma Koşulları (Baker, 1988; Christen vd., 2006; Yazıcıoğlu, 2010);
- Ücret (Hackman ve Oldham, 1975; Mohrman vd., 1989; Baker, 1988; Campbell vd., 1993; Gül ve Oktay, 2009);
- Terfi (Greene, 1972; Campbell vd., 1993; Hayajneh, 2000);
- Çalışma Arkadaşları (Greene, 1972; Baker, 1988; Campbell vd., 1993; Hayajneh, 2000; Christen vd., 2006; Yazıcıoğlu, 2010);

“Dış Çevre Boyutu” ise; gelişen global ve ekonomik koşullar altında örgütlerin artık küreselleştiği ve büyüyen işletmelerin birçok dış faktörle (tedarikçiler, danışmanlar, müşavirler vb.) etkileşim ve iletişim içerisinde olmaları dolayısıyla bireysel iş tatmininin bu unsurlardan etkilenmesi olasılığı düşünüldükçe kavramın alt boyutlarına dahil edilmiştir.

3.2. İş Tatmini İle Örgütsel Adalet Arasındaki İlişki

İş tatmini; bireyin işine dönük genel perspektif ve bakış açısının temelini oluşturması yönünden bireyin örgütte kalma, devam ve duygusal olarak örgüte bağlı olmasına etkili eden faktörlerdendir. İşini seven ve yaptığı işten mutluluk duyan işgörenin örgütsel koşulları benimsemesi durumunda, işine bağlı olması beklenmektedir.

Günümüz işletmeleri küresel rekabetin getirdiği teknolojik yatırımlarla güncel olmakta ve rakipleri ile mücadele etmenin yollarını aramaktadırlar. Üretim, satış ve servis teknolojilerine yapılan yatırımlar, gerek maliyetlerin düşürülerek fiyat anlamında üstünlük sağlanabilmesi ve gerekse de hız anlamında üreticilere büyük katkılar sağlamaktadır. Yine üretilen ürünün belirli standartlarda ve kalitede üretilebilmesi, kuşkusuz teknolojik ekipmanlar sayesinde gerçekleşmektedir.

Rekabetin mücadeleden öte kıyasıya bir yarış halini aldığı ve artık ülkelerin hatta kıtaların birbirleri ile yarışır hale geldiği bu çağda fiyat, kalite ve hız işletmelerin en önem verdiği konulardan olmuştur. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen, çağımız yeniyi hızla tüketmekte ve inovasyon kavramı tüm bu gelişmelerin önüne geçmektedir. Bu durum da inovasyonun temelini oluşturan fikir ve düşünce akımlarını yani bunun kaynağı olan insanı ön plana çıkarmaktadır.

Günümüzde insan unsuru yaşamın ve ticari hayatın içerisinde siliniyor gibi görünse de, esasında tüm bunların çıkış kaynağını oluşturan tek şey yine insandır. Akılcı hareket eden işletmeler, bu olgunun ışığında belirledikleri prensipleri ile işgörenlerini memnun etme adına yaptıkları yatırımlarla fark oluşturan tasarım, teknik ve sistem çıktıları elde edebilmektedirler. Ayrıca çalışanın işletmedeki yapıyı, işleyişi ve kurumsal dengeyi algılaması, özümsemesi belirli bir sürecin sonunda gerçekleşmektedir. Bu süreç içerisinde bireyin işletmede kalmasını sağlayan, devamlılığına olanak veren, örgüt değerlerini benimsemesi için kaynak oluşturan ana etkenin iş tatmini olduğu düşünülmektedir. Bu durum da bireyin örgüte bağlanıp, örgütün bir parçası olduğunu kabullenmesini gerektirmektedir. Buradan hareketle işinden tatmin olan ve işine bağlı işgörenler, örgüt ve işletmelerin istediği çalışan profilini teşkil etmektedirler (Glisson ve Durick, 1988).

İşinden tatmin olan bireyin emek verdiği örgüte bağlı bir birey olacağı düşünüldüğünde (Blau ve Boal, 1987; Currihan, 1999; Bull, 2005; Mattila, 2006; Barker, ve Emery, 2007), örgütün çıkarları doğrultusunda hareket etmesi ve örgütün değerlerini benimsemesi beklenebilir. Bu kapsamdan hareketle iş tatmininin örgütsel bağlılığı olumlu yönde etkilediği düşünülmekte, yapılan ampirik çalışmalardan elde edilen olumlu sonuçlar da (Rusbult, 1980; Glisson ve Durick, 1988; Nauman, 1993; Knoop, 1995; Currihan, 1999; Kirkman ve Shapiro, 2001; Parnell ve Crandall, 2003; Bull, 2005; Mattila, 2006; Barker ve Emery, 2007) bu durumu desteklemektedir.

4. YÖNTEM

Çalışmada nicel araştırma yöntemi benimsenmiş olup, “Betimsel – İlişkisel Tarama Modeli” kullanılarak veriler elde edilmiştir. Betimsel Tarama; çalışmalara konu olan değerler veya olayları olduğu gibi araştırıp ortaya koymaya

çalışan bir araştırma türüdür. İlişkisel Tarama; iki veya daha fazla sayıdaki değişken arasında olan değişimin olay ya da olgu üzerindeki derecesini belirlemeyi amaçlamış olan bir araştırma modelidir.

Çalışma Nevşehir İl Valiliği personellerinin örgütsel adalet, bireysel iş performansı ve iş tatmini algıları arasındaki ilişkiyi olduğu gibi ortaya koymayı hedeflediği için betimsel olarak; bu kavramların medeni durum, cinsiyet, eğitim durumu ve yaş gibi değişkenler tarafından nasıl etkilendiğini göstermek bakımından ilişkisel niteliktedir.

4.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, araştırmanın yapıldığı dönemde Nevşehir Valiliği'nin çeşitli birimlerinde çalışan 110 işgören oluşturmaktadır. Bu işgörenlerin 104'ü araştırma kapsamına alınmıştır.

4.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm'de; katılımcıların demografik (medeni durum, cinsiyet, eğitim durumu, yaş) özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. İkinci Bölüm'de, personelin kurumlarındaki örgütsel adaletle ilişkin algı düzeylerini tespit edilmiştir. Üçüncü Bölüm'de, çalışanların bireysel performanslarını ölçmek için "Performans Değerlendirme Ölçeği" kullanılmıştır. Dördüncü Bölüm'de ise, personelin iş tatmini algılarını ölçmek için "Minnesota İş Tatmini Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmada, Niehoff ve Moorman (1993) tarafından geliştirilip Gürpınar (2006) tarafından da Türkçe uyarlaması yapılan "Örgütsel Adalet Ölçeği" kullanılmıştır (Kara, 2011: 70). Anketteki her bir maddeye verilen yanıt kodları, bu derecelere uygun olarak olumsuzdan olumluya doğru 1.00 ile 5.00 arasında değişmektedir. Yapılan analizde ölçeğin geçerliliğinin yüksek olduğu görülmüş olup iç tutarlık katsayısı için hesaplanan Cronbach's Alfa 0.94 olarak belirlenmiştir.

Fuentes vd. (2004) ile Rahman ve Bullock (2005) tarafından geliştirilen 7'li Likert Tipi "Çalışan Performansı Ölçeği"

maddesi ile Kirkman ve Rosen (1999) tarafından geliştirilen ve Çöl (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek kullanılmıştır (Şehitoğlu, 2010: 121). "Performans Ölçeği", tek grupta (bireysel performans) değerlendirilmiştir. Uygulamada yapılan çalışma sonucunda Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.95 olarak belirlenmiştir.

Araştırmada kullanılan bir diğer ölçek; Weiss vd. (1967) tarafından iş doyumunu ölçmek amacıyla geliştirilen ve 20 sorudan oluşan Minnesota İş Doyum Ölçeği'dir. Baycan (1985) tarafından Türkçe'ye çevrilip, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Uygulamada yapılan çalışma sonucunda Cronbach's Alfa güvenilirlik katsayısı 0.96 olarak belirlenmiştir.

4.3. Verilerin Analizi

Araştırmada bağımlı, bağımsız değişkenlere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleriyle demografik değişkenlere, örgütsel adalet algısına, bireysel performansa ve iş tatminine ilişkin frekans dağılımları sunulmuştur. Bağımlı ve bağımsız değişkenlere verilen yanıtların çalışanların demografik özelliklerine (sosyo – ekonomik özellikler) göre farklılık gösterip göstermediği Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA Testi) ve Independent Samples (t – Testi) ile analiz edilmiştir. Örgütsel adalet, iş tatmini ve bireysel performans algıları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla korelasyon analizi uygulanmıştır. Araştırmada verilerin analizi için SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) paket programı kullanılmıştır. Analizler % 95 güven aralığında gerçekleştirilmiştir.

5. BULGULAR

5.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Analizi

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulguların frekans ve yüzdeleri aşağıda belirtildiği şekilde gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Analizi

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	44	42,3
	Kadın	60	57,7
Medeni Durum	Evli	62	59,6
	Bekâr	42	40,4
Yaş	30 Yaş Altı	33	31,7
	31 – 45 Yaş Arası	46	44,2
	46 – 50 Yaş Arası	21	20,2
	51 Yaş ve Üzeri	4	3,8
Eğitim Durumu	İlköğretim	9	8,7
	Lise	26	25,0
	Üniversite	64	61,5
	Lisansüstü	5	4,8

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde; % 42,3'ünün erkek ve % 57,7'sinin kadın; % 59'unun evli, % 39,4'nün bekâr ve % 1'inin dul; % 31,7'sinin 30 yaşın

atlında, % 44,2'sinin 31 – 45 yaş arasında, % 20,2'sinin 46 – 50 yaş arasında ve % 3,8'inin 51 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak, kurumda çalışanların

ağırlıklı olarak 31 – 45 yaş aralığında olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılanlardan ilköğretim mezunu olanların % 8,7, lise mezunu olanların % 25, üniversite mezunu olanların % 61,5 ve lisansüstü mezunu olanların % 4,8 olduğu görülmektedir. Buna göre de, kurumda üniversite mezunlarının çoğunlukta olduğu söylenebilir.

5.2. Örgütsel Adalet Algısı, İş Tatmini ve Bireysel Performans Algısı Arasındaki İlişkilere Yönelik Bulgular

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Analizi

	Örgütsel Adalet Algısı	Bireysel Performans
Pearson Korelasyonu (r)	1.000	0,819*
Anlamlılık Değeri (p)		0.000(*)
Sayı (n)	104	104

* p < 0.01

Örgütsel adalet algısının çalışanların bireysel performans algıları üzerinde etkisi olup olmadığını tespit edebilmek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir. Buna göre örgütsel adalet algısı (r = 0.819, p < 0.01) çalışanların bireysel performans algıları üzerinde yüksek düzeyde pozitif, anlamlı ve güçlü bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu durumda, H_{1a} hipotezi

Örgütsel adalet algısının, iş tatmini ve bireysel performans algısı üzerinde ve iş tatmini algısının bireysel performans algısı üzerinde etkisinin olup olmadığını tespit etmek için Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır.

H1a: Örgütsel adalet algısı ile çalışanların bireysel performans algıları arasında ilişki yoktur.

H1b: Örgütsel adalet algısı ile çalışanların bireysel performans algıları arasında ilişki vardır.

desteklenmektedir.

H2a: Örgütsel adalet algısı ile çalışanların iş tatmini algıları arasında ilişki yoktur.

H2b: Örgütsel adalet algısı ile çalışanların iş tatmini algıları arasında ilişki vardır.

Tablo 3. Örgütsel Adalet Algısının İş Tatmini Üzerindeki Etkisi

	Örgütsel Adalet Algısı	İş Tatmini
Pearson Korelasyonu (r)	1.000	0,872*
Anlamlılık Değeri (p)		0.000(*)
Sayı (n)	104	104

* p < 0.01

Örgütsel adalet algısının çalışanların iş tatmini algıları üzerinde etkisi olup olmadığını tespit edebilmek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir. Buna göre örgütsel adalet algısı (r = 0.872, p < 0.01) çalışanların iş tatmini algıları üzerinde yüksek düzeyde pozitif, anlamlı ve güçlü bir etkisinin olduğu

görülmektedir. Bu durumda, H_{2b} hipotezi desteklenmektedir.

H3a: İş tatmini ile çalışanların bireysel performans algıları arasında ilişki yoktur.

H3b: İş tatmini ile çalışanların bireysel performans algıları arasında ilişki vardır.

Tablo 4. İş Tatmini Algısının Bireysel Performans Üzerinde Etkisi

	İş Tatmini Algısı	Bireysel Performans
Pearson Korelasyonu (r)	1.000	0,949*
Anlamlılık Değeri (p)		0.000(*)
Sayı (n)	104	104

* p < 0.01

İş tatmini algısının çalışanların bireysel performans algıları üzerinde etkisi olup olmadığını tespit edebilmek için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir. Buna göre iş tatmini algısı (r = 0.949, p < 0.01) çalışanların bireysel performans algıları üzerinde yüksek düzeyde pozitif, anlamlı ve güçlü bir etkisinin olduğu görülmektedir. Bu durumda, H_{3b} hipotezi desteklenmektedir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışma, örgütsel adalet ile iş tatmini algılarının çalışanların bireysel performansını ne derece etkilediği hususundadır. Buna benzer daha önce yapılan çalışmalarda da, örgütsel adalet algısı boyutlarının çalışan performansı üzerindeki etkisinin farklılaştığı görülmektedir. Öncelikle; işletmelerde mevcut adalet algısının, çalışanların performansı üzerinde pozitif ya da negatif bir etkisi olduğu varsayımının işletme yöneticileri tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu nedenle yöneticilerin işgörenler arasında örgütsel adalet algısını oluşturması gerekmektedir.

Yöneticilerle çalışanlar arasındaki ilişkinin adalet ilkeleri doğrultusunda olması örgütsel başarıyı beraberinde getirir.

İşletmede çalışanlar; yöneticiler tarafından kendilerine adaletli bir şekilde yaklaşıldığını hissettiklerinde adalet duygularının arttığını ve buna bağlı olarak da kendilerine olan özgüvenlerinin geliştiğini ve performanslarının arttığını belirtmişlerdir (Greenberg, 1990; Moorman, 1991).

Bir işletmede örgütsel adalet algısı ile performans arasında doğru orantılı ve karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Yani bir işletmede örgütsel adalet anlayışı seviyesi ne kadar yüksek düzeyde gerçekleşiyorsa, bunun pozitif etkileşiminden dolayı performansta da bir artış görünecektir. Tam tersine bu sefer performans artıyorsa ve yüksek seviyelerde değerlendirmeye tabi tutuluyorsa, o işletmede buna bağlı olarak örgütsel adalet anlayışı da artacaktır.

Örgütlerin performansları ile işgörenlerin performansları birbirleri doğru orantılıdır. Çalışma performansları hakkında üstleriyle rahatça iletişime geçilebilen çalışanların adalet algıları diğer çalışanlara oranla daha yüksek olmaktadır.

Örgütsel adaletin örgütsel bağlılığı artırdığı ve performans üzerine olumlu etkilerinin olduğu görülmektedir. Aksine sürekli adalet arayışında olup haksızlığa uğradığını düşünen çalışanların ise, zamanla farklı tutum ve durumlara sürüklenerek açık saldırgan davranışlar sergilediği görülmektedir.

Çalışanların işyerlerinde kendilerine karşı adil olunmadığı hissiyle aidiyet duygularının giderek azaldığı, performanslarının düştüğü, sosyal ortamlardan kaçındığı, verilen görevlerle talimatlara aykırı şekilde davrandığı gözlemlenebilmektedir.

İş tatmini; genellikle işgörenin işe karşı olan genel tutumu olarak bilindiğine göre, işe karşı olumlu tutumu meydana getiren unsurları iş tatminini yaratan değişkenler olarak görülür.

İş tatmini, bir işgöreni değişik özellikteki ve çok sayıda unsurun etkilemesi sonucu meydana gelen duygusal bir durumu belirtmektedir. Dolayısıyla bu değişkenlerden sadece biri, iş görenin iş tatmini seviyesini belirlemede yeterli olmayacaktır. Bu yüzden tatmin çok boyutlu olup bir dizi kompleks örgütsel ve bireysel sonuçlarla beraber değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede yapılan araştırmada; Nevşehir İli Valilik personelinin genel olarak örgütsel adalet, bireysel performans ve iş tatmini algı düzeyleri orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Çalışanların örgütsel adalet algısı ile bireysel performans ve iş tatmini algıları arasında yüksek düzeyde pozitif, anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür. Aynı zamanda çalışanların iş tatmini algıları ile bireysel performans algıları arasında da yüksek düzeyde pozitif, anlamlı ve güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Örgüt ile işgören arasında aktif bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişkinin sağlıklı bir biçimde devam ettirilmesi ancak örgüt ile işgören arasındaki uyuma bağlıdır. Bir örgütte sadece maddi bir beklenti için işini yapan bir işgören ya da sadece

iş sahibi olmak için işini yerine getiren işgören belli bir noktadan sonra örgüte zarar vermektedir. Bundan dolayı zorunluluk bağlılığı ortadan kaldıran örgüt politikalarına yönelmesi gereklidir. Ancak bu şekilde örgüt içerisinde bağlılık duygusu gelişir.

Çalışma neticesinde yapılan işten tatmin olmanın bireysel performansı ve bu kapsamda örgütsel başarıyı etkilediği tespit edilmiştir. Çalışma yapılırken iş tatmininde önemli olduğu değerlendirilen faktörler; çalışma yoğunluğu, iş yükü, yöneticilerin tutumları, çalışanların desteklenmesi, yeterli ücret verilmesi, kurumun amaçlarını ve vizyonunun tam olarak anlaşılması ve sosyal imtiyazlar sağlanması olarak tespit edilmiştir. Bu değişkenler çalışanları farklı şekillerde etkilemektedir.

Kurumlarda yönetim kademeleri arasında işbirliği sağlanmalıdır. Alt kademede yer alan yönetici ve işgörenler, işletmelerin karar alma aşamalarında söz sahibi olması gerekmektedir. Özellikle de işgörenleri ilgilendiren kararlar alındığında, işgörenlerin fikirlerine başvurulması gerekmektedir. Fikrine başvuru alan işgören, bu davranıştan hoşnutluk duymakta ve bu da performansına pozitif etki yapmaktadır. Aynı şekilde işgörene daha üst sorumluluklar ve yetkiler verilerek, işgörenlerin kendilerine olan özgüvenlerini artırılması sağlanabilir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma Prof. Dr. Dursun BİNGÖL danışmanlığında tamamlanmış olunan “ Algılanan Örgütsel Adaletin Bireysel Performansa Etkisi ve İş Tatmininin Aracılık Rolünün İncelenmesi: Nevşehir Valiliği Çalışanlarına Yönelik Bir Uygulama” başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Katkılarından dolayı Prof. Dr. Dursun BİNGÖL’e teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

AYKUT, S. (2007). Örgütsel Adalet, Birey – Örgüt Uyumuna İle Çalışanların İşle İlgili Tutumları (Pendik İlçesi Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BAKER, J. J. (1988). Causes of Failure in Performance Appraisal and Supervision. Connecticut: Amacom Publishing.

BARKER, K. J. and Emery, C. R. (2007). The Effect of Transactional and Transformational Leadership Styles on the Organizational Commitment and Job Satisfaction of Customer Contact Personnel. Journal of Organizational Culture, Communications and Conflict, (3):297 – 309.

BARLING, J., MICHELLE, P. (1993). Interactional, Formal, and Distributive Justice in the Workplace: An Exploratory Study. The Journal of Psychology, 127(6):649 – 656.

BARUTÇUGİL, İ. (2002/a). Performans Yönetimi. İstanbul: Kariyer Yayınları

BARUTÇUGİL, İ. (2002/b). Duyguların Yönetimi. İstanbul: Kariyer Yayınları

Barutçugil, İ. (2004). Organizasyonlarda duyguların yönetimi. Kariyer Yayınları.

BAYCAN, A. (1985). An Analysis of Several Aspects of Job Satisfaction Between Different Occupational Groups. Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

BLAU, G. J., BOAL, K. B. (1987). Conceptualizing How Job Involvement and Organizational Commitment Affect Turnover and Absenteeism. *Academy of Management Review*, 12 (2):288 – 300.

BULL, I. H. F. (2005). Relationship Between Job Satisfaction and Organizational Commitment Amongst High School Teachers in Disadvantaged Areas in The Western Cape. Master Degree Thesis. University of the Western Cape Faculty of Economic and Management Science.

CAMPBELL, J.P., MCCLOY, R. A., OPPLER, S. C., SAGER, C.E.(1993). A Theory of Performance. Francisco: Jossey – Bass Publishers. Christen, M., Ganesh, I. and Sobermand, D. (2006). Job Satisfaction, Job Performance, and Effort: A Reexamination Using Agency Theory. *American Marketing Association, Journal of Marketing*, (70):137 – 150.

CHRİSTEN, M., IYER, G., SOBERMAN, D. (2006). Job satisfaction, job performance, and effort: A reexamination using agency theory. *Journal of marketing*, 70(1), 137-150.

CUMMİNGS, L. L. (1973). Performance in Organizations. Illionis: Scott and Foresman Publishing.

CURRİVAN, D. B. (1999). The Causal Order of Job Satisfaction and Organizational Commitment in Models of Employee Turnover. *Human Resource Management Review*, 9(4):495 – 524.

ÇÖL, G. (2008). Algılanan Güçlendirmenin İşgören Performansı Üzerine Etkileri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9(1):35 – 46.

DİLEK, H. (2005). Liderlik Tarzlarının ve Adalet Algısının; Örgütsel Bağlılık, İş Tatmini ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerine Etkilerine Yönelik Bir Araştırma. Doktora Tezi. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.

EKER, G. (2006). Örgütsel Adalet Algısı Boyutları ve İş Doyumu Üzerindeki Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

ERDİNÇ, B. S. (2009). Turizm İşletmelerinde Çalışan Muhasebe Personelinin Örgütsel Adalet Algılamaları ve Adalet Türlerinin Performans Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi. 17. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları.

FOLGER, R., CROPANZANO, R. (1998). Organizational Justice and Human Resource Management. London: Sage Publications.

FOLGER, R., GREENBERG, J. 1985. “Procedural justice: an interpretative analysis of personal systems”. In *Research in personal and human resources management*, Edited by: Rowland, K. and Ferris, G. 141–183. Greenwich, CT: Jai Press.

FUENTES, F. M., ALBACETE, M., SAEZ, C. A. and MONTES, F. J. (2004). The Impact of Environmental Characteristics on TQM Principles and Organizational Performance. *Omega Review*, 32(6):425 – 442.

GEORGE, J. M., JONES, G. R. (2005). Understanding and Managing Organizational Behaviour. Upper Saddle River, N.J.: Pearson – Practice Hall.

GLİSSON, C., DURİCK, M. (1988). Predictors of Job Satisfaction and Organizational Commitment in Human Service Organizations. *Administrative Science Quarterly*, (33):61 – 81.

GREENBERG, J. (1990). Looking Fair versus being Fair: Managing Impressions of Organizational Justice. *Research in Organizational Behavior*, 12(1):111 – 157.

GREENE, C. N. (1972). The Satisfaction – Performance Controversy. *Business Horizons*, (15):31 – 41.

GÜL, H., OKTAY, E. (2009). Ücret, Kariyer, İş Tatmini ve Performans Arasındaki İlişkiler: Karaman Valiliği’nde Bir Uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21):223 – 238

GÜRPINAR, G. (2006). An Empirical Study of Relationships Among Organizational Justice, Organizational Commitment, Leader – Member Exchange and Turnover Intention. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

HACKMAN, J. R., OLDDHAM, G. R. (1975). Job Satisfaction and Job Performance: A Meta Analysis. *Psychological Bulletin*, (97):251 – 273.

HAYAJNEH, A. Y. (2000). Identification of the Influence of Organizational Variables on Hospital Staff Nurses Job Performance. PhD Dissertation. University of Iowa, USA.

HUME, D. A. (1998). Reward Management. USA: Blackwell Publishers Ltd.

İÇERLİ, L. (2010). Örgütsel Adalet: Kuramsal Bir Yaklaşım. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5(1):67 – 92.

İŞCAN, Ö. F., NAKTİYOK, A. (2004). Çalışanların Örgütsel Bağdaşımının Belirleyicileri Olarak Örgütsel Bağlılık ve Örgütsel Adalet Algısı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 59(1):181 – 201.

İŞCAN, Ö.F., SAYIN, U. (2010). Örgütsel Adalet, İş Tatmini ve Örgütsel Güven Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(4):195-216.

KARA, M. (2011). Resmi ve Özel İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Örgütsel Adalet Algıları. Yüksek Lisans

Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

KAVANAGH, P., BENSON, J., BROWN, M. (2007). Understanding Performance Appraisal Fairness. *Asia Pacific Journal of Human Resources*, 45(2):132 – 150.

KİRKMAN, B. L., ROSEN, B. (1999). Beyond Self-management: Antecedents and Consequences of Team Empowerment. *Academy of Management Journal*, 42(1), 58-74.

KİRKMAN, B. L., SHAPIRO, D. L. (2001). The Impact of Cultural Values on Job Satisfaction and Organizational Commitment in Self – Managing Work Teams: The Mediating Role of Employee Resistance. *Academy of Management Journal*, (44):557 – 569.

KNOPP R. (1995). Relationships Among Job Involvement, Job Satisfaction and Organizational Commitment for Nurses. *Journal of Psychology*, (29):641 – 666.

LUTHANS, F. (1981). *Organizational Behavior*. New York: McGraw Hill.

MATTILA, R. R. (2006). The Relationship Between Burnout, Job Satisfaction, Turnover Intention, and Organizational Commitment in Its Workers. Dissertation. UMI Number: 3206570.

MOHRMAN, A. M., Resnick – West, S. M. and Lawler, E. E. (1989). *Designing Performance Appraisal Systems*. San Francisco: Jossey – Bass Publishers.

MOORMAN, R. H. (1991). Relationship Between Organizational Justice and Organizational Citizenship Behaviors: Do Fairness Perceptions Influence Employee Citizenship? *Journal of Applied Psychology*, 76(6):845 – 855.

NAUMAN, E. (1993). Antecedents and Consequences of Satisfaction and Commitments Among Expatriate Managers. *Group Organization Management*, 18(2):153 – 187.

NIEHOFF, B. N., MOORMAN, R. (1993). Justice as a Mediator of Relationship Between Methods of Monitoring and Organizational Citizenship Behavior. *Academy of Management Journal*, (36):527 – 556.

ÖZPEHLİVAN, M. (2015). Kültürel Farklılıkların İşletmelerde Örgüt İçi İletişim, İş Tatmini, Bireysel Performans ve Örgütsel Bağlılık Kavramları Arasındaki İlişkiye Etkileri: Türkiye – Rusya Örneği. Doktora Tezi. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÖZTEKİN, Z. S. (2008). Orduda İş Tatmini: Subayların İş Tatminini Etkileyen Faktörler Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

PARNELL, J. A., CRANDALL, W. (2003). Propensity for Participative Decision – Making, Job Satisfaction, Organizational Commitment, Organizational

Citizenship Behavior, and Intentions to Leave Among Egyptian Managers. *The Multinational Business Review*, (11):36 – 73.

PFEFFER, J., LANGTON, N. (1993). The Effect of Wage Dispersion On Satisfaction, Productivity and Working Collaboratively: Evidence from College and University Faculty. *Administrative Science Quarterly*, (38):382 – 407.

RAHMAN, S. U., BULLOCK, P. (2005). Soft TQM, hard TQM, and organisational performance relationships: an empirical investigation. *Omega*, 33(1), 73-83.

RUSBULT, E. (1980). Commitment and Satisfaction in Romantic Association: A Test of the Investment Model. *Journal of Experimental Social Psychology*, (16):164 – 193.

ŞEHİTOĞLU, Y. (2010). Örgütsel Sessizlik Örgütsel Vatandaşlık Davranışı ve Algılanan Çalışan Performansı İlişkisi. Doktora Tezi. Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.

THİABUT, J., WALKER, L. (1975). *Procedural Justice: A Psychological Analysis*. Hillsdale, Nj: Erlbaum.

WEISS, D. J., DAWIS, R. V., ENGLAND, G. W., LOFQUIST, L. H. (1967). *Manual for the Minnesota Satisfaction Questionnaire*. Vol: 22, Minnesota Studies in Vocational Rehabilitation. Minneapolis: University of Minnesota Industrial Relations Center.

YAZICIOĞLU, İ. (2010). Örgütlerde İş Tatmini ve İş gören Performansı İlişkisi: Türkiye ve Kazakistan Karşılaştırması. *Bilgi Dergisi*, (55):243 – 264.

YAZICIOĞLU, İ., TOPALOĞLU, I. G. (2009). Örgütsel Adalet ve Bağlılık İlişkisi: Konaklama İşletmelerinde Bir Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 1(1):3 – 16.

YUNG – HUSİEN, H., MAVONDO, L. F., KENNEDY, R. (2011). Organisational Justice and Salesforce Motivation. *Business and Management Research*, 2(1):87 – 96.